

СТЕНОГРАФСКЕ БЕЛЕШКЕ

НАРОДНЕ СКУПШТИНЕ

КРАЉЕВИНЕ ЈУГОСЛАВИЈЕ

ГОДИНА 6

БЕОГРАД 1937 ГОДИНЕ

КЊИГА 3

XLIX РЕДОВНИ САСТАНАК

НАРОДНЕ СКУПШТИНЕ

КРАЉЕВИНЕ ЈУГОСЛАВИЈЕ

ДРЖАН 7 ЈУЛА 1937 ГОДИНЕ У БЕОГРАДУ

ПРЕТСЕДАВАЛИ

ПРЕТСЕДНИК

СТЕВАН ЂИРИЋ

И

ПОТПРЕТСЕДНИК

ФРАЊО МАРКИЋ

СЕКРЕТАР

Др. АНДРЕЈ ВЕБЛЕ

Присутни г.г. Министри: Министар унутрашњих послова др. Антон Корошец; Министар правде др. Никола Суботић; Министар социјалне политике и народног здравља Драгиша Цветковић; Министар шума и рудника Ђура Јанковић; Министар пошта, телеграфа и телефона др. Бранко Калуђерчић; Министар без портфеља Војислав В. Ђорђевић; Министар физичког васпитања народа др. Јосип Рогич; Владин повереник при претресу предлога закона о иступима Александар Ј. Кузмано-вић, генерални инспектор Министарства унутрашњих послова.

ПОЧЕТАК У 8,30 ЧАСОВА

САДРЖАЈ:

Пре дневног реда: 1 — Читање и усвајање записника XLVIII редовног састанка;

2 — Саопштење интерпелација народних посланика: Милоша Рашовића на Претседника Министарског савета и Министра иностраних послова о забрани удруживања црногорским студентима у удружења за међусобно материјално помагање и културно усавршавање и усвајање првенства; Мите Димитријевића на Претседника Министарског савета и Министра иностраних послова о накнади штете нашим држављанима, који су раније живели у Турској, за имања која су им се квестирале турске власти сходно Споразуму од 28 новембра 1933 године између наше државе и Републике Турске и усвајање првенства;

3 — Молбе и жалбе;

4 — Разна акта.

Говорници: Министар правде др. Никола Суботић (два пута), Претседник Народне скупштине Стеван Ђирић.

Дневни ред: Наставак претреса у начелу извештаја Одбора о предлогу закона о иступима.

Говорници: Јован Здравковић, др. Јанко Баричевић, Мита Димитријевић, Радивоје Николић, др. Јордан Аћимовић, Претседник Народне скупштине Стеван Ђирић (осам пута), др. Српко Вукановић (ради личног објашњења), Рагиб Чапљић (ради личног објашњења), Петар Косовић (ради личног објашњења), др. Василије Јовановић, Сава Микић, Стјепан Новаковић, др. Милован Грба, Потпретседник Народне скупштине Фрањо Маркић (седам пута).

Претседник Стеван Ђирић: Господо народни посланици, отварам XLIX редовни састанак Народне скупштине. Молим господина секретара да изволи прочитати записник претходног састанка.

Секретар др. Андреј Вебле прочита записник XLVIII редовног састанка Народне скупштине.

Претседник Стеван Ђирић: Има ли ко од г.г. народних посланика да учини какву примедбу на прочитани записник? (Нема). Примедаба нема, записник је примљен.

Изволите, господо народни посланици, чути интерпелације за које се тражи првенство.

Секретар др. Андреј Вебле (саопштава): Г. Рашовић Милош, народни посланик, упућује интерпелацију на г. Претседника Министарског савета и Министра иностраних послова о забрани удруживања црногорским студентима у удружења за међусобно материјално помагање и културно усавршавање, и тражи да јој се призна првенство. (Види прилог).

Претседник Стеван Ђирић: Има реч Министар правде г. др. Никола Суботић, да се у име Краљевске владе изјасни о траженом првенству.

Министар правде др. Никола Суботић: У име г. Претседника Министарског савета и Министра иностраних послова част ми је изјавити да примам тражено првенство.

Претседник Стеван Ђирић: Прима ли Народна скупштина тражено првенство? (Прима). Објављујем да је примљено првенство за ову интерпелацију.

Изволите чути још једну интерпелацију.

Секретар др. Андреј Вебле (саопштава): Г. Димитријевић Мита, народни посланик, упућује интерпелацију на г. Претседника Министарског савета и Министра иностраних послова о накнади штете нашим држављанима, који су раније живели у Турској, за имања која су им секвестирале турске власти сходно Споразуму од 28 новембра 1933 године између наше државе и Републике Турске, и тражи да јој се призна првенство. (Види прилог).

Претседник Стеван Ђирић: Реч има г. Министар правде, да се у име Краљевске владе изјасни о траженом првенству.

Министар правде др. Никола Суботић: У име г. Претседника Министарског савета и Министра иностраних послова част ми је изјавити да примам тражено првенство.

Претседник Стеван Ђирић: Прима ли Народна скупштина тражено првенство? (Прима). Објављујем да је примљено првенство и за ову интерпелацију. Прочитане интерпелације биће упућене надлежним г. г. Министрима.

Изволите чути молбе и жалбе.

Секретар др. Андреј Вебле (саопштава): Народной скупштини упутили су молбе и жалбе и то: Вишек Јованка, Јелисавета Хаглијан, Петровић Миодраг, др. Михајловић Велимир, Павичевић Загорка, Луковић Драга, Михановић Рајна, Павичевић Јован, Петровић Светозар, Батричевић Бошко, Нешковић Јован, Станишић Манојло, др. Иванић Момчило, Шеповић Алберта, Марунић Душан, Бишић Павле, Поповић Драгутић, Маматци Јосип, Јанић Урош, Селимовић Салко, Симуновић Тривко, Стефановић Мита, Цветковић Петар, Ракић Илија, Младеновић Бранислав, Карличек Вацлав, Плеше Иван, Суровцев Максимилијан, село Бођане Дунавске бановине, Новаковић Милка, Шорли Иван, Поповић Војислав, Павловић Марјановић Стојан, Обушковић Милош, Шакиновић Ибрахим, Криженец Густав, Вујновић Марко, Николић Ана, Пламенац Јован, Убипарип Остоја, Росланчевић Љубица, Бековић Дирна, Сретенковић Обрад, Синић Јелка, Вуков Василије, Фафулић Суљо, Оцевић Марија, Марковић Јово, Јовановић Софија, Максимовић Драгица, Трајковић Настасија, Срзентић Ката, Ђурашковић Милорад, Са-

велић Милева, Ђурић Светозар, Бралић Зорка, Стојановић Милица, Обреновић Танасије, Којадновић Григорије, Бабић Марија, Барберовић Стево, Гаћеша Миле и Буквић Александар.

Претседник Стеван Ђирић: Све прочитане молбе и жалбе биће упућене Одбору за молбе и жалбе. Изволите чути разна акта.

Секретар др. Андреј Вебле (саопштава): Народной скупштини упутили су разна акта и то: Друштво југословенских техничара из Прага, Удружење власника непокретних добара за управно подручје Управе града Београда.

Претседник Стеван Ђирић: Прочитана разна акта узимају се на знање.

Господо народни посланици, пре прелаза на дневни ред требало би да Министар грађевина г. др. Кожул одговори на два кратка питања, која су му упутили господа народни посланици Сретен Кузељевић и Војислав Лазић.

Како је г. Министар грађевина спречен, јер се налази овога момента у Сенату, замолио ме је, да иста кратка питања ставим на дневни ред прве наредне седнице, а то је у петак, пошто ће сутрашњи дан бити посвећен интерпелацијама, а према Закону о пословном реду, када су интерпелације на дневном реду, на кратка питања се не одговара.

Констатујем, да је до сада био обичај, а може се рећи готово правило, да кад су господа посланици присутни, која су кратка питања поставили, онда се та кратка питања не скидају са дневног реда, а ако је г. Министар отсутан, онда је он дужан да на првој наредној седници одговори на питања.

Стога желим да уђе у записник, да су г. г. народни посланици Сретен Кузељевић и Војислав Лазић присутни, тако да нису изгубили право да им г. Министар на ова кратка питања одговори.

Сад прелазимо на дневни ред: Наставак претреса у начелу извештаја Одбора о предлогу закона о иступима.

Реч има народни посланик г. Јован Здравковић.

Јован Здравковић: Господа посланици, доношење једног закона о иступима, била је потреба и то велика потреба већ одавна у нашој земљи, јер не само да је срамота, скоро 20 година после уједињења, да се суди по неким Баховим патентима, него се и за правнике створио један велики галиматijas и немогућност да се у тим разним прописима и уредбама снађу. Али, кажем да је била потреба за једним добрим законом, и чудно је зашто баш и ова Влада, која је имала Скупштину на окупу, није овај закон изнела раније, а да га не остави да се тако дуго кисели, као што је колега г. Шушић изјавио, с једне стране, а с друге стране да се створи утисак да Влада бежи од рада са Скупштином, и да Скупштину држи као параван да заклони своју диктаторску управу. Није Влада морала да чека ни на кога, јер је свака влада ту да ради и све хвале, које су браниоци владине политике г. Шушић и г. Кнежевић учинили, неће успети да Владу одбране од тога непада и од тога бежања од рада са Скупштином. (Жагор. — Један глас: А удружена опозиција?) Удружена опозиција није могла имати никакве иницијативе у погледу доношења овога закона. Иницијативу узима и има Влада, која је ту (Жагор).

И, господо, овај и овакав законски пројекат, какав је овде Скупштини поднет, и поред свега уверења г. Шушића и његовог обећавања да ће бити примењиван „ни по бабу ни по стричевима“, мислим да никога он није могао уверити, па ни себе самога, да ће овај закон бити тако и примењиван. Г. Шушић као бранилац владине политике и донекле као главни духовни творац овога прорешетаног закона у Одбору, казао је да одбрани своју тезу: опозиција сумњичи полицијске органе, који ће примењивати овај закон, — а кад се пође са сумњичењем, онда се може сумњичити и суд, — чиме је хтео рећи да је правда релативна. Јесте, господо, правда је јако релативна, особито за последњих година. Релативна је и судска правда. То зна г. Шушић врло добро и да се не позивам на друге примере, него да се позовем само на овај пример, који је ту пре неки дан третиран овде у Скупштини, кад је г. Министар правде одговарао поводом једне интерпелације због једног његовог решења, када смо ми видели да је г. Министар правде дошао готово на оптуженичку клупу.

Ви сте га формално одбранили, али се стварно он од тога свог чина није могао одбрани и неће одбрани. У тој баш ствари, у ствари која је третирана овде, има нечега из чега се заиста много више види колико је и судска правда релативна. Ви сте чули, господо, да је онај др. Лудајић пресудом Окружног суда осуђен на 4 године строгог затвора и на трајан губитак адвокатуре. Касациони суд у Новом Саду, потврђујући пресуду у свима деловима, он је, господо, смањио ту казну на 18 месеци затвора. Никакве разлоге, господо, за то није имао, јер др. Лудајић није деловао ту само као адвокат, — ма да је и као адвокат вршио једну јавну функцију и да је због тога заслужио строгу казну, али је делао још у једној функцији јавно-правној, што је био управитељ стечајне масе, па је и као такав заслужио строжију казну. Примера ради ја ћу да вам кажем како је поступио један други окружни суд у Београду по једној сличној ствари, али мање тешкој, по мом мишљењу, него што је ова др. Лудајића. Благајник једног великог акционарског друштва у Београду утајио је 95.000 динара. За утајену суму после подизања оптужнице он је депоновао у судске руке целокупну суму за коју је био оптужен заједно са интересом, па га је ипак за то Окружни суд осудио на 6 година робије и та је казна остала код свих виших инстанција. Докле је, велим, у овом случају, и ако је наплаћена целокупна сума за коју је окривљени био оптужен, казна била 6 година робије, дотле је у оном случају, где је оштећење било милион и по динара, др. Лудајић осуђен прво на 4 године да се та казна од Касационог суда смањи на 18 месеци затвора. Баш у томе случају Министар правде, уместо да обрати пажњу на такво примењивање закона, он је урадио сасвим супротно томе. Он се пожурнио да и такву казну смањи, да казну оптуженом одложи са разлога, вели, као што је у молби навео, да за ту годину нађе суму за коју је тужен био, за коју је оштетио, коју је проневерио, и да то надокнади. Како ће, господо, он то надокнадити када је адвокатуру за свагда изгубио?

Господо, кад се такве ствари могу да десе у ресору Министарства правде, онда, господо, шта тек остаје за ресор Министарства унутрашњих дела чије је чедо овај закон?

Главни бранилац, бар до сада главни бранилац владине политике, г. Шушић, да парира критику опозиције, рекао је да је та критика необјективна. Ја мислим, господо, да од опозиције уопште, а нарочито данас не може се тражити нека нарочита објективност када се то на другој страни не може да види. Објективност се не може тражити од опозиције нарочито због тога: што ми живимо под владом једног режима који маказе држи у својој руци па сваку реч критике, било да је она речена ван овога Дома, било чак да је речена и у овоме Дому, она то, господо, сече и избацује. Иде чак и дотле да, ако би се у објективној критици нешто и признало Влади, Влада преко своје цензуре, потпуно незаконито установљене и незаконито подржаване кроз године и од осталих режима и од ове Владе, и чак од ове Владе развијене до виртуозности, она оставља само оне реченице које би за њу биле повољне, докле целокупну критику која је суштина говора опозиције, брише тако, да изврне цео смисао и да таквог говорника изложи непријатности.

Према томе не може се од опозиције очекивати нити апеловати на њену нарочиту објективност када објективности ни мало на другој страни не видимо.

О полицијској правди, господо, ја мислим да не треба ни говорити. Свима је вама, чак и вама из владине већине, познато какву правду дели полиција. Из овога што се овде чуло у овоме Дому, поводом критике овог законског предлога, и из онога што је сваком од вас у животу познато а особито за ових неколико година од 6 јануара на овамо, полицијске власти сигурно по диктату и наређењу одозго, и писменом и усменом и телефонском, оне су чиниле таква недела да заиста није претерано рећи да сваки од њих треба да заглави апсанска врата. А дешавају се ствари, да се види колико врана врани очи не вади, да данашњи Министар унутрашњих дела неће да изда акта на захтев суда по делима, која су чињена из раније и ако су суду таква акта и таква наређења потребна, да би могао да проведе истрагу и да одржи суђење по делима извесних полицијских органа, која су учињена чак и пре ове Владе.

Према томе, господо, ми који смо били у опозицији не можемо поклонити веру овој Влади која предлаже овакав закон, и ако у томе закону, као што г. Шушић вели, има неколико модерних принципа правне науке. Ја сам, господо, имао прилике да видим — и није то шкодило мени нити ће можда сутра шкодити мени, па и ако шкоди није то толико важно, али шкоди земљи — имао сам прилике да видим како полицијске власти изричу казне тако неједнако и то чине тако свесно и тако цинично да је то један акт, да су то дела која руше несумњиво врло много веру у државну власт као такву и организацију државну као такву.

Али, господо, када на челу управне струке у Министарству унутрашњих послова имамо Министра, који се својим радом за ове две године показао као најопаснији полицајац уопште, нарочито од 6 јануара на овамо, онда се још мање може веровати да ће се овај и овакав закон примењивати „ни по бабу ни по стричевима“, већ мислим да ће се овај закон примењивати као опасно оруђе против оних који не припадају његовој странци и

против свих оних који имају другачије политичко мишљење.

Господо, ја сам посматрао г. Министра унутрашњих послова када су се износиле интерпелације о крвопролићима у земљи на разним странама, и згрануо сам се када сам видео како на њега то никакав утисак није учинило. Ни једна црта на лицу није му мрднула. Господо, такав Министар унутрашњих послова који се не нервира ни онда када се у земљи на више страна пролива крв, врло је опасан Министар унутрашњих послова. Али, он се је показао врло осетљивим у једном случају: када је један његов присталица, који је чак био изазивач, погинуо, јер је онда показао вољу да похапси половину Словеније која не припада њему, само да задовољи своје политичке присталице у прогону против оних, који не припадају његовој странци и да се можда и освети за смрт свога присталице.

Шта то значи, господо? Значи да г. Министар унутрашњих послова показује осетљивост само за своју ужу покрајину и то од те покрајине за онај мањи део, који припада његовој странци.

Осим тога, господо, Министар унутрашњих послова, па и цела Влада, могу да се бране, па да кажу: Тај полицијски апарат нисмо ми створили; тај полицијски апарат је наше наслеђе јер, као што сте чули, ова Влада се много позива на наслеђа, те наслеђе је за њу, као што је г. Шушић рекао, овај закон о иступима, те наслеђе је, као што смо чули, Конкордат, те наслеђе је и овај полицијски апарат. Господо, сигурно, овај полицијски апарат у огромној већини је наслеђе за ову Владу; али, господо, ми нисмо видели да ова Влада предузима кораке, дела, да тај полицијски апарат једном уразуми и да га научи да се држи у границама закона.

А, господо, полицијски апарат, као и сваки чиновнички апарат, када се сувише осили, он тешко може да се врати у границе закона. То је једна општа опасност, то је опасност која погађа саму управу и једна опасност која се може свакоме осветити, па и вама који сада припадате десници, односно владиној већини, јер ће се једном, што је пожељно, а то је и г. Шушић објективно рекао, ова Влада сигурно променити, јер није толико корена пустила или тапију од власти узела, па ће се прилике једном и стабилизovati, да не буде могућно стално усакаивање политичких људи да се увек нађу уз власт, него ће се ситуација променити тако да и они међу вама који мисле да се користе овим законом, дођу у положај да им исти закон удари по леђима. То је могућно, и због тога, господо, дужност је на вама који чините већину и који ћете овај закон изгласати, да му поклоните више пажње и да бар припомогнете да се из овог закона отклони оно што га чини опасним оруђем у руци полиције, односно у руци сваке владе.

Господа браниоци владине политике су рекли, да се Влада у својој политици држи дате декларације и, колико се сећамо, у тој декларацији Влада је рекла да ће владати по Уставу. Међутим, поред свих ових недела која су овде поменута да је Влада починила и њени органи, за које Влада носи пуну одговорност, има један пропис Устава који је ова Влада тешко повредила. У чл. 109 Устава, последњи одељак гласи овако: „Пресуде војних судова разматра у последњем степену Ка-

сациони суд”. Међутим, господо, иако је Устав донет 1931 године, ни до данас ова одредба Устава није ступила у живот. И питање је, господо, шта треба да буде са претседницима оних војних судова који осуде, које нису правомоћне по Уставу, спроводе на извршење и шта бива са оним људима који издржавају казне, иако знају да их је држава силом власти приморала да издрже казне по пресудама које нису правомоћне. Ја мислим, господо, да је ово тежак грех, да овај грех овакав може имати далекосежних незгодних последица по нашу државу.

Па кад је Влада у стању да учини овакве повреде Устава, и кад је Влада до сад у више прилика штитила полицијске органе који су извршили тешка злочина дела, онда кад ова Влада штити оне чиновнике који су проливали крв и кад ова Влада спречава да за таква дела њени чиновници изиђу пред суд, онда, господо, како се може веровати Влади да има добре намере са овим предлогом закона о иступима, кад је тај закон најлакше примењивати у маси и кад је могуће са њиме да се учини највише зла.

Да ова Влада нема добре намере са овим законом, јасно се види, господо, из тога, што није предвиђена ни једна могућност да грађани против злоупотреба овога закона имају заштите. Ја мислим, да никаква није заштита, ако је предвиђено у овом закону да се на пресуду општинских судова жалба изјављује начелнику среском, нити је пак таква заштита предвиђена за грађане, ако је предвиђено да се на пресуду среског начелника жалба изјављује Бановини. Да је пак Влада хтела да и овом и оваквом закону створи неку могућност корекције и то најправилније корекције, она би дала другу могућност грађанима, да се против оваквих пресуда из овога закона жале и да имају већих гаранција. Ја се, господо, чудим мојим колегама г.г. Шушићу и Кнежевићу, да се тога питања код претреса овога закона нису дотакли, а има, господо, могућности, и то лаке могућности. Господин Шошки тражио је да окружни судови разматрају те пресуде и то као зборни. То је несумњиво добро, али ја бих био скромнији у својим захтевима, па ипак мислим да би дошли до добрих резултата. Ја бих се задовољио да се на пресуде општинских судова може да изјави жалба среском суду, а на пресуде начелника среског да се жалбе изјављују окружном суду, који ће то разматрати као зборни суд. И још нешто, господо, да се предвиди и то, да судови имају права по своје нахођењу да обнове цео поступак. У таквим случајевима, грађани би поред свега тога што је и судска правда релативна, пошто је и најлошији судија бољи него најбољи полицајац, да добију заштите и правду и да се злоупотребе над грађанима сведу на најмању меру. Ако је Влада тако предусретљива, и ако је тако добронамерна, каква је била предусретљива одмах код измене чл. 1, како је то напоменуо г. Шушић, она би требала да ове измене прими, како би тиме доказала да иде за тим и да грађанима пружи праву гаранцију и да грађанима покаже да неће бити малтретирани од полицијских органа. Има, господо, још једна одредба у овом закону која је резултат нових прилика, опет модерних, — реч коју је г. Шушић употребио, — да се у последње време нарочито од 6 јануара наоვაмо уобичајило, да се Министрима

даје право да они могу да тумаче закон и то обавезно.

Ја мислим, господо, да се и у томе отишло врло далеко, да су ту вршене такве злоупотребе да Министри не заслужују да им се више таква овлашћења дају. У § 289 стоји да Министар унутрашњих дела у споразуму са Министром правде има права да начелно тумачи овај закон о иступима и да то његово тумачење буде обавезно. Господо, раније таква пракса није била. А да видите како се користио г. Министар унутрашњих послова својим правом из једног другог закона кад је био овлашћен да тумачи закон. У Закону о општинама стоји исто тако одредба да Министар унутрашњих послова има права да обавезно тумачи закон. И знате, господо, како је тумачио! У Србији где је победила на општинским изборима опозиција, а по жалби Управни суд поништио те изборе, Министар унутрашњих послова протумачио је: да се има нова општинска управа, и ако уведена у дужност, сменити и да се доведе стара општинска управа да проведе нове изборе. У крајевима у Босни и Лици протумачио је другојачије. Тамо је победила Јереза. Изборе је поништио Управни суд у Загребу, тамо је опет протумачио да нова општинска управа има да остане и да спроведе изборе. Према томе, господо, ја мислим да оволика власт која је овим законом дата управној власти да обавезно тумачи закон, то је с друге стране изигравање принципа поделе власти. Закон треба да тумачи Народна скупштина. Но ако би се хтелo брже да дође до такве одлуке, шта би сметало да се да Касационом суду право да обавезно Закон о иступима тумачи. И у том питању, господо, ако би Влада хтела да покаже своју објективност она би требала такву једну измену у овом закону да прими, јер би то било само у корист закона и у корист грађана којима треба по овом закону да се суди. Ако, господо, Влада упорно остане при томе да закон овакав какав је прође, и од владине већине то захтева, — а она је веома послушна, — онда ће, господо, последице бити јако тешке. Немојте мислити да је сада могуће да се стално одржава један режим, у којем се може одозгора путем власти, путем органа државних, које држава одн. народ плаћа, да народ буде мучен, кажњаван, материјално ломљен, да га хапсом приморавају да ступа у ову или ону странку оне владе која у даном моменту влада овом земљом. Десиће се ово, да ће народ показати отпор, као што је почео да показује све у већој мери, да ће доћи дотле, да ће се органима власти који систематски злоупотребљавају законе, почети да свети. То је природна последица одбране и та одбрана може узети такве размере да буду теже последице него што су у Шпанији. Ви то не желите, него желите, као што је рекао г. Шушић, да овај закон буде закон по коме ће се судити без обзира ко је на власти и да објективно суди, онда је, господо, нужно да се у овом закону учине оне измене које омогућавају грађанима одбрану од злоупотребе органа власти. Ништа неће моћи помоћи прописи овога закона који говоре о изузећу! Ништа неће помоћи ни ови други прописи Општег кривичног закона на које се г. Шушић позива, да грађани имају права да туже чиновнике, јер, господо, иако ће се грађани све више служити овим прописима да туже чиновнике за злоупотребе у службеној дужности, ипак не треба ни

за тим да све више полицијски чиновници буду под оптужбом за злоупотребе у службеној дужности, него треба ни за тим да се тачно и правилно закон примењује.

Што се тиче те бенефиције, која из овога закона проистиче, да грађани имају права да траже изузеће органа власти, који се покажу заинтересованим, господо, таква одредба, нажалост, ни у другим законима, где је предвиђена, ни код судова, не помаже много. Тачна је народна пословица да „Врана врани очи не вади“. Чак и судије врло тешко и врло ретко доносе одлуку, којом изузеће уважавају, и ако се очигледно види, да судија навија за другу страну, ипак његове колеге, знајући тешке последице и тешки морални ефекат од уважавања једног изузећа, врло се тешко решавају, да такво изузеће одобре. И према томе такви прописи, господине Шушићу, потпуно су илузорни. (Живко Шушић: По Вама је све, — ја добијам утисак, — пропало у овој земљи!) Знате, господине Шушићу, све није. Народ није пропао, и народ неће пропасти. Али, господине колега, у полицијском апарату толико је рђаво, да треба године и године и треба влада, која ће много друкчије да гледа на политику општу, на народ, да се не користи полицијским органима, да јој стварају странку и да не захтева од полицијских органа разно-разне услуге, које далеко прелазе границе закона, и да кажњава и гони такве чиновнике, који врше злоупотребе, — само онда се може стање поправити. (Милан Лазаревић: Тешко народу од адвоката! — Сваки писмени човек зна написати оно што напише адвокат!) Треба се борити и против рђавих адвоката, али и против рђавих деловођа, трговаца итд. (Смех).

И, господо, нисам ја дао ту песимистичку слику, како вели г. Шушић, зато што сам ја тако хтео. Објективна је чињеница и опште позната, да нам полицијски апарат не ваља; а не ваља зато што се одозго не жели, да се он поправи. Ја сам једном приликом о томе говорио. Та забога, сам Министар унутрашњих дела држи уз десно колено шефа кабинета који је злоупотребљавао свој положај и своју власт, па је ишао и вршио разно-разне агитације таквим изразима, да је могао бити оптужен по Закону о заштити државе. Г. Министар унутрашњих дела може да се брани па да каже: нисам га ја васпитао него мој претходник. То је тачно. Али самим тим што га Министар унутрашњих дела и данас држи на томе положају, а јако је познато у његовом крају како се понашао приликом петомажских избора и приликом општинских избора, и кад је изгубио општину у Свилајнцу, чинио је сто чуда, да општину добију понова у своје руке њихови људи, и кад Министар то зна и ништа противу њега не предузима, онда се не може мени пребацити што је слика, коју сам претставио, рђава, него значи да је објективна ситуација таква, да има много рђавих чиновника, нарочито полицијских, и да се одозго не жели њихова поправка. Кад им дате у руке, господо, још једно оруђе, један закон, који има те модерне принципе само утолико, у колико може да се неједнако примењује, као на пример слободно уверење, које ни за суд није показало тако добре резултате, господин Шушић то врло добро зна, онда свесно и намерно стварате могућност да се закон неједнако примењује и да се затим злоупотребљава.

Господо, то слободно судијско уверење подбацило је и није показало најбоље резултате ни у суду, а полицији дати слободно судијско уверење по овоме закону значи омогућити да по овоме закону суде начелници срески — неправници; а у отсуству начелника среског доћи ће да суди полицијски писар, који има два разреда гимназије. А шта је у стању тај све да уради, није потребно нарочито да доказујем.

Господин Шушић бранио је ово тиме, што оптужени има право да узме своја два пријатеља за присутне грађане. Не идем тако далеко да ће полицијски писар да фалсификује исказ оптуженога. Узмимо да ће баш написати правилно и тачно тај исказ. Али остаје оно, да он има право да суди по слободном „судијском“ уверењу. Такав закон дати полицији значи дати јој одрежене руке, значи дати нож у руке полицијским властима. (Живко Шушић: Наши сељаци су одлично судили у општинским судовима). Тачно је то г. Шушићу, и сада ће правилније судити сељаци него ли начелници срески и полицијски писари. (Живко Шушић: Али и полицијски писар са два разреда гимназије већ је донекле учен човек). Правилније ће судити сељаци него полицијски чиновници, чак и кад су они правници, али је ипак боље да чиновник буде правник, због тога што ће као правник имати бар мало скрупула, па неће тако грубо газити закон, јер ће се мало женирати. А ако је неправник он ће се изговарати да је тако разумео закон и да сматра да треба тако да га примени; а сељаци ће у 90% случајева боље примењивати у општинским судовима закон, него што ће га примењивати нешколовани полицијски чиновници (Милан Лазаревић: Е то је тачно, ја сам био 10 година претседник општине, ја сам судио по тим законима, и људи су били задовољни!).

И код таквога стања ствари где ће у 90% случајева сељаци добро судити, дајте за оних 10% случајева, у којима ће сељаци грешити, дајте могућности, ви из владине већине, да се жалба изјављује Срескоме суду, где ће грешке исправити. (Живко Шушић: Кроз пет година и то ће доћи). Дајте могућности, даље, да на пресуду начелника среског жалба иде Окружном суду као зборном суду, да је он расматра, и то са правом за оба суда, да могу по жалби да обнове цео поступак. У томе случају може овај закон испасти прилично добар. Без тога он је опасно оружје у рукама владе, а како ми немамо поверења у ту владу ми ћемо гласати противу овога закона. (Бурно плескање на левици).

Претседник Стеван Ђирић: Реч има народни посланик г. др. Јанко Баричевић.

Др. Јанко Баричевић: Господо народни посланици, ја данас приступам говорничкој трибини са једним нарочитим расположењем и весељем, јер законски предлог, који нам Влада данас сервира, по садржини својој, по форми и тенденцијама својим, даје нам ретку прилику, да можемо илустрирати не само њен рад, него и њену суштину и политичку битност. Даје нам могућност, да овом истом приликом изнесемо коначан рачун, биланс, њезиног двогодишњег политичког и владавинског рада.

Након ових кратких речи бићу слободан, да прећем одмах на стварну критику законског предлога, који пред нама стоји.

Тај закон, господо, то ће ми признати и лидер одбране овога закона, поштовани колега г. Шушић, јесте једна чудна мешавина судских прописа и управно-политичких прописа. Међутим судски прописи, који по овој садржини, по својој материјално правној садржини, имају да спадају, чисто и искључиво, у компетенцију судова, они у овом законском предлогу имају превагу. Истина, има и управно-политичких прописа, али управно-политички прописи су ограничени на такве ситуације, као што је на пример она, да бива кажњен затвором или новчаном казном човек, који убије пиле свога комшије и суседа, које је зашло у његов ревер, у атар његовог имања.

Овај предлог, господо, по својој форми, а нарочито по својој компетенцији јесте дакле искључиво и чисто управно-политички закон. Са управног гледишта овај закон је у целости реакционаран, а са политичког то је чистокрвни и пунокрвни полицијски закон. Овај законски предлог, ако га ви примите и озаконите, он ће бити један инструменат свакојаке владе, која је данас, која ће сутра доћи и која ће прекосутра доћи, а преко којег ће она моћи да задира у најситније облике и испољавања и јавног и приватног живота. А ради своје обимности овај законски предлог, обзиром на његов чисто полицијски значај, даће нашој земљи, и пред народом, а и пред иностранством, упечатак чисте, праве, непатворене полицијске државе.

Само ради прегледа и целине мојих образлагања морам да изнесем неколико прегнантних момената из самог законског предлога који ће дати општу карактеристику овог законског предлога.

Прво: искључива надлежност за све поступке додељена је управно-полицијским властима. А јер предлог у материјално-правном погледу садржи многобројне одредбе, које би иначе спадале пред редовне судове, то је тенденција самог предлога очевидна, да велики квантум редовне судске компетенције подвргне полицији, полицијским властима. Дакле, овим законским предлогом на један необичан начин проширује се делокруг полиције, њезина ингеренција постаје све опсежнија и све обимнија. Њена паукова мрежа има већу просторност и већу снагу..... апсорпције!

Па, господо, прошетајмо се мало, онако на брзину, по материјално-правним одредбама овога закона. Отсек други садржи осам глава. Ја држим да би много згодније било рећи осам поглавља. Те главе носе овако значајне наслове. Дозволите ми да их цитирам ад литерам: „Иступи против државне безбедности и државног јединства“, — и то у закону о иступима! — „Иступи против власти и њеног реда“, — „Иступи против јавног мира, поретка и саобраћаја“, — „Иступи против опште безбедности људи и имовине“, — „Иступи против општег здравља“, — „Иступи против јавног морала и поретка“, — „Иступи против лица и имовине“ и „Иступи против имовине“.

Како се види, господо народни посланици, овај законски предлог није био нити лењ, а нити шкрт. Заграбио је у све области јавног и приватног живота. Где би могло да наступи зло делање, он је стопу у стопу пратио све наше законе и грађанско правне и кривично правне. Па није пропустио ни Закон о штампи, јер тај Закон о штампи има свој пацдан у § 125 овог законског предлога. А, гле, господо, када сам случајно наишао у овом моменту

код цитирања § 125 овог законског предлога, ја не могу срцу одолети, а да вам не цитирам т. 3 тога законског прописа, која гласи дословно овако: „Ко изложи своје голо тело на такав начин, да то изазива код других стид, гнушање или негодовање, казниће се до 30 дана или до 1.500 динара новчане казне”.

Господо народни посланици, овој стилизацији дало би се много што шта приметити. На пример, реч „стид”. Добро, то је прилично одређен појам. Али: гнушање, негодовање, то су два проклето индивидуална и еластична схватања. Шта, господо народни посланици, ако се односни полицајац, у двоумици, реши да проведе очевид на лицу, рецимо, предмета! Али, господо народни посланици, пређимо преко тога. Ово није главна поента ове законске одредбе. Главна поента лежи у санкцији, која непосредно после сада цитиране законске одредбе долази, а гласи дословно овако: „Предмети кривичног дела одузеће се. (Буран смех на левици).

Господо народни посланици, ја нисам порнограф, ја вам то искрено и поштено признајем; али када се ради о једном закону, када се ради о закону, који мора да буде обавезан за целу земљу, треба сваку ствар ставити под објективну, оштру и строгу лупу критике. Е, па сад, господо, узмимо пример: Жена изложи у целости, сто од сто, своје голо тело! И сад, господо народни посланици, осим затвора, осим новчане казне, има се одузети предмет кривичног дела, има се одузети њено голо, женско тело! (Буран смех на левици). Е, па, господо народни посланици, шта кажете на то? (Жагор и смех). Господо народни посланици, ја на ово кажем само једно: Гле ти вражјег попа, да се он није сетио извесних читата пре 20 или 30 година изашле гласовите „Рдече књиге” благопочившег кнеза шкофа Бонавентуре Јеглића?

Све ми се чини, да је поп Антон Коромец инспирацију за овај законски предлог црпео из схватања оне тако гласовите, тако „сјајне”, и тако прегнантне књиге. (Упадице са деснице).

Господин доктор сигурно се тога сећа, макар да је млађи од мене.

Е па, господо, идимо даље редом и погледајмо поједине установе онако, како су оне у законском предлогу изнесене. Глава четврта, у којој се говори о иступима против државне безбедности и јединства народа, доноси одредбе, које се у целости и скоро ад литерам садрже у Закону о заштити државе. §§ 60 и 61 овога законског предлога говори о томе: „Ко странцима умишљено даје без овлашћења податке од значаја за војну одбрану, а исто тако даје поузданицима страних држава податке од значаја за сигурност Краљевине, о раду или о члановима националних организација”. Господо, како сам час пре казао, све ово осим једне тачке, изреком садржано је у целости у Закону о заштити јавне безбедности и поретка у држави. Па, господо, свако кривично дело, које је сада цитирано, које је унесено у овај законски предлог у §§ 60 и 61, свако тако кривично дело не може у себи по својој бити, по својој кривици сачињавати иступе, него је свако тако дело злочин! Е па, господо народни посланици, ако ми за злочин овакве врсте имамо већ постојеће законе, који драстично и правично кажњавају, онда ја постављам отворено питање: какав је резон законски, какав је резон политички и какав је резон држав-

нички могао постојати, да се оваква одредба унесе у Закон и иступима, у један закон, који ради о најситнијим кршењима закона у овој земљи. Ја морам као јуриста да признам, да ми је оваква одредба 100% неразумљива. Али разумљиво је једно, да ту наилазимо на кумулацију казне за једно те исто дело, и, што је важно, наилазимо и на тенденције, да се полицији да једно велико, једно безгранично поље рада и да јој се дају овлашћења, која чак ни у Закону о заштити државе нема. А, господо, у сада цитираним параграфима имате онај став, који говори: „Ако се даду податци о раду или члановима националних организација”. Ја сам у образложењу самога пројекта бадава тражио смисао, шта пројекат подразумева под речју „национална организација”. Појам тога је тако широк, тако обиман, да ја не сумњам ни једнога часа, да ће се сваки пут, кад тај случај наступи, полицијски органи одлучити, да сматрају националном организацијом чак и рад и чланове ЈРЗ. Изгледа ми, да је ова законска установа постављена само зато ту, да штити рад и деловање малобројних чланова и присталица ЈРЗ. Како сте видели, овом главом четвртом полицијским органима даје се широко поље могућности за прогон малих грађана, који нису чланови владајуће клике. То је оруђе, које садања Влада изнуђује од Народне скупштине, да јој и овај закон служи за придобијање „народног поверења.”

Пређимо, господо, на главу пету, где се у § 70 каже ово: „Ко из пакости или пркоса ствара нерасположење према државним или самоуправним властима или њиховим органима. . . .”

Ова иста глава са речима: „ствара нерасположење према државним и самоуправним органима”, садржи у себи толико генералисања, да допушта полицијским властима, да могу правити бескрајна безакоња и противзаконитости. Речено је, истина: објективна критика се не сматра као омаловажавање, кад је учињена на начин, на месту или у времену прикладном. Господо, ова ми стилизација испада као фразеологија и као нека прича, јер у законском пројекту нема критеријума, по коме ће се знати, шта је то објективна критика, кад је прикладан начин, прикладно место и прикладно време. Просуђивање о свима тим главним моментима за једно кривично дело препушта се, по овом законском пројекту, слободном уверењу полицајца, који нити је слободан у изрицању своје пресуде и који ни сам није дорастао да схвати и тумачи законе.

Господо народни посланици, наишао сам у овоме законском пројекту и на § 74 који гласи овако: „Ко из пакости или користољубља наводи странке на неосноване и обесне тужбе и претставке. . . . Господо, и ту немамо критеријума за одређивање, шта је неосновано и шта је обесно по тужбама и по претставкама. Г. Шушић, који је сам адвокат и јуриста, није нашао за потребно, да овим речима одреди тачан смисао, али ја ћу вам дати интенцију тога или, ако не интенцију, оно бар широке могућности, којима се може прибећи, да данас или сутра, ако г. Шушић буде непоћудан једном режиму, да га полицијски орган мало ка себи цитира, да га ухвати за јаку и да га мало протресе: Еј, господине Шушићу, ви сте постигли странку на неосноване и обесне тужбе по закону о иступима, који сте ви примили и заговарали. И неће бити ни усмене расправе по тој ствари, не-

го ће вас одмах стрпати у бувару. А то би и право било, јер сте то заслужили!

Господо народни посланици, не сме се овде мимоићи један параграф у овоме закону који је, не знам којим срећним случајем, Одбор изабацио. То је § 81 који у тач. 2 гласи овако: „Ко истакне и носи државну заставу Краљевине у дане, који нису за то одређени,” кажњава се толико и толико. Господо, ова је законска установа укинута, али се не може избрисати из историје нашега законодавства и нашег политичког живота чињеница: да се је наша једна влада, која је у свој законски пројекат унела овакву одредбу. Ова укинута одредба најеклатантније осветљава или, боље да кажем, обасјава дух, који провејава читавим овим законским предлогом. И да није било тешке опозиције и да се нису нашли људи са ове стране, којима се савјест у задњем моменту потресла, можда би и ова установа била узаконена, да би ова земља доживела ову срамоту, које ни једна земља нема: да се кажњава човек, који носи државну заставу. (Бурно одобравање и плескање на левици). Државна застава није за то ту, да се по команди полицијских власти извјешава, него онда када патриота по својој савести и нахођењу нађе моменат, да се њоме кити и да је извјеси. (Плескање на левици).

Господо, у овом законском предлогу има још једна установа, која још боље показује дух данашње Владе, демократију и напредност данашње Владе. То је § 83 који гласи: „Да се кажњава онај ко не поднесе власти пријаву или извешће, прописано каквом општом наредбом...” Прелазећи преко тога, да је ова стилизација страховито неодређена и општа као што је уопће генерална стилизација у овом законском предлогу, морам нагласити кратко само једно: да ова законска установа не значи ништа друго него узаконјење дужности сваког грађанина, да буде жбир и шпијун сваког режима. И тај народ, који се је показивао витезом и јунаком од стотине и стотине година, и који је до пре неколико година бројао чудеса јунаштва, тај народ ова Влада унижава до задњег жбира и шпијуна! И ви ћете, господо, да примите оваку законску одредбу! (Плескање и одобравање на левици).

Ја ћу прећи преко главе VI која говори неодређено о томе ко ремети породични мир, ко ремети јавни поредак, ко проноси лажне обеспокојавајуће гласове и тд., јер све ово јесте само сретство за Владу, да може у даном случају употребити оштрицу овог закона против сваког оног, који није пријатељ тога режима, против сваког оног, који у извесном мјесту, у извјесном крају угрожава „оправдане” успјехе овог дивног, националног и демократског режима Милана Стојадиновића и Антона Корошца.

Али, господо, не могу мимоићи, а да не споменем § 93, који каже дословно овако: „Имаоци радња, који се договоре и скупа престану радити свој занат или обуставе свој трговински или индустријски посао, па било то и за краће време, како би, на овај начин, приморали власт, да им призна или уступи нека права, која им не припадају, или да повисе цену њиховим производима или накнаду за њихове послове, кажњавају се...”

Установа ове законске одредбе по самој себи садржи забрану штрајкова. О томе моменту нећу да говорим, али хоћу да упозорим на једно: Да

ли има права ова Влада, да овакву одредбу доноси, када читава наша јавност зна, када ова Народна скупштина зна, да је пре годину дана у Београду организиран раднички штрајк лично и јавно од стране активног Министра, и када се зна, да је у Нишу ових дана организиран из партиско-политичких разлога, од стране истог Министра, штрајк у једној творници? Је ли таква Влада легитимисана, да овакве прописе доноси и да тражи од Скупштине овлаштење за ово?

Прелазити преко § 95, који каже, да се имају протерати и казнити они, који немају занимања да могу живети, који се одају неуредном животу итд. јер ће, господо, ако дође режим, који је противу вас, за свакога од вас наћи могућности, да вас протера и казни: јер, или ће наћи да немате уреднога занимања, да немате сретства за живот, или, ако му и то није сасвим сигурно, да водите неуредан живот. То се може догодити и вама и мени, и свакоме, јер знајте, господо, да је полиција ванредно умешна у проналажењу образложења и доказног материјала, као што сте имали прилике, да се уверите из процеса, који је следио после шестог марта.

Господо народни посланици, не могу пропустити, да бар летимично не споменем један монструм, на који наилазимо у овоме закону. Овај законски пројекат у извесним својим одредбама задире дубоко у Грађански закон и дира у најосетљивије моменте из породичног живота. § 141 каже: „Ко умишљено не даје издржавање својим родитељима, који нису у стању сами прибавити сретства за живот, иако он то издржавање може давати..... ко умишљено не испуњава своју уговорну или судском одлуком стављену му дужност, да одређено време плаћа некоме издржавање.... казниће се затвором до 20 дана или новчано до 1000 динара”. Ама, господо народни посланици, понављам, то је ординаран јуридикчки монструм, јер све ово, што је ту цитирано спада чисто у редовно обавезно право из Грађанског закона. И у Грађанском закону и у Грађанском поступку има довољно гаранција и прописа, по којима се може утерати издржавање и присилити странку да своју обавезу изврши. Овом одредбом из чисто цивилно-правног односа правити једно чисто кривично дело, то значи, да ова Влада чачка по животу народа и приватника, да тражи Диогеновом лампом сва сретства, све начине и посибилитете, да задре свуда и где само може да свога противника ухвати за шију. Јер, рецимо, ви или ја, имадемо оца пијаницу, једног пропалицу, који је кадар за литру вина да учини најгоре ствари; и нађе се режим др. Милана Стојадиновића, или којигод други па преко својих органа пријави ме полицијској власти да му нисам дао издржавање. И сада ја или који од вас мора да иде у апс! Господо, овако нешто нигде на свету није било, оваквом мудрошћу, оваквим напредним законодавством може се подичити само Југославија под велемудрим и демократским управљањем др. Милана Стојадиновића!

Имате, господо, даље главу X, која исто тако говори о иступима противу лица и имовине. Ја морам овде цитирати само један § 142: „Ко на другог насрне или га ћуши, али без намере да га увреди или повреди казниће се итд....” Господине Шушићу, господине професоре, шта кажете на

ово: да на некога насрне или га ћуши, али нема намере нити да га увреди нити да га повреди?!

Ово што ћу рећи је непарламентарно, — али се ово и код суда сме да каже, — ово је јуридик-ка глупост и.....

Господо народни посланици, има још § 150, који каже: „Ко оштети затечену туђу стоку или домаћу или крилату животињу умишљено повреди или убије, казниће се затвором до 20 дана или новчано до 1000 динара”.

То није никакво кривично дело, то је дело које оштећеном даје пуно право да редовним судским путем тражи оштету за уништење његовог добра. И сад ви из чисто оштетног захтева стварате опет једно кривично дело.

Па, господо, на концу конца види се и осећа, да је тенденција овог законског предлога, да све оно, што се појављује у обичном животу, хоће да се стави под капу кривичног дела, као да је наш народ све сам голи деликвент. Чак се каже у § 158: „Ко бесправно захвати какву државну, бановинску или општинску земљу, казниће се затвором до 30 дана или новчаном глобом до 1500 динара.” (Приговори са деснице). Али није добро, друже и пријатељу, није добро, јер држава и самоуправа и општине не могу да буду екстравершт према појединцима у имовинско-правним питањима, јер како за појединце, тако за државу, тако за самоуправу, тако и за општину имаде одредаба у Грађанском закону, које дају могућност, да се од тога одбране; постоји тужба о власништву, постоји тужба о сметању поседа. (Приговор са деснице). Није тако, ви то не разумете. тужба о сметању поседа је брза и ефикасна.

Е, господо народни посланици, имаде још нешто, што дерогира, што одбацује елементарне одредбе управног поступка, који треба да буде темељ за овај закон. Одредба о томе у § 260 каже: „Одлуке донете о иступним делима и поступку по тим делима не могу бити предмет тужбе управним судовима и Државном савету.”

Е, господо народни посланици, *finis coronat opus* — конач дело краси. Из овога види се потпуно јасно тенденција Закона о иступима, и то тенденција, да суђење и гоњење о иступним делима буде додељено искључиво полицијским властима и да се онемогући свака контрола једног савесног и објективног тела, као што је Управни суд и Државни савет.

Споменуо сам мало пре, да овај пројекат врло ретко допушта усмену расправу, да је довољно да полицијски орган поднесе пријаву, која је пун доказ за кривицу свакога појединца. Каже се, да у недостатку другог доказа, да је довољна и сведожба полицијског или општинског заклетог органа. Па, господо, поштено вам кажем, ма да нисам пакостан човек, желио бих да се само један пут догоди, да буде у опозицији (*Милан Лазаревић* упада) и да каже власт баш теби Деветка: постоји сведожба заклетог једног органа, расправе нема, Деветка 30 дана у хапсу или 1500 динара глобе, а оно што те у хапсу чека од кундака и пендрека, то запиши на лед па стави на летње сунце!

Господо народни посланици, ја ћу завршити са јуридикским делом овога законског пројекта, наглашавајући само то, да Закон о иступима, дакле о најситнијим и најминималнијим кривичним делима, који се у обичном животу могу да дого-

де, тражи према овом законском пројекту најрадикалније, најдрастичније мере, пресуде и казне безбедности. Међу њима имате интернацију и конфинацију. (Жагор). Деветка, ако гласаш за овај закон и успемо да срушимо ову Владу, за то, Бога ми, ћу да те интернирам. (Жагор и смех).

Ја држим, да није вредно да говорим о овоме, јер сви знате, како је то тешко и пресудно, кад се у оваком закону за ситнице даје овлашћење, да власт дира у личну слободу, недотакљивост и непреместивост појединог човека. Јер, по овоме закону нити један човек у овој земљи није сигуран, да неће бити изложен ћефу прогона власти и људи, који се налазе тога момента у моћи.

Кад смо дубље испитали дух и тенденцију овога законског предлога и кад смо установили, да је он у суштини својој негативан и штетан и по земљу и по народ, дошао је моменат, да потражимо разлоге, зашто се овај законски предлог баш сад доноси пред Народну скупштину.

Господо народни посланици, одговор је један и несумњив. Влада г. Милана Стојадиновића и г. Корошца доноси овај законски предлог зато, јер га ова и оваква Влада треба, зато, јер је овакав закон њој важан инструменат. Овај законски предлог важан је Влади за њене циљеве, који су и те како прозирни, а који баш нису у најужој и најтешњој вези са добро схваћеним и истинским народним интересима, него који на далеко миришу на партизанство и партизанску диктатуру. Пада у очи, господо народни посланици, да ова Влада до сад није донела далеко важније и судбоносније законе: Закон о збору, договору и скупљању, Закон о штампи, Закон о изборима за Народну скупштину, мада је ова Влада, господо народни посланици, и тражила и добила од Народног претставништва течајем пуних две године овлашћење, да овакве законе донесе. Е па, господо, кад Влада те важне законе није донела, али је донела Закон о иступима у овакој форми и садржини, као што га имамо, онда ми морамо са нарочитом стрепњом да помишљамо: шта стоји у мозгу, вољи и тенденцији Владе и за чињеницу, да се горњи важни закони не доносе, а да се доноси обичан ситан полицијски закон. Нико више, господо народни посланици, није у сумњи, зашто Влада овај реакционаран и диктаторски закон треба, зашто јој треба закон, који по својој садржини и стилизацији отвара широко поље злоупотреба сваком тумачењу, а још више сваком примењивању.

Овај закон треба Влади не као сретство за обезбеђење мира и поретка, него као оруђе и инструмент за стварање и јачање партијске организације ЈРЗ. Јавна је то тајна, господо народни посланици, — а ви у четири ока већином и признајете, сада ни један од вас то неће признати, можда ћете и загаламити, — јавна је тајна, како стоји са снагом ЈРЗ у народу. Ми ту снагу имамо на папиру, имамо је јасно и еклатантно (*Милан Лазаревић*: Боље од ЈНС!) Молим, ја нисам члан ЈНС, то мени не говори! Господо, ево мера, ево броја. Клерикални део ЈРЗ, г. др. Антон Корошец, на задњим општинским изборима добио је 34 до 35% свеукупних уписаних гласача у Словенији. Имајући пуну власт, вршећи нечувене прогоне, извршавајући невиђени терор, онда када су његови политички противници збачени са власти и проглашени бесправним, оно што шваба каже: „Фогл фрај”, једва

је могао да истуче 34 до 35% бирача у Словенији. Други део ЈРЗ, муслимански део, кога претставља др. Спахо, а идеолошки изгледа стварно Шефкија Бехмен, добре успомене из времена рата, тај део претставља тачно једну трећину целокупног пучанства у Босни и Херцеговини, дакле у једној провинцији, која по својој просторности и по броју свога пучанства није једна од јачих провинција у нашој земљи. И др. Спахо и Шефкија Бехмен претстављају једну трећину пучанства, муслиманску, у Босни и Херцеговини. Не сме се заборавити, да и код муслимана постоји извешан број људи, који не следе политику др. Спахе и Шефкије Бехмена, који нису нити чланови њихове организације, дапаче имаде један леп и осетљив број муслимана, који се национално осећају Југословени и који се броје у редовима југословенских националиста. Али, ја хоћу — овим обилно дарујем — да претпоставим, да др. Спахо и његова организација у Босни има сто од сто муслимана. То значи, господо, да има само трећину пучанства, према томе само трећину гласача у Босни и Херцеговини. Два крила ЈРЗ, два крила, која једино имаду, како каже пријатељ ове Владе др. Влатко Мачек, корена у народу, ето, те две странке у крајевима где су свемоћне, претстављају само једну трећину политичке снаге тих крајева.

Е, сада, господо народни посланици, допустите ми да будем нарочито љубазан према трећем крилу ове политичке комбинације, др. Милану Стојадиновићу, и према његовој неизмерној снази. Допустите ми, да о томе не потрошим нити једне речи!

Само знам, господо народни посланици, да су спискови организација месних, среских, окружних и како ли се све зову, начичкани и пуни именима државних чиновника, самоуправних чиновника и намештеника и радника у државним творницама и предузећима самоуправним. Е, господо народни посланици, код овога мога образлагања паде ми напамет једна занимљива међимурска прича. Допустите ми, господо народни посланици, да вам ту кратку причу из мога краја изнесем. (Милан Лазаревић упада.) Деветка, хоћу да причам једну сељачку ствар, па слушај, јер је добра за тебе! (Милан Лазаревић: Нисам ја сељак!)

Дакле, господо народни посланици, у Међимурју има једна интересна прича, која се може ванредно добро да аплицира на свемоћну и многобројну ЈРЗ. Та прича гласи отприлике овако:

Беше у једном међимурском селу газда сељак. Ради многобројног свога посла, он и његова рођена дружина нису били у стању да обављају све послове код куће и у пољу, па су били присиљени да узимају извесну помоћ из вана. Међу другима беше једно момче од 15 до 16 година. Био је у служби код газде сељака. Газда сељак, као што је у Међимурју обичај, био је ванредно богобојазан, ванредно побожан, па је стриктно одржавао недеље и празнике и у свакој тој прилици ишао у цркву да се Богу помоли. Он као добар хришћанин тражио је и од своје дружине, да се исто тако понаша. Али дете, лудо дете, које још није осећало тако дубоку тежину и озбиљност верских одредаба, оно се рађе у недељу, у свеце, после шест дана тешког посла, забављало са својим вршњацима, играло се, проводило се, давало мало одушка својој младачкој ћуди. И у свакој прилици настојао је да избегне дужност, да иде у цркву у недељу и у друге светковине. Али газда, као

добар домаћин, који води рачуна и о души и о савести и о поштовању верских одреда својих потчињених, он, видећи врдање тога момчића, сваке недеље и сваког свеца хватао је за уво тога свога ћетића и водио га у цркву. Једнога дана тако за крагну води газда у цркву свога ћетића. Дођу на домак улаза у цркву а мали не сме, сиромас, гласно, јер биће батина, али онако у себи, скреше своје газди — знате све шта може да се скреше, — па се мисли: „У цркву можеш да ме водиш, да ме силиш, али да се Богу молим, то ме не можеш присилити“.

Господо, државни чиновници и намештеници, радници из државних творница и предузећа, њих можете да терате на зборове, у такозвану цркву, али нећете их натерати да се Богу моле, тј. нећете их натерати да гласају за вас. Господо народни посланици, јер то Влада зна, јер она осећа, да кроз пуне две године насиља и диктаторског владања у тражењу „корена у народу“ није се помакла нити за једну јоту, зато та Влада тражи од вас овај закон, да преко њега и кроз његову марљиву и свестрану примену придобије народно поверење.

Е, господо, по овоме закону ко неће, ко се не повинује, ту су многобројни параграфи, ту су неизмерне могућности да се ренитентни, отпорни уразме и да виде како је једино спасавајућа странка Југословенска радикална заједница, која је мало југословенска, још мање радикална а најмање заједница. (Пљескање на левици).

Господо народни посланици, Влада одређујући да се казне могу сместа извршити, била је дубоко, интимно, уверена да овакав одгој народа, оваква методе политичке пропаганде пружају несумњиву гаранцију за успех. Све у свему Закон о иступима има да буде моћан инструмент за стварање и јачање ЈРЗ, а ЈРЗ има опет да буде главни инструмент за провођење једне политике, политике, у којој мора да постоји извесна идеологија. Ја овде, господо народни посланици, не говорим о писаној идеологији, о програматској идеологији, папир је стрпљив и он се да писати; али ја хоћу да говорим о идеологији, о политици, која се на политичком терену и у стварности спроводи и оживотворује. И да се ова Народна скупштина определи, да се она реши, да ли овакав закон, овакав инструмент, Закон о иступима, треба да да овој Влади и странци, која је подржава, као и њиховој политици, неопходно је потребно знати политику те саме Владе. А политика данашње Владе, господо народни посланици, ви са ове стране (показује на десницу) то знате скоро боље него ја, ту су ваше дневне тужбе и замерке.

Политику Владе др. Милана Стојадиновића и попа Корошца тешко је ухватити и за главу и реп, она је клизава, она је пузава као јегуља, тако да и ви никад не знате, шта вас може сутра да задеси од стране Владе. Влада је, господо народни посланици, додуше у својој декларацији поставила као основицу свога политичког рада данашњи Устав и његове принципе; гарнирала ју је са неком тобожњом демократијом и према томе политика Владе имала би бити државно и народно јединство и Монархија Карађорђевића, значи, пун стопроцентни унитаризам, а у ствари Влада је била баш у том погледу без принципа, без одређеног става. Она је преговарала, она и данас преговара о споразуму, Министри из ове

исте Владе, данашњи активни Министри, ходочастили су у Загреб, водили дубокоумне и велеважне преговоре и разговоре чак и са — погодите с киме! — Влатком Радићем, младим сином покојног Стипе. Кажу ми, да је један активни Министар доживео ванредну част и срећу, да буде и гост у кући младог Влатка Радића.

Господо народни посланици, сем тога ова је Влада примила и постојање хрватског питања и то у пуном опсегу и у пуном значењу, онаквом опсегу и значењу, какав је томе питању дао сам др. Влатко Мачек. Тиме је свесно и са умишљањем ова сама Влада поставила питање, да ли треба унитаристичка или сложена држава. Од тога се потенцира, господо, психолошко стање у Хрватској, где су државне власти, ауторитет државе и ауторитет власти, доживеле потпун и незапамћен крах. Влада, господо, у суштини била је готова, да др. Мачеку даде садржајно све могуће уступке, али од др. Мачека тражила је милост, да јој он допусти да сачува форму и да јој даде смоквин лист; али др. Мачек, у дубоком рачуну својих циљева и своје процедуре, остао је неумољив. Др. Мачек тражи и свој садржај и своју форму — неодступно! Па ма како се ви копрцали, с њиме ништа нећете изградити. А кад су др. Милан Стојадиновић и др. Корошец били још колебљиви у својој срамежљивости, једнога дана, нема од тога времена дуго, појавила се резолуција демократске странке г. Љубе Давидовића, и та резолуција кулминира у овим главним начелима:

Прво, поставља се уставно питање који се има решити споразумом између Срба, Хрвата и Словенаца;

Друго, отступа се од једноставне унитаристичке државе, и прима се сложена држава;

Треће, ово све произлази са гледишта да Срби, Хрвати и Словенци нису једнородан народ, него су три народа, сваки са својим историским, политичким, социјалним и културним посебностима.

Дакле, господо народни посланици, са овом резолуцијом демократске странке пробијен је лед и Влада др. Милана Стојадиновића, стављена пред готов чин, није могла јавно да надлицитира ову резолуцију. И зато је др. Милан Стојадиновић морао да парира тај ударац. Како и кад? 20 јуна ове године др. Милан Стојадиновић у својству Претседника Владе одржао је у Високом два говора. Два врло запажена, и два врло значајна говора. Допустите ми, господо народни посланици, да са овога места цитирам пар ставова из тих његових двају говора.

У једном говору каже овако: „Као Претседник Краљевске владе и Министар иностраних послова — дакле, господо, плено титуло Шеф Владе и Министар иностраних послова! — и као члан велике Соколске заједнице, дарујем ову заставу братском Соколском друштву у Високом. Овим желим да покажем колико ценим рад Соколског друштва у Високом, као и целокупног Соколства у нашој земљи. Са овога места и у овом свечаном тренутку позивам браћу и сестре Соколе — Боже мој, видите како је нежан, он их назива браћом и сестрама — да продуже рад за добро Краља, за своју Отаџбину и за величину југословенског народа. Вас присутне поздрављам са нашим кратким Соколским братским „Здраво“. Следује: Живо Краљ, и држава итд.

Господо народни посланици, зар ви не осећате колико ганутљиве, нежне љубави и срдачности имаде у речима Претседника Владе, и, што је врло важно, Министра спољних послова према Сокоlima. Али, господо, у овој Влади постоји још један чинбеник, постоји Министар унутрашњих дела др. Антон Корошец и његова група. А др. Корошец и његови органи кроз дуго и дуго времена називали су и крстили Сокол једном организацијом комуниста и безбожника, и чак су управне полициске власти покушавале и настојавале да растури Соко. Е, па сада, господо народни посланици, кажите ви мени: како изгледа та Влада, где министар полиције, који има жандарме и полицајце, који имаде среске начелнике, писаре и банове и Бог те пита шта све не, проглашује Соко комунистичким, безбожничким и разбојничким гнездом, а Претседник те Владе, након свих тих немогућих изјава, назива Соко братским, назива Соко великим удружењем, које он братски поздравља са уобичајеним „здраво“. Е, па, господо народни посланици, онда питајте др. Корошца, зашто је он суспендовао, прогањао, премештао и отпуштао безброј чиновника, намештеника самоуправних и државних само зато, јер су били чланови Сокола, јер су били ваљани и вредни соколски радници! (Гласови са деснице: То није истина!) Како није истина?! Немојте причати Маркове конаке, то цео свет зна, стотинама таквих примера је изнесено овде.

Али, господо народни посланици, г. Стојадиновић у Високом, том истом приликом, али на банкету, држи један други говор. Тај говор је далеко значајнији и из тога говора морам да изнесем неколико ставова. Ја не могу мимоићи а да нарочито не нагласим, не ударим на поједине моменте из тога банкетског говора. Гласи: „Живот покојног Краља Александра био је цео испуњен једном борбом. И споменик који му данас подигоше, потсећа нас на те борбе, јер су оне везане — господо, да се то добро схвати! — везане су са борбама целог нашег југословенског народа ради његовог ослобођења и уједињења. Живот покојног Краља протекао је у сталној борби. Борба је била и онда, кад је ратовао на ратним бојиштима, борба је била и онда, кад је са српском војском прешао Албанску голготу, борба је била и онда, кад је на челу легија српских војника, југословенских добровољаца, пошао са Доброг Поља да ослободи отаџбину, и па, ако хоћете, господо, каже г. Стојадиновић, борба је била и онда, кад је укинуо Устав и најзад и то је била борба, борба за мир у Југославији кад је разрешетан куршумима пао на улицама Марсеља.“

Господо народни посланици, то су текстуалне речи Претседника Владе и Министра иностраних послова 20 јуна о. г. у Високом.

Индискретни информатори тврде, да је ради првога говора о Соколу, између њега и његовог Министра полиције дошло до значајних и тешких размимоилажења и да су морали извесни пријатељи да ту ствар изгледе, тако да су их натерали скупа на једну вечеру, онако како су радили своједобно радикали са пок. Радићем. Господо народни посланици, индискретни информатори иду и даље и кажу, да се др. Корошец смирио тек онда, кад је добио обећање, да ће му се дати извесна задовољштина у предмету старешинства Сокола. Па се чак говори и о могућностима укидања Сокола из разлога, које ће полиција да

нађе баш у Закону о иступима! (Гласови на левици: Тако је!).

Господо народни посланици, ја вас упозоравам, да је ово први пут, што је др. Милан Стојадиновић овако говорио о покојном Краљу Патриоти. До сада у његово име, у име његове Владе, говорили су поједини министри и посланици, ма скирајући своје мисли и своја расположења ударцима на Устав, одговорне чинбенике у шестојануарском режиму. А ја се, господо, врло добро сећам једног интервјуа, који је покојни Краљ Александар дао једноме страном новинару. У интервјуу је покојни Краљ Александар — мушки, војник, храбар, раван и одрешит, како је био — изјавио, да за то своје дело прима лично и носи пуну одговорност пред народом и пред историјом. А, господо народни посланици, ја сам то споменуо само зато, да подвучем једну чињеницу, коју ви сви знате, а та је: да је читав режим данашње Владе, сав њезин рад, сви њени циљеви, задржавајући у егоистичне сврхе ауторитативне методе, били сушта негација основних шестојануарских принципа! (Пљескање на левици).

И кад Милан Стојадиновић и кад Ђура Јанковић патетично говоре о унитаризму и национализму југословенском, то можемо да схватимо само и искључиво као тактичку диверзију, коју политичка часовита ситуација и политички шићар траже, али не као веру и уверење у оно, што они говоре.

Милан Стојадиновић и његови главни адути у Влади, као и његови уобичајени гласноговорници, немају, господо, легитимацију, да поведу и воде унитаристичку националну југословенску политику. Они су са својим радом, рушењем југословенске солидарности, разбијањем југословенских редова, убијањем храбрости и издржљивости југословенских националиста, дисквалифицирали себе за такав посао. Југословенска национална политика није тактичко сретство и само зато ту, да неко према часовитој прилици спасава свој положај на влади. Југословенска национална политика сама је по себи циљ. И зато Милан Стојадиновић и читава ЈРЗ, онакви какви су они данас, не могу ни водити нити бити претставници југословенске националне унитаристичке политике.

Ко, господо народни посланици, две године живи политички и на власти од уништавања, разарања и комадања југословенске свести и снага, не може сутра да са крвавог разбојишта купи саката и израђављена југословенска телеса, да му она спасавају политичку егзистенцију, која му је у томе моменту, — а тај је моменат већ ту — угрожена.

Милану Стојадиновићу и Корошцу суђено је да пођу до краја путем расула и да на крају свога пута угледају авет свога рада и сабласт народне воље и народне правде. (Бурно одобравање на левици. — Протести на десници.) „И биће јаук и шкргут зуби“, каже Еванђеље.

На овом месту, господо народни посланици, не могу мимоићи а да не цитирам један пасус из говора г. Ђуре Јанковића, који је одржао код „Земунског моста“ 27 јуна, када је и он покушао да допринесе свој удео у велебној прослави двогодишњице владавине Милана Стојадиновића и његових другова. Те речи гласе овако: „У тој и таквој атмосфери налазили су се на једној страни људи, који не признају да постоји обележје про-

шлости, него су тврдили да постоји једно југословенско обележје, а на другој страни били су они, који нису признавали, да треба да постоји југословенски народ“.

Е сада, када је то рекао и када је те премисе поставио, г. Ђура Јанковић из тога изводи следећи закључак и каже: „У таквој ситуацији спас Југославије тражио је једну средњу политику, тражио је људе широких концепција који ће рећи, — ама знате шта ће рећи?.... (Министар шума и рудника Ђура Јанковић: Свакако не ускогрудих!) Друго су, господине Министре, концепције, а друго су комбинације! Малко се стрпите! Ми цитирамо дословно! Имаћете прилике и Ви! Нама је једино овде допуштено говорити! Ви имате широко поље рада: имате државну полицију, имате државни аутомобил, имате државни бензин, имате све што хоћете, а ми имамо само ово овде! Па немојте се сада од ове маленкости да нервирате! (Министар шума и рудника Ђура Јанковић: Не, не, ја се не нервирам! — Жагор и приговори на десници. — Одобравање на левици).

Господо, сада ми допустите да вам ово цитирам: „У таквој ситуацији спас Југославије тражио је једну средњу политику, тражио је људе широких концепција, — ово је сад важно, господине Јанковићу — који ће рећи да у Југославији живе, — ко: Тунгузи, Арапи, Азијати, не, Боже драги, живе, тако се сад у изјави каже, — живе Срби, Хрвати и Словенци!“ То је текстуелно! И знате ли још шта? „Који ће рећи, да сви имају своју лепу прошлост, своја позната историско културна обележја!“

Господо народни посланици, ја вам морам признати, да сам ја стајао и у чуду се прекрстио: у име Оца и Сина и Светог духа — Амин. (Министар шума и рудника Ђура Јанковић: То је по Вашем схватању!) Питао сам се шта је ово? Дакле, спас Југославије састоји се у томе, да се нађу људи, који ће рећи велику, спасоносну реч, ново откриће, ново јеванђеље, да у Југославији живе Срби, Хрвати и Словенци. (Министар шума и рудника Ђура Јанковић: А Ви то не признајете? — Жагор и приговори.).... који ће рећи, господо народни посланици, да Срби, Хрвати и Словенци имају, — а знате ли шта имају? — имају лепу прошлост!

Господине Министре Ђуро Јанковићу, ако ми цитирате један став из моје прошлости, из мога политичког рада пре 40 година, нећу рећи 40 година али пре 35 година или сад у овом Парламенту где сам ја то зањекао, ви имате права, ту вам јавно кажем пред посланицима и пред публиком, да од мене тражите санкције које год хоћете, без краја и без конца. (Министар шума и рудника Ђура Јанковић: У реду!)

Господо народни посланици, сви ви у овоме Дому, који ту велику новост, који то ново Јеванђеље нисте знали, вас треба да облије румен стида и срамоте ради вашег потпуног незнања и да budete нарочито захвални господину Ђури Јанковићу, који вас је тргнуо из тога незнања и упуна прави пут, на пут сазнања. (Министар шума и рудника Ђура Јанковић: То је софизам!). Ја господину Ђури Јанковићу не могу, а да му са овога места не кажем једно срдечно: „алал му вера“ и да му у стилу мало театралном, на начин његовог шефа, овако стиснем руку. (Одобравање на левици — Приговори на десници). Сећате ли се, када је у прошлој Скупштини г. Милан Стојади-

новић то учинио? (Министар шума и рудника Ђура Јанковић: То је чист софизам!) Не, ово није софизам, ово је, случајно, виц! (Министар шума и рудника Ђура Јанковић: Софизам је ово што сте мало пре говорили!). Ја сам цитирао дословно Ваше речи! Видите, како треба најпре испећи, па онда рећи.

Господо народни посланици, господин Ђура Јанковић и до сада се нарочито прославио у својим политичко-говорничким екстретурама, али у овој прилици превазишао је и самога себе. И томе чест!

Али наш насмијани, а мени лично врло симпатичан, господин Ђура Јанковић у том истом говору сасуо је дрвље и камење на демократску резолуцију; а, господо, у његовом говору, како сам мало пре цитирао, он је нагласио, како је данашња Влада спас Југославије кроз то што је осим открића, да живе овде, Срби, Хрвати и Словенци, пронашао и њихову лепу прошлост, пронашао је још једно, а то је, да, Срби, Хрвати и Словенци имају посебно историјско културно обележје.

Ја мислим, да сам текстуално цитирао поштоване и лепе Ваше речи. Ама, господо народни посланици, не заборавите, да је господин Ђура Јанковић напао демократску резолуцију странке г. Љубе Давидовића и у том истом говору признао посебно историјско културно обележје Србима, Хрватима и Словенцима. А, господо народни посланици, мало пре смо видели, шта је нагласила демократска резолуција: сасвим, скоро исто оно, што је г. Ђура Јанковић рекао, по оној: Није шија него врат. (Министар шума и рудника Ђура Јанковић: Нисте добар адвокат!). Господо народни посланици, кажите ми, каква му је то политика, каква му је то идеологија? Ветеринари би рекли, да је то кастратизам, а лекари би то назвали политичким хермафродитизмом. (Министар шума и рудника Ђура Јанковић: Нисте добро прочитали!)

Ја сам и добро прочитао и добро вас разумео, ви хоћете да свакоме лонцу будете поклопац, али доћи ће време, кад почне да се кува, па лонац полети у зрак. (Пљескање на левици. — Министар шума и рудника Ђура Јанковић: Главно је, да ја сваком дам одговор!)

Али, има и других разлога, због којих је Влади потребан овакав закон о иступима и због кога овакав закон ми не смемо да јој дамо. Има једно тајно, за сад прикривено скретање, које показује своје папке кроз једну, бајаги, омладинску брошуру од пре неколико дана. О њој је говорио наш поштовани и уважени друг Воја Лазић, али ја налазим за потребно, да у овој дебати и ја о тој брошури проговорим неколико речи.

Претседник Стеван Ђирић: Господине говорниче, обраћам Вам пажњу, да ваше време истиче, и ако имате част да говорите у име групе. Истина сви посланици из вашег клуба, кад су сазнали да ви говорите, одустали су од своје речи, али и поред тога ја Вас молим да водите рачуна о времену на које имате право.

Др. Јанко Баричевић (наставља): Имам право да говорим још 20 минута. Та брошура говори о фашизму и комунизму у теорији и пракси. Ту брошуру писали су и издали Југословенски студенти клуба ЈРЗ „Словенски Југ“ из Београда. (Министар шума и рудника Ђура Јанковић: Па, то је демантовано!) Оставите Ви све те демантије

овога света. И Аца Станојевић је дао изјаву па ју је после демантовао, иако сви знамо да је она била аутентична.

Господо народни посланици, у тој брошури коју је омладинска организација ЈРЗ штампала о трошку и под протекторатом главног партијског органа ЈРЗ, „Самоуправе“, изнела је пред читаоце, које она тражи, битност, садржину и форму и политичке методе комунизма и фашизма. О комунизму говори се најмање па се чак на једном месту и каже: „У слободној љубави комунисти су тако далеко отишли, да кроз уста Леона Блума, човека без стида, говоре и јавно пишу да брат и сестра могу слободно полно да живе“.

Брошура је штампана и растурена онда, када је Леон Блум био претседник Француске владе, али пређимо преко тога, то је ствар тактике и обазривости, која је на концу лична ствар онога, ко је то писао и ко иза њега стоји, али је карактеристично и веома важно оно, што се у овој брошури пише о фашизму. Ево тога става: „Свака реч противу фашизма јесте лаж и заблуда, коју спроводи капитализам и комунизам и трула демократија, која данас бере плодове од узајамне борбе класа“. Господин Ђура Јанковић био је један од најјачих громовника демократије, који је громогласно грмео и залагао се за демократију и који је тврдио да је ЈРЗ претставник демократије и демократских принципа у овој земљи. (Министар шума и рудника Ђура Јанковић: Тврдио сам, тврдим и данас, и тврдићу докле год будем жив! Ово што Ви говорите то је фалсификат, чист фалсификат!) На другом месту се каже: Ако повучемо паралелу између фашизма и комунизма видећемо да комунизам долази на власт помоћу крви и револуције, а фашизам еволуцијом и без људских жртава.

Господо, онај који је ово писао био је или лажац или савршени игнорант. Јер треба да се зна, да је г. Бенито Мусолини дошао на власт кроз то, што је са 200 хиљада оружаних радника, сељака и интелектуалаца умарширао у Рим и освојио власт; њему власт није била дата на тањир. Овде се хоће опонашати Бенита Мусолинија, али за то треба имати гаће обојене извесном бојом! Треба знати, господо, како је фашизам дошао до своје снаге „еволутивним путем“. Доказ је за то убиство Матеотија и других противника фашизма, а и Липарски Отоци, о којима наши сународници у Истри умеју и те како да причају.

Идемо даље. Овде се каже: „Данас се од фашизма плаше само они људи, који проповедају и стварају мржњу међу свима сталезима, како би могли искоришћавати пољуљану народну снагу“. Ето, тако се омладина ЈРЗ залаже за сталешку државу, а баш ова странка напада странку Љотићеву баш ради тога, ради сталешке државе. Али, господо, пређимо преко свега тога. Подвлачим само још једну ствар, где се каже, да ако је фашизам стална опасност за Југославију, како пишу извесни листови, онда не би наш премијер др. Милан Стојадиновић, Претседник Краљевске владе, склопио пакт са Италијом. Господо, затворимо странице ове брошуре, и онда поставимо једно питање: Влада, која се је проглашавала демократском и левичарском, која је својевремено у првом почетку чак била очарана са г. Блумом, која и данас кроз уста г. Јанковића пледира за неки демократизам, овде, у овој брошури, назива де-

мократију „трулом“, каже за њу да је до данас брала плодове од узајамних борби класа. А да ли није можда ово прави садржај пакта са Италијом и прави непатворени плод Ћановог боравка у Београду и његових разговора са др. Миланом Стојадиновићем? Али како било да било, једно је сигурно: Влада је објеручке пограбила неку страховиту комунистичку опасност у Југославији, да је стави пред себе као штит. Ми знамо, где Корошец плаши са тобожњом великом комунистичком опасношћу. Прогласио је Соколе комунистичким, прогласио је Црну Гору комунистичком, прогласио је Јужну Србију комунистичком, прогласио је чак и Србију комунистичком, да може под видом комунизма, начином и методама њему својственим, прогањати противнике режима, а понаособ прогањати националисте. Ето, за то треба овој Влади Закон о иступима, који ће свуда стварати комунисте, да их може сатирати између точкова њихових параграфа. Ето таква је владина политика у ужем смислу.

А финансије, господе посланици? У финансијском погледу ова Влада довела је до тешких несигурности и потреса у земљи.

У задњој буџетској дебати Влада је имала пуна уста о уравниотежености буџета, о одличном стању наших финансија, а у ствари она је исцрпла све могуће кредите, испразнила све касе, и све фондове и све резерве упропастила.

Претседник Стеван Ђирић: Господине посланиче, слободан сам приметити Вам да то питање сада није на дневном реду. Ускоро ће доћи на дневни ред закон о прекивању државног новца па ћете том приликом моћи о овим стварима да говорите, а сада Вас молим да се држите дневног реда.

Др. Јанко Баричевић (наставља): Упропастила је све, па хоће да упропасти и вредност нашег кованог новца. О томе ћемо имати кроз неколико дана прилике нарочито да говоримо. Влада хоће да наслеђени добар сребрни новац прекива, да једну врсту доброг сребрног новца уклони и замени је новцем мање вредности, а на другој страни да умањи вредност кованог новца. А зашто то све она чини? Зато да би створила себи зараду од неколико стотина милиона. Она тражи прилике на овај начин, и то некамуфлирани начин, да дође до новца, јер другим путем не може тај циљ постићи, не може постићи ни путем новог пореског оптерећења и намета, нити путем смањивања чиновничких плата, јер је све то већ досегло врхунац, преко кога се не може даље да иде. И тако Влада и у финансијском погледу ствара хаос, јер за један добар новац даје сурогат, у најмању руку, лош новац.

И најзад, господе, зло је још и у томе, што је наш народ изгубио једну велику илузију, што је изгубио поверење у судове и уопште у непристрасност власти. Ето вам осуде наших другова, који још и данданас чаме на робији, па ту вам је случај др. Лудајића, ту вам је безброј афера, крађа и превара међу чиновницима у службеној дужности, без краја и конца.

Па, господе, зар је онда чудо, ако је у народу пољуљана вера у све оно, што је овој земљи и овоме народу било свето, што му је било мило и драго, па чак и драгоцено. Ову Владу не може да мимоиђе одговорност за све ове отровне

појаве. Она може празним фразама, угушивањем јавне речи, забраном збора и договора и забашуривањем чињеница покушати да сврати позорност јавног мњења са овога зла, али је ово зло велико и оно се шири великом брзином. Зло је свуда, и народ све то зна. Телефон без жица ради великом снагом и то се врло брзо сазнаје. И радник, и занатлија, и индустријалац, и интелектуалац сви врло добро знају кад се нађу заједно на једном послу берзијанац и поп да се је ту „састало зло и горе да се мало договоре“.

Господе, прелазим на један важан моменат. Да слика Владе буде потпунија, преко је нужно, да се дотакнем једне политичке акције, која прелази границе редовне и нормалне политике и захвата размере једне колико смеле толико и штетне и лудачке авантуре. Дневна цензурисана, диригована и контролисана штампа најављује неке тајанствене судбоносне догађаје. Кроз јавност иде шапат од уста до уста и разне версије колају кроз народ. Ми не знамо, што је то. Али Влада, Влада то мора да зна. Министар унутрашњих послова др. Корошец, мора да зна. То мора да зна он лично, који чује и оно, што се не говори, и зна и оно, на шта се и не мисли.

А како не би знао оно, о чему расправљају и одлучују главни одбори појединих политичких групација? Дневна штампа, нарочито загребачка, дала је специјалну важност последњој посети г. др. Гавриловића Загребу и г. др. Влатку Мачеку. Сам г. др. Гавриловић у интервју-у, пуном романтичног и намештеног стила, даје разумјети, да је земљорадничка група саставила и предала неке политичке предлоге. У вези са резолуцијом г. Давидовићеве демократске странке, која би имала бити подлога за материјално-идејни споразум, земљораднички предлог назива се „процедуром“. У вези са том процедуром проносе се гласови о предаји писменог саопштења г. Јоце Јовановића г. Љуби Давидовићу.

Све ове разноврсне и многобројне верзије неконтролисане су, али ипак су сагласне у једном: да процедура земљорадника ставља у средиште интереса уставно питање. (Један глас са деснице: То није забрањено!) Ја нисам казао да је забрањено, али утврђујем чињенице.

Ово је, господе народни посланици, тако крупна ствар, да је сасвим разумљиво необично интересовање наше јавности за тај предлог, за ту такозвану процедуру. Влада несумњиво зна за све ово и она носи пуну одговорност за то, јер допушта, да се о оваквим крупним стварима неинформисано и неизвесно расправља и праве веома тешке и мучне комбинације. (Министар шума и рудника Ђура Јанковић: Политички људи треба да разговарају и да праве комбинације у слободи. А ми смо Влада која је дала земљи слободу. — Смех на левици. — Пљескање код већине). Господине Ђуро Јанковићу, ако већ хоћете да упадате, онда бар пратите оно што ја говорим. Да ме разумијете, ја ћу Вам поновити ове ријечи: „Јер допушта Влада, да се о овако крупним стварима неинформисано и неизвјесно расправља и праве веома тешке и мучне комбинације“. Ја од Владе тражим да донесе, да нас информира, шта је то, а не да забрањује. (Министар шума и рудника Ђура Јанковић: Господине Баричевићу, Влада не може знати шта политички људи у затвореној соби разговарају). Ја сам уверен, да то Стоја-

диновић зна и да то Корошец зна, и дужност је ваша као Владе, да то пред јавност изнесете. (Пљескање и одобравање на левици).

Дакле, политички људи о таквом предлогу дају своје изјаве, па их опет демантују, о свему говоре увијеним стилем, замршено и са пуно, пуно двосмислености и алузија, а кроз то се уноси у нашу јавност забринутост и хаос. Интересовање јавности прелази мало по мало у страховање, а то страховање у стрепњу, у народу хуји вјетар, који се је у Француској прије и за време револуције крстио и назвао великим словима „La grande peur”.

Ми, господо народни посланици, стојимо пред Конкордатом. Цео наш народ ради овог крупног догађаја је у грозници. Уочи Конкордата поглавица Православне цркве Његова Светост Патријарх Варнава лежи на самрти. Недужни народни посланици још увек труну у робијашници. Политичка дезоријентација је општа, нико не види правце и циљеве унутрашње политике, јер је све обавијено густом, непрозирном маглом. Усред таквог стања и психичког расположења долази земљораднички предлог о процедури. Влада не налази за потребно да о тој велеважној радњи обавести Народну скупштину, да чује њено мишљење и реперкусије у јавности. (Министар шума и рудника Ђура Јанковић: Нама то није познато!) Вама много шта није познато. Срећом, господо народни посланици, постоје још Круна! У Круну ми имамо пуно поверење. (Живо одобравање и пљескање на левици). Једино то наше пуно поверење у Круну може да нам даде нужно и неопходно умирење, да не пратимо целу ову радњу са оним узнемирењем и стрепњом, коју она у пуној мери заслужује и која већ заталасава широке народне слојеве. Нека Влада добро размисли да не форсира несрећне догађаје, да не усијава и онако врелу атмосферу. Та атмосфера није само напета и узбуђујућа код нас у унутрашњости, него и у спољњем свету. (Чује се са деснице: Само је за Вас узбуђујућа!) Што тако говорите, читајте новине па ћете се уверити. Имате Шпанију, имате грађански рат у Шпанији, у коме се бије борба о превласт између комунизма и фашизма. Тај грађански рат, господо, јесте генерална проба за један обрачун, за једну трагедију, која ће својим црним и крвавим валовима моћи заплуснути и наше обале. Ја се све бојим да некоме на овим фотељама иза мене није ударило у главу фирерство! Ако уважамо ову болесну појаву, па је повежемо са извесним појавама према Немачкој и Италији, па ако све залепимо са профашистичким тенденцијама у малочас читаној брошури и фирерством др. Милана Стојадиновића, онда заиста ова Народна скупштина треба, да се у крајњем часу освести, да дође к себи и као један човек спречи опасне и неурачунљиве прохтеве, који би могли од наше земље створити наставак шпанског експеримента. (Протести на десници). Код нас би то било горе, јер су Немачка и Италија скоро у нашем комшилуку, а Француска и Енглеска..... далеко!

Стварна и објективна слика наших прилика и односа, која нам се наметнула уз подношење овог Закона о иступима, јесте црна и обеспокојавајућа. Ми националисти..... (Гласови са деснице: Самозвани!) Шта вас пече, шта вас боле да постоје националисти? (Сава Микић: Доста са тим глупо-

стима! — Народни посланик Сава Микић упада непарламентарним изразима — Граја и протести на левици). Те речи задржите за себе! (Граја и објашњење између посланика на десници и на левици — Жива препирка и добацавање између народних посланика Саве Микића и Јована Ненадовића. — Граја се и даље наставља).

Претседник Стеван Ђирић: Господина Микића опомињем за непарламентарне изразе, а Вас, господине говорнике, молим да завршите пошто Вам је време истекло.

Др. Јанко Баричевић (наставља): Боли вас што говорим, срамите се за овакове простоте! (Сава Микић и даље упада у реч. — Жагор).

Шта хоћете, хоћете опет да инфамно изазивате, хоћете опет да нас спремите на робију! (Мирко Урошевић: Рушите државно јединство, срам вас било! — Сава Микић и даље упада у реч. — Међусобна објашњавања посланика са левице и деснице).

Претседник Стеван Ђирић: Молим вас, господо, умирите се. (Сава Микић: Молим Вас за реч!) Умирите се, што се не покоравате.

Др. Јанко Баричевић (наставља): Али молим вас, то прелази све границе. Једно хоћу да кажем, да нећу дати ни од кога се терорисати, макар био убијен. (Сава Микић: Доста са тим лекцијама, да ми нисмо националисте, а то ћемо вам доказати!) Шта хоћете доказати?

Господине Саво Микићу, прије ћете ме убити педесет пута, него да ме спречите, да кажем што осећам и што хоћу. Никад терором нећете ме уплашити. Био сам и ја два пута рањен и гледао смрти у очи. (Сава Микић: Не смете да тако говорите!) Ја говорим, како мислим и осећам, а ту је г. Претседник, да држи ред. А на ваше неквалификоване увреде уопште не налазим за потребно да одговарам.

Дакле, господо народни посланици, ја сам при крају. (Узвици са деснице: Хвала Богу!) Знам, тешко вам је слушати истину, али тираде радо слушате.

Ми националисте гледамо забринуто, али и у одлучном ставу у очи догађаја који нам могу доћи у сусрет. Наша вера јача је од свих опасности, од свих претњи и искушења. Визионарска моћ народа-песника, која се увек обистињавала, умирује нас и храбри и чини нас готовим за све жртве и изненађења.

Ми верујемо у велику визију оптимистичких и борбених стихова:

Не плачите моје снахе драге,
Ако јесу погинули ждрали,
Остали су птићи ждраловићи.
Хранит ћемо птиће ждраловиће,
Наше племе изгинути неће,
Наши двори пусти остат неће! (Пљескање на левици).

Па ако наша земља, ако наш народ по несрећи роди, однија и снагом опаше хиљаду Милана Стојадиновића и Антона Корошеца, још увек и онда: Наше племе изгинути неће, наши двори пусти остат неће. И часнога ми крста Божјег: неће и — неће! (Одобравање и пљескање на левици).

Претседник Стеван Ђирић: Реч има народни посланик г. Мита Димитријевић. (Сава Микић: Молим Вас, да ми дате реч!)

Немате право на реч, јер сте Ви изазвали говорника непарламентарним упадицама. (Жагор). Господо, умирите се и саслушајте г. говорника.

Мита Димитријевић: Господо народни посланици, после једне узбудљиве атмосфере, која је захватила ову дворану, ја мислим да ћу својим објективним говором допринети, да дођемо до једне мирније атмосфере, која ми је потребна да би се могла чути моја мисао и моја реч.

Господо, потреба за овим законом је несумњива, као уопште што је несумњива потреба за све законе који имају да изврше изједначавање нашег државног законодавства. Ми, истина, врло споро идемо ка изједначавању државног законодавства. Ова Скупштина имала је могућности да приступи доношењу Трговачког закона и сад доношењу овога Закона о иступима. Остао је један од најважнијих закона, закон од највиших последица, а то је Грађански закон, да се и он изједначи. Ови закони до сада изједначени дају један утисак да су се врло важне законске норме дешавале у једном, могу рећи нередовном парламентарном стању и у једној психози, где није могло да се све узме хладно и мирно при доношењу закона. Признајем извесне замерке, да закони врло често служе људима и режиму. И у овоме нашем несретном времену кад погледамо од позади, ми видимо људе, који су били на првом водећем месту, а сад стоје као воштане фигуре. У овоме таквом времену заиста није ни целисходно да се жури, али оно што се већ почело, гледајмо да свршимо како треба.

Ја бих на овај законски пројекат из чисто објективних намера ставио своје две принципијелне замерке. Прво, овај законски пројекат није се обазирао на правну науку онако како се по правној науци већ у многим и многим земљама практикује да се издвоје иступи у две групе иступа: једне полицијске и друге кривичне, — него се све то помешало једно с другим и то је остало тако. Господо, за то је и један практични значај, јер од полицијских иступа често остаје у једној пуноправној држави много мање ефекта, но што остаје од кривичних иступа, који остављају тешке и дубоке последице. И, сада обрнуто, полицијски иступи у једној земљи, где нису све ствари нормалне, често пута преувеличавају својим кажњавањем, преувеличавају ефекте и често пута ти који пресуђују, доносе тешке одлуке о малим иступима, често пута они су и претерано тешки, тако да полицијски иступи остављају врло тешке и мучне последице.

Нарочито то ми знамо доле у Јужној Србији. Господо, у Јужној Србији ми смо видели да је било царство тих кажњавања по полицијским иступима. Нимало нећу никога увредити, казаћу једну сушту истину, да су по полицијским иступима били кажњени несрећни људи у нашој Јужној Србији до те мере, да често сада, када су већ издржали своје казне, када је већ то свршено и када се сада то у говору прича, дође да човек зажали. Ја нимало нећу казати нешто што ми неће потврдити сваки мој друг да је у Јужној Србији за певањем једне македонске песме било кажњавања. Зашто? Зато, што полицијски писари или рецимо срески начелник није знао да те песме има и у Мокрањчевим руковестима. Овога тренутка када Београд трешти од бугарске песме, ми видимо да је то само резултат једне еволуције, јед-

не здраве балканске политике смирења, у којој је наш пок. Краљ водио прву и иницијаторску реч. Али, имамо много и много људи који су платили за македонску песму затвором и тучом. У Јужној Србији није било злочина већ су доношене казне по полицијским иступима. Тамо у Јужној Србији, није се могло наћи у криминалним аналима ни једно веће злочинство, брат да убије брата, сељак сељака, него је било само кажњавања од полиције, вело тешко за мале иступе. Као злочина дела биле су проузроковане кривице од доласка и продирања комита у планинска села беззаштитна, где су под камом морали да отварају комитама врата, и онда су падали некриви у затворе. Још многи и многи леже у затвору. Ради тога ја и чиним на Скупштину апел, а учинио сам и једну интерпелацију на г. Претседника Владе да, када је дошло до овако великог балканског смирења, када је дошло чак до тога да данас имамо пакт о вечном пријатељству са Бугарском и када ће кроз кратко време Јужна Србија славити двадесетпетогодишњицу свог ослобођења, да се сетимо малог броја осуђеника из Јужне Србије по тим делима, а њих има још тридесетак у казним заводима. Чиним овде апел за њихово помиловање и молим целу Скупштину да ме подржи у тој интерпелацији и да ме помогне, да би смо пустили из затвора све наше несрећне људе из Јужне Србије, који су за 80% недужни, некриви пали у затвор.

Господо, друга је принципијелна замерка у томе, што су иступи сви, разуме се полицијски а и кривични, у целости предани управној власти, а без икакве контроле судова. То је погрешка. То убија веру у правну државу. То је једна гаранција мање да ће бити људи правилно осуђени, то је једна опасност више да ће се моћи без контроле судова проводити воља овог или оног, често пута режима, клике, партије итд.

Ми смо имали прилике да чујемо да има један низ таквих неправилних кажњавања по вољи појединаца, клике или странке. Г. Косић је изнео многобројне такве случајеве, где заиста немамо довољно гаранције да ће чак и највиши другостепени претставници управне власти бити слободни од тога непристрасног суђења и својевољног кажњавања.

Господо, ја знам да се наводи као разлог што се иступи предају полицији, да су, vele, судови сувише оптерећени и претрпани. Јесте, судови су претрпани, судови су оптерећени, али то није разлог да се узме од њих свака контрола, него је разлог општи да се ти судови још више умноже, да се број њихов повећа и да се број судија такође повећа. Јер, ни један од мојих другова не може бити овде који неће потврдити да се са овим бројем судова и са оваким бројем судија не може вршити судска власт онако како треба и како би нормално било.

Господо, ми се сећамо пре кратког времена разлога који се наводи кад је требало увести и умножити среске судове. Говорило се: срески судови су потребни да би се од полиције одузели извесни послови за које треба и дубље правно знање и јача способност, јер полиција није у свему вична, и за које треба и већа непристрасност и већа контрола. То се говорило као разлог за потребу среских судова. Међутим, сада се ради обрнуто. Сада се одузима, у кажњавању иступа

судска контрола, коју је требало оставити макар и у другостепенем кажњавању и суђењу. Одузима се, дакле, од судова свака контрола за иступе и преноси се све на полицију. Ја мислим да је то и мало нелогично било. Могу рећи још и ово, да смо ми по закону од 1860 године све ове иступе имали у самом Кривичном закону, у трећој части тог закона. И када су једно време насртали либерали и напредњаци да полицијску уредбу ставе у своју партијску службу, један великан радикални, који би требао овде поред Пашића да стоји, Стојан Протић, отворено се борио да се иступи не предају у целости полицији, да се не извлаче изван контроле судова. Господо, ми у томе нисмо конзеквентни са нашим великим радикалним вођом, и према томе ја сматрам да би ове две замерке биле у реду.

Господо, мени је познат један случај, јер сам био становник у тој улици Београда, да нас је једном позвао старешина кварта, нас све становнике у улици Римској, и онда нам је казао: „Кажњавате се што нисте затворили спољна врата на својим двориштима, и што сте тако оставили отворена дворишта.” Један је казао да је затворио, други такође, трећи да није затворио и тако четврти, пети, а девети је казао да нема кључа. „Не тиче ме се, сви се ви кажњавате”. Када сам ја запитао: „Добро, зашто сви? Ево ја сам затворио, а ево овај други каже да је и он затворио.” Каже: „Слушајте, господо, немојте да истражујете, нама треба прихода, видите, наше канцеларије су празне, треба да дођемо до намештаја макар и преко глоба, треба да дођемо до могућности да испуномо наше канцеларије”. То се дешавало усред Београда, а шта у Јужној Србији? Један Бан из добрих намера, хигијенских, нареди да се све куће окрече и каже: „Место црне Македоније, нека буде бела Македонија.” Разлог је добар, али, доћи до креча у планинским селима било је немогуће. На крају, негде није било много новаца. Јесте, али зашла полиција па каже: Кажњавате се јер нисте окречили ваше тарабе, нисте окречили камење које заграђује ваша дворишта и ваше њиве и онда су све кажњавали, а сељаци су говорили: па ми нисмо знали да треба и камење да кречимо. (Др. Часлав Никитовић: Није тако било. Мито!) Било је. Имам писмене жалбе.

Прелазим на напомене и замерке овом законском предлогу. Једна од мојих замерака јесте та, да је овај закон и сувише опширан, ми смо имали цео Кривични закон у 67 параграфа а овде имамо око 300. Сем те опширности морам рећи да има много формализма, тако да ће он бити врло заматан, мораће се врло много радити, писати акта и т. д. што све скупо стаје и новаца и времена. Терминологија, треба истину рећи, добра је. Али вратимо се на главно: Сама идеја да се одстрани судска контрола даје утисак да се овим законом не иде ка све већој и већој демократији, него на против враћа се ка диктатури, јер оваквим законом помаже се институција не слободне демократије онако како је схватао и у једном свом говору, кога немам сада овде, приказао наш покојни Стојан Протић, него фактички помажу се институције које су далеко од демократије. Нећу да поменем реч диктатура, јер, хвала Богу, тамо више нећемо и верујем да се несмемо њој вратити.

Господо, ја сам некако дошао сад као поручен после говора г. Баричевића. То је наш друг са левице, то не значи да ми са левице морамо

да се сви потпуно слажемо у мишљењима; далеко од тога. Има неких ствари које ћу ја принципиелно рећи, а које не могу да ми се порекну. Господо, истина је, фактички је истина, да долазак Југословенске радикалне заједнице на челу са нашим Ацом Станојевићем претставља један прелом у нашем политичком животу. Истина је, да је Југословенска радикална заједница отворила пут једној еволуцији. Господо, болест је била велика, и велико је зло, ви знате сви моје мишљење, да је велико зло што та еволуција није пошла живље, што није пошла одређеније, а то је зло дошло, јер је наступио прекид, наступио је прекид оног радикалног ланца који ја често помињем, прекид оне еволуције која би била свакако бржа и одређенија да имамо на челу ЈРЗ нашег Ацу Станојевића, који је и створио ЈРЗ, а да све окупљене радикале имамо заједно на једном послу за лечење свих болести које смо наследили од дугих година 1927, 1928, 1929, 1930. Болест која је остала у нашем политичком животу треба истерати радикалним лековима, радикалним, хоћу рећи, ефикасним лековима. Зна се како се лече политичке аномалије, зна се шта је то нормалан политички живот. Враћање ка диктатури, свако ће признати, значило би довести државу пред судбоносно искушење, да не кажем, пред расуло и распад. Господо, нема демократије овакве и онакве; има демократије целе и пуне мере, иначе све друге демократије су формалне, маскиране. У ствари, права је демократија она која потиче одоздо и која организује цео народ у једном еволутивном, здравом, социјалном, културном и економском покрету.

У политичкој историји Србије, онда док је побеђивала народна воља, било је правих напредних људи, било је онда напредних покрета, онда се створила у души она неизмерна резервна снага; коју нису могле у рату три опаке државе да разбију, она снага која се није предавала и која је изишла преко мора и тамо се организовала да се поново бори и која је у својој домовини видела свој дом, и у свом дому своју домовину. Господо, нема демократије одозго.

Ја ћу да поменем, да је недавно један мој друг рекао, са намером да ми се подсмехне, — ништа није слађе него примити подсмех онда кад је човек праведан — да је Мита Димитријевић увек био барометар. Господо, добро, само ја мислим да сам ја био више него барометар, да сам био громобран, јер су се преко мене сручивале изредова Самосталне демократске странке па и самог Прибићевића, сручивале, господо, велике струје. Ја сам онда био потпуно сам, и данас је моја судбина да се на мене понова сруче струје. Јер, господо, ако сам барометар, онда гледајте куда иде политички живот. Политички живот не иде ка једном болесном стању, ка једној психози, него политички живот иде ка једној еволуцији, ка здравом нормирању нашег политичког живота, ка потпуној подели и потпуној сагласности парламентарних снага и ка уравнотежењу између Круне и народа. Треба јасно гледати у ситуацију. Знајте, до споразума не може се доћи док у политици влада идеја болесне психозе, а господин Баричевић овде нам је демонстрирао као идеал једну болесну психозу. (Манфред Паштровић: Нисте Ви њега разумели!). Разумеће нас време, разумеће нас догађаји. Ја тврдим да у последњим годинама није се могло доћи до чврсте и солидне политичке комбинације, јер се није давало да демократија

иде својим путем, јер ја лично, можебити боље од свих вас знам, да између покојног Радића и покојног Пашића и г. Давидовића није било тако великих разлика него је било опреке — спречавања, јер демократски живот није текао нормално и онда су методе биле недемократске, док идеје њихове биле су приближно исте и могле су доћи до једне хармоније.

Господо, сматра се да овде нема нико други права да говори о томе, како треба уредити државу. Да ли, господо, они говоре у затвореном простору или на зборовима, где било да говоре нека говоре, јер на крају крајева потребно је да се створи једна здрава основа, где ће сви позитивни елементи доћи до свога изражаја. Ја, господо, тврдим, да између једне и друге стране, да између Хрвата преко др. Мачека и Круне има сигурно додирних тачака кад се тиче о добром и здравом развоју ове државе. (Један глас са левице: Ала је ово конфузија!) Конфузија сте ви који сте још у болесном стању!

Претседник Стеван Ђирић: Немојте ометати господина говорника, опомињем вас на ред.

Мита Димитријевић (наставља): Господо, сви видимо добро да је ситуација у земљи тешка, да је неизвесна и Боже не дај да дође до неких компликација, ми у оваквом стању не бисмо били онако достојни, јединствени, јаки, као што би смо били и као што ћемо бити у име Бога када се дође до стопроцентног унутрашњег уређења наше државе и уставног, политичког, социјалног и културног! Реците опет да је и то конфузија! Господо, ако хоћете да гледате на барометар, онда сада слободно погледајте на барометар. И знајте, да онај барометар у коме ви живите пада врло ниско, (Смех на левици.)...да тај барометар води ка једним мутним, облачним данима, и пада ниско, мислим политички, и да води ка новој политичкој психози. (Смех на левици.) Ја сам уверен да наш народ неће поћи за оним што је негативно. Оно што треба да буде нормално то није споразум „добронамерних људи“, него је споразум демократски одређених људи. Не тражимо ми добронамерне људе, јер пре свега нико нема права да каже: ја сам добронамеран, а ти ниси добронамеран. Добронамерни људи не чине политику. Добронамерни људи могу да праве један клуб, могу да праве један веслачки клуб, а политику не праве добронамерни људи, него трезвени, позитивни људи праве политику, праве државу. Сувише је површно схватање једног човека, који истина није био на попришту јавне политике, сувише је површно да се само на добронамеран начин може решити унутрашње уређење државе. Држава се враћа у свој нормалан ток онда кад се између Круне и народа створи пуна сагласност. Само тако, господо, долази се до стварног споразума и рада, а немојмо мислити да с друге стране, они који су на страни Хрвата, не мисле исто тако у пуном поштовању Круне и Династије. Ја овде, господо, кажем да је баш срећа што се данас у Хрватској налази један Мачек, који је свакако умерен и трезвен, не смем да кажем, да је чак и најтрезвенији и најумеренији Хрват.

Господо, ако ми желимо да се наша држава здраво развија, онда пожуримо томе идеалу који треба да води ка измирењу, који доноси нормалност у политичке односе. Али немојмо мислити да

за решење ове кризе и државног уређења није потребна овој земљи једна велика и позитивна политичка концентрација. Господо, велика концентрација потребна је овој земљи, потребно је уједињење свих радних снага. Не треба, господо, мрзети, него уместо мржње трудимо се да познамо ствари, трудимо се да уђемо у њих, у систем који треба да створи ову државу.

Видите, господо, у целој овој нашој ситуацији потребна је једна процедура, а она мора бити мудра од 100 биће једна једина, која ће успети, а то је она, која доведе до здраве сарадње Србе, Хрвате и Словенце, Народ и Круну у сагласност. (Манфред Паштровић: Зашто Ви то не радите?!)

Претседник Стеван Ђирић: Господине посланиче, молим Вас да не уплићете Круну у своја излагања, а нарочито не у тако незгодном обрту, као да се Круна не налази у сагласности са народом.

Мита Димитријевић (наставља): Ја Вас молим, господине Претседниче, да не избришете ове моје речи кад буду унете у стенографске белешке. (Александар Лазаревић: Треба да се казни! — Тако се не говори у Скупштини! — То је срамота!). У пуној хармонији са народом — тако треба разумети.

Болесно стање јесте, и болесно стање треба да се лечи. Треба да се лечи час пре. И ја велам, господо, да широке иницијативе иду на све стране, широке иницијативе теку, и широке иницијативе наћи ће свога изражаја, а тај ће изражај бити овај: да се ми вратимо у праву демократску парламентарну државу. И то ће бити онда, када буде омогућено кроз све то доћи до здравог унутрашњег уређења, стопроцентног решења свих наших унутрашњих питања. То је моје мишљење, које сам имао да кажем.

Сад ћу прећи на једну другу ствар. Јесте, господо, ми овде присуствујемо фазним сценама. Присуствовали смо ту недавно једној сцени са цепањем државном заставом. Мој укус није био да се доноси овде цепања државна застава, може бити зато што ја мало више драмски осећам него ли ви, и што ја драмски осећам колико је то било незгодно. Не може се, господо, са свим и свачим правити парада. (Повици на десници: Тако је!) Не сме се, господо, то чинити. Мени је на срцу било хладно, кад сам видео, да је наша застава овде стајала расцепана, и да се на нашој застави прави театарални, позоришни ефекат. Ја, господо, могу да кажем, да ме је г. Претседник Скупштине, који ме врло ретко задовољава, тога пута фактички задовољио, (Смех на левици) ...зато што господин Претседник мора по неке ствари да прећути, мада мисли исто тако као и ја.

Господо, господин Претседник ме је тада задовољио, јер се заиста брзо снашао и казао је једну реченицу, која је узбуђење прекинула, а то је: не тражећи ко је крив за тај велики страховити злочин, ипак је молио Скупштину да устане и ода пошту. Ја бих ту само место тачке метнуо једну запету, па бих казао: и цела Скупштина имала је да затражи анкету о томе питању. (Пљескање на левици).

Господо, мој друг, који је са Приморја, живе је природе, у чију узбудљиву душу ја верујем и из чије узбудљиве душе избијају искрени осећаји, ја нисам овде да класирам људе, и за мене не по-

стоје други, него добронамерни људи, не постоји неко, који би мислио зло свесно да мисли зло, може бити да мисли погрешно, може бити ја, може бити он. Нека ми мислимо само искрено, а велике идеје имају ту моћ, да исправљају на крају можебити баш онога, који погрешно мисли, и баш у томе је значај велике идеје, што она увек изведе људе из заблуде на прави пут. Ја се потпуно слажем са сваким вашим осећајем у Скупштини и допуштам да господин Паштровић узбудљиво говори и душом и крвљу својом, и снагом својом, као што сам чуо и друге аргументе одређене и јасне.

Али, господо, ми смо једно тело, једно исто тело, ми представљамо Народну скупштину, сви, ма како да је који стао, на лево или десно, представљамо једно. Али не треба да сматрамо да смо ми овде у овом кругу једини који представљамо целу политичку ситуацију. Нека је похвалан сваки рад и свака иницијатива била она овде или изван нас, у затвореном простору или на јавном простору. Нека је благословен и срећан сваки рад који тражи здраву процедуру, *modus procedendi* или *modus vivendi*, који иде за тим да овако лепо састављене југословенске снаге у нашој заједничкој домовини буду заједно уједињене, а опет да Срби остану Срби, Хрвати Хрватима а Словенци Словенцима. Снага југословенског осећаја има да се створи асимилацијом, животом и блискошћу, исто онако као што се два бића у браку животом и временом спајају у један живот, тако ће исто бити и са Србима, Хрватима и Словенцима код којих ће југословенство кроз време и асимилацијом створити једну југословенску народну заједницу. Не треба се бринуту ако се говори о посебним индивидуалностима Срба, Хрвата и Словенаца, јер на тим посебностима ствара се удружена снага на основу властитих необично јаких политичких и расних осећања. У том случају Србин уноси у заједницу оно, што нема Хрват, а Хрват уноси оно што нема Словенац, а Словенац оно што нема ни Србин ни Хрват. И на томе изграђивању и асимиловању биће велика будућност свих народних индивидуалности сливених у једну државу снагу и културу.

Према томе ја сам своју реч казао, своју савест умирио, јер верујем да сам казао реч истине и да ћете ви који још живите у психози бити извучени догађајима и здравим идејама из ње на прави пут. (Пљескање на левици).

Претседник Стеван Ђирић: Реч има г. Радивоје Николић.

Радивоје Николић: Господо посланици, несумњиво да је закон о иступима, који је на претресу пред Народном скупштином и нама народним посланицима, политички закон. Поред своје материјалне стране, он тангира и унутрашњу политику. За то су господа предговорници, који су говорили и данас и раније, већу пажњу посветили политичкој неголи материјалној страни.

Овај закон, господо посланици, иако обухвата оне минималне, најситније деликте, који се свакодневно догађају у народном животу, ипак је један велики закон. Јер он има да регулише многе међусобне односе како између појединаца с једне стране, тако између појединаца, друштва и државне заједнице с друге стране. Господо посланици,

закони су дело културе и дело културног напретка.

Овај законски предлог, господо посланици, рађен је кроз један дужи период времена. Али као да није био довољно и у потпуности израђен како треба. Код овога законског предлога, у његовој материјалној страни, главне су три ствари: прво, они деликти који се овде категоришу као иступна кривична дела; друго, казне којима ће се ти ситни деликти кажњавати, и треће, надлежност и начин како ће се ове казне изрицати, примењивати и како ће се против истих правни лекови употребљавати и решавати.

У материјалној ствари деоба кривичних дела, по мом схватању, — иако нисам правник, већ човек из народа, те сам морао запазити у народу, како закони делују — није довољно правилно извршена. Општим Кривичним законом скоро сва су кривична дела била обухваћена, па и она најситнија као иступи. После извесног времена установило се, да је то много и да је за народ са економске стране тешко и неподношљиво, да и за најситније кривичне деликте иде пред државни суд. Овим предлогом закона о иступима неки ситни кривични деликти су изузети. Тако су изузети ситни кривични деликти, који се односе на имовину. Иако су досада по Кривичном закону кажњаване све крађе као преступи, сада су изузете ситне крађе до 100 динара из Кривичног закона и стављене под одредбе овога закона о иступима. Сва кривична дела, како крупна: злочини и преступи, тако и ситна: иступи, деле се у две главне групе. У једну групу, која се односи на имовну сигурност грађана, и у другу групу, која се односи на њихову личну сигурност. У погледу личне сигурности она ситна кривична дела нису сва изузета из Кривичног закона. Тако су и даље остале оне ситне увреде и клевете, да се и даље извиђају и суде по Кривичном закону пред државним судом као преступи. По нашем ранијем казненом закону, који је важио у Краљевини Србији, у деоби кривичних дела ситне, такозване просте увреде и клевете, биле су у групи иступних кривичних дела и као таква су извиђана и суђена код полицијских месних, односно општинских власти.

Када је донет Кривични закон много се њему приписивало како је он израђен савремено у погледу да заштити част грађана. Али у народном животу догађају се тако ситни деликти, да је безпредметно и штетно, да се ти ситни деликти износе пред државни суд. Тако ако се сусед са суседом, или суседка са суседом сукобе око тога што је њихова живина прешла у башту, или што сусед суседу направи штету и добаци један другом неку увредицу, мора ићи пред државни суд.

Ја мислим, господо посланици, кад је већ учињено отступање од Кривичног закона, у погледу имовне сигурности, да се ситне крађе ставе под удар Закона о иступима као иступне кривице, било је на свом месту, да се и ситне увредице и клевете изузму такође и ставе под одредбе овога Закона о иступима.

Раније су све увреде и клевете по нашем закону, предратне Краљевине Србије, дељене као просте и јавне. Просте увреде и клевете биле су оне, које су нанете у неком приватном простору, где је била искључена јавност или шири круг публике. Друге увреде и клевете, које су нанете на неком јавном месту, или путем јавности, судио је државни суд као јавне увреде. У интересу народне

привреде и интересу јевтинијег доброг реда, потребно је да се ове ситне просте увреде и клевете изузму тако исто, као што су изузете и ситне крађе и утаје, и да се као иступне кривице ставе под одредбе Закона о иступима.

Сем тога овим Законом нису обухваћене све оне друге ситне кривице, које се догађају у народном животу а које је требало обухватити. Ја сам истина овај законски предлог примио тек пре два дана и нисам имао могућности да га детаљно проучим; прочитао сам га једанпут и у колико сам могао запазити нигде нема ни једне одредбе, која би регулисала међусобне односе у кућној заједници, сем што је стављена одредба како ће се кажњавати они који не би давали издржавање родитељима и другим особама, које су дужни дати. По градовима и по варошима нема тих кућних заједница, и ако их има оне су доста ретке, те због тога господа која су сарађивала на изградњи овога предлога, нису се ни могла сетити оваквих кривица, које се догађају на селу у односима између чланова кућне заједнице.

Тако, господо, по нашем старом српском кривичном закону — § 350, кажњавала се непослушност према старешини задруге. А по § 349 истог закона кажњавана је крајња немарност или рђаво поступање старешина према члановима кућне заједнице, породице или задруге. И данас у селу има кућних задруга и заједница, где отац живи у кућној заједници са по неколико својих синова. Ако је један син непослушан и не слуша наредбе свога оца, или старешине задруге, не може се казнити ни по једном пропису, јер таквих прописа нема у овом законском предлогу.

Исто тако не може се казнити ни безочно поступање старешине према члановима своје породице или задруге. Из овога се дакле види, да су на изради овога законског предлога сарађивали више теоретичари него практичари. Морам да додам овде још и то, да у овим кућним заједницама, где има по неколико браће, наступа по неки пут тешко стање. Када дође до неслоге између браће, онда нема другог излаза него да се браћа поделе. Али има једна законска сметња, која ту деобу онемогућава. Ако случајно задруга има коњаника и даје коња и јахаћи прибор за коњаничку обавезу, задруга се не може поделити све дотле док не положи 4.000 динара у ремонтски фонд за одржавање јахаћег коња и прибора за дотичног задругара. Ни једна власт не може пре тога одобрити деобу задруге, јер постоји одредба у Закону о устројству војске и морнарице, која то изрично забрањује. И онда у таквој задрузи настаје прави пакао, јер браћа не могу да се поделе, јер немају новаца да положи 4.000 динара, а не могу да се сложе. Ако старешина још нема неки ауторитет у задрузи и законске могућности да се казне непослушни чланови задруге, онда ја не знам како ће та задруга моћи живети.

Исто тако у овоме предлогу нисам видео ни једну одредбу по којој ће се кажњавати иступи према апсеницима и њиховим чуварима. Има додуше једна одредба у предлогу, која каже да ће се једна трећина казне издржавати у неким самцама, значи у ћелијама. Ја мислим, да је за овако мале деликте сувишна оваква казна, и да је Законодавни одбор добро урадио када је то брисао.

Зато се мора унети законски пропис по коме ће се казнити они чувари који не воде рачуна о апсенику који им је поверен. А исто тако мора се

унети законски пропис по коме има да се казни апсеник који се у затвору непристојно понаша.

Тако исто нисам видео ни један законски пропис у овоме предлогу који би регулисао извесне обичаје, управо који би кажњавао прекршаје верских и благих обичаја. По нашем србијанском Кривичном закону постојале су одредбе које су забрањивале рад у празничне дане. Сад за то постоје одредбе у Закону о радњама које то забрањују. Али радње су друго, а друго су појединци. Да би се одржао један добар ред у друштву и сачували добри народни обичаји, ја мислим да је требало и такве одредбе предвидети и у закон унети.

Има још једна врста ситних кривичних дела која се често дешавају у народу. То су потрице и кривична дела због чувања пољских имања. Постоји закон за чување пољских имања по коме се казни нечување стоке. Али има и тежих оваквих кривица. Те кривице су кад неко намерно пусти своју стоку у туђе имање; кад намерно пређе колама преко туђе њиве и ливаде; кад намерно прекоси туђе жито или ливаду. Нема законских прописа у овоме предлогу по коме би се те кривице казниле. Овде има само одредба за кажњавање заузета.

Истина је да по предлогу постоји могућност издавања наредаба од стране полицијских власти. Али господо, боље је да приватноправни односи буду регулисани законом него ли путем наредаба. Зато је требало обратити већу пажњу овим иступним кривицама и унети их у закон о иступима.

Други, материјални део овога закона претстављају казне. Те су казне одвећ строге. У предрадном Кривичном закону Краљевине Србије постојале су казне за иступна дела до 30 дана затвора, које су се могле замењивати новцем од 3 до 10 динара дневно. Према томе максимум новчане казне износио је 300 динара.

У овом законском предлогу није била предвиђена надлежност општинских судова, али је Законодавни одбор учинио предлог за извесну измену и, уколико се ја сећам, известилац већине г. Шушић ту измену је и прихватио.

Између надлежности општинских судова у грађанским споровима и у кривичним споровима треба да постоји извесна сразмера. По ранијем Кривичном закону Краљевине Србије била је дакле предвиђена надлежност општинских судова за новчане казне до 300 динара. А надлежност њихова у грађанским споровима била је до 200 динара. Сразмера је дакле била, да је надлежност општинских судова у кривичним делима била за једанпут и по већа него ли њихова надлежност у грађанским парницама. Истина, учињена је извесна измена и у надлежности општинских судова у грађанским парницама. Та је измена учињена Уредбом о убрзању рада код иследних и полицијских власти. По § 15 поменуте Уредбе општински судови су надлежни за изрицање пресуда у грађанским парницама до 500 динара. Али овим предлогом закона о иступима надлежност општинских судова у погледу одмеравања новчане казне иде чак до 1500 динара. Дакле у место што је раније ова сразмера износила једанпут и по, она је сада попета на трипута више. Ја мислим да казне затвора и новчане казне треба смањити. То би требало учинити нарочито с тога, што видимо

да државни судови при изрицању казне за извесна тежа преступна кривична дела, као што су преступне крађе, увреде и клевете итд., изричу и сувише мале казне. Па би се могло догодити, да полицијске управне власти, или општински судови за кривице које су означене у закону као мања иступна кривична дела, него ли оне које су теже и означене као преступи, изричу веће казне него ли што их изричу срески судови.

У овом материјалном делу о одмеравању казне постоји огромна еластичност. Та је еластичност прво у томе, што је величина новчане казне и величина казне затвора означавања тако, да се каже да иде до те и те мере. А постоји еластичност и друге врсте, тако званог умишљаја. Како ће се овај умишљај тумачити, и да ли ту неће бити великих злоупотреба? Ако се деси случај да одговара неки пријатељ било код полицијске било код општинске власти, њему ће се лако приденути да је дело учинио неумишљено. А ако пак дође политички противник, њему ће се приденути термин „умишљено.”

Код иступа као кривица овако ситне природе, разлика између умишљених и неумишљених требала је изостати. Онда код одмеравања казне: опомене, условна казна и најпосле измена пресуде код првостепене власти, која је пресуду изрекла; да када добије жалбу и види објективне разлоге, да може своју пресуду мењати. Све то треба у законском предлогу брисати.

Иначе, господо народни посланици, ви врло добро знате, чим се догоди некоме да буде осуђен, одмах ће се наћи интервенције. (Један глас са деснице: То је у Одбору брисано). Господо народни посланици, код слободног оцењивања, можда ви нисте имали прилике, као ми људи из народа, да видите како то чак и код кривичног закона који суд примењује врло рђаво одудара. Народ у своме животу сравњује сваки случај, сваку кривицу, и када види да је једноме пресуђено овако, а другоме онако, он губи веру у правосудје. Јер мисли да је било подмићивања или интервенције и због тога су постале те разлике код судских одлука. Наши правници много су хвалили овакав кривични закон који судијама оставља право да суле по своме слободном уверењу. Они су назвали тај законски систем идеалистичким, уместо ранијег који је сматран формалистичким по коме су за суд били везани докази. Правници кажу да су судије по старом закону морале да изричу осуде противно свом уверењу по лажним доказима, иако су сами веровали да окривљеник није био крив, или обратно, да су некога морали ослободити из недостатка доказа иако су били уверени да је заиста крив. Јесте господо, догађало се, и догађају се и такви случајеви. Али против лажних доказа увек је се могло веровати противдоказима, док против судског слободног уверења не може се ништа чинити и ако је неки пут то уверење погрешно.

Још једна ствар коју видимо овде. Ако је наш народ раније видео неправедну пресуду, донету по старом закону, он је знао како је до ње дошло: или из недостатка доказа или због лажних доказа; није бацао кривицу на суд и судије, него је говорио да је био такав стицај околности. Али када се поткраде суду грешка, кад судије сада решавају по своме слободном уверењу, онда у томе случају сав одним пада на правосудје. О томе

је требало водити рачуна када су правници састављали овај законски предлог. Кривични закон је био донет без учешћа народних претставника зато и јесте такав. Али овај закон у чијем доношењу и ми учествујемо као народни претставници, не треба овакав да изађе из Народне скупштине. Ми морамо водити рачуна о томе, да ће овај закон остати и за будућа поколења и не би требало да будемо малициозно цењени. Не треба да наша генерација претрпи срамоту пред будућим поколењима. Ја стога мислим да увођење слободне оцено код овог закона о иступима треба искључити и ставити такве одредбе да се суди по доказима.

Сада да кажем још неколико речи у погледу надлежности. Првобитни владин пројекат био је такав да иступна кривична дела извиђа и суди полицијска власт. Тек по предлогу Законодавног одбора учињена је измена да се извесна кривична дела преносе у надлежност општинских судов. Ја мислим да сва иступна кривична дела, изузев оних која се тичу државе и која се тичу војних ствари, треба пренети у надлежност општинских судов. Јер господо, уколико се ја сећам, овом изменом, што ће се ситна иступна кривична дела узети и пренети на управну власт, влада је хтела да народу нешто помогне. Каква ће та помоћ бити ако један грађанин за најмању кривицу мора из најудаљенијег места да иде у среско место, што ће место да иде у срески суд морати ићи код срескога начелника. Шта више имаће народ у томе један минис, јер ће му уместо судије, који су ипак објективнији, судити управна власт, односно срески начелник.

Још горе стоји у погледу надлежности у решавању правних лекова. Кад управна власт, било општинска било полицијска, донесе пресуду и постане жалба, треба жалба да иде среском суду, односно окружном суду, ако је среска полицијска власт изрекла пресуду, те да тако и судске власти дају о томе своју реч. Нека господа говорници заступали су гледиште, да би у погледу правног лека требало да се иде до управног суда. Они су заборавили да су таксе код управног суда и Државног савета врло велике. За сваки спор код управног суда мора се платити 200 динара таксе, а код Државног савета 400 динара. Зато би било илузорно предвидети да ови предмети иду управном суду и Државном савету, јер народ не би могао плаћати тако велике таксе и не би могао да се користи тим правним леком. Најбоље је дакле да пресуде које изриче општинска власт као месна полицијска власт иду на разматрање среском суду; а пресуде које изриче државна управна власт, да иду окружном суду. Код нас у предратној Србији господо, био је једно време такав управни систем, по коме је пресуде по иступним кривичним делима разматрала полицијска власт. То је ишло сасвим површно. Полицијске власти често нису читале ни жалбе ни пресуде. Срески начелник, који је политички претставник у срезу, знао је које општине припадају њему и режиму. И када је општински суд изрицао пресуде он је исте одобравао и не читајући их. Препричава се један случај који се догодио у предратној Краљевини Србији, када је један срески начелник одобравао пресуде општинског суда и не читајући исте. Један општински деловођа хтео је зато да му се освети, па код једног иступника донесе пре-

суду да се иступник осуди на смрт и овоме каже: „Изјави жалбу.“ Овај изјави жалбу и срески начелник и не читајући одобри ту пресуду. Делово-ђа кад добије ту пресуду одобрену извести срескога начелника да тога и тога дана има да се изврши смртна пресуда! Кад је срески начелник добио извештај одмах узјаше коња, јер онда није било телефона, јурне тамо у општину и упита каква је то пресуда о смртној казни, коју имате да извршите. А они му одговоре: Ево ви сте одобрили ту пресуду! Тек тада је срески начелник видео шта је учинио.

Па и сада не може бити сигурности, да на такав начин неће ићи оцењивање правних лекова. Зато никако ни у ком случају не треба оставити полицијским властима да разматрају пресуде општинских власти, нити банским управама, решења полицијских власти. Ја живим у народу и имам искуства. Н. пр. код деобе по старом закону потребна је сагласност деобничара код полицијске власти за састав избраног суда. Ако те сагласности нема, онда се иде на државни суд, да он реши о надлежности избраног суда. И врло често се догађају овакви случајеви. Ако тражи састав избраног суда неки човек, који је присталица режима и има препоруку или подршку режимских људи, ако друга страна и не пристане на деобу, срески начелник одобри састав избраног суда. Изјави ли жалбу ова иде Банској управи која не оцењујући разлоге оснажава решење. И обрнут случај: Ако тражи састав избраног суда онај, који није присталица режима или нема препоруке режимских људи, а друга страна не пристане на састав, онда срески начелник одбија састав избраног суда и упућује странку на редован суд. О томе говори, колико се сећам, § 29 Уредбе о убрзању рада код полицијских власти. То је тако рећи прост, концизан или једноставан законски пропис, па видите како се неједнако и различито примењивао. А шта ће бити са оваквим прописима закона о иступима, који су тако еластични и двосмислени.

Ја нисам мислио да говорим о политичким питањима, јер су господа предговорници говорили много о томе, али морам и ја да се дотакнем политичких питања. Господа предговорници говорећи о политици Владе, дотакли су се целокупне политике у земљи. И г. Баричевић истакао је овде, како постоји некаква измена мисли, некакав договор, преговори, како ли он то рече, и да постоје чак и неки предлози у погледу споразума између г. Давидовића и г. Гавриловића, односно г. Јоце Јовановића с једне стране, и г. Мачека с друге стране. Он је сасвим умесно тражио слободну штампу, да сва та питања и разговори, који интересују народ, буду путем штампе претресани. Али он је ове разговоре између политичких људи ставио под такву сумњу, као да се ту нешто тешко и судбоносно догађа, и под импресијом тако тешке перспективе, он изражава наду само у Круну.

Господо посланици, сви ми гајимо наду у Круну, сви ми верујемо у Круну. А исто тако верујемо у патриотизам Љубомира Давидовића и Јоце Јовановића. Ми, господо, знамо, да се г. Давидовић много жртвовоао за народ и ову земљу. Исто тако знамо, да је г. Јовановић као дипломата и историчар најуспешније бранио нашу земљу и наш народ од одговорности за светски рат. Господо посланици, исто тако ми знамо да су и г. Мачек и његове приста-

лице Словени. Могу они у извесном моменту бити необавештени, могу бити и неупућени, могу бити ако хоћете у својим захтевима неодмерени. Ничакве штете неће бити од тога, ако се људи са опречним политичким гледиштима буду разговарали и споразумевали. Један велики социолог кажао је: да највећим политичарима треба звати оне људе, који су у стању да измире што више опречности и доведу у сагласност и целину. Ја мислим да је онако изражена сумња г. Баричевића неоправдана. Данас се, господо посланици, највише разговара о демократији, патриотизму и национализму. Сви смо припадници једне земље, сви смо ми припадници једнога народа, ако хоћете макар се и разликовали у прошлости. Сви ми гајимо, господо посланици, наду на боље време, сви ми желимо да наша држава и наш народ пође сигурним путем. Али нико нема права да присваја за себе патриотизам, а да пориче то другоме. Тако исто нико нема право патента на демократију. (Пљескање на десници).

Ја о томе, господо посланици нисам мислио да говорим, него сам као човек из народа хтео само да говорим о материјалној страни овога закона, али сам оваквом импресијом био изазван да се дотакнем и овога питања.

Пошто овај Закон о иступима није добро обрађен; пошто деоба кривичних дела није правилно извршена, и пошто чак ни сва ситна иступна кривична дела, која треба да дођу у групу иступних кривичних дела, нису у овом закону сврстана, ја не могу гласати у начелу за овај законски предлог, него ћу гласати против предлога.

Ја сам то хтео и имао да кажем и са овим завршавам своју реч. (Одобравање и пљескање на левици).

Претседник Стеван Ђирић: Има реч народни посланик г. др. Јордан Аћимовић.

Др. Јордан Аћимовић: Господо народни посланици, пред нама је Закон о иступима и ја сматрам за потребно да данас узмем реч, да бих изнео своје погледе о томе закону. Хоћу у самом почетку своје речи да навестим, да не припадам ни једном клубу, те да ово што говорим, говорим у своје име.

Краљевска влада још пре две године у својој декларацији обећала је да ће донети нове политичке законе и за те законе добила је овлашћење од стране Народне скупштине. Ми те законе ни до данас нисмо ни чули ни видели. Уместо тих закона ми смо под овом Владом добили два финансијска закона, који су у ствари закони за изигравање свих постојећих закона у овој земљи, а сем њих добијамо сада један кроз реакционарни закон о иступима, помоћу кога се сваком грађанину Југославије меће катанац на уста и обруч око главе.

Ето, то су важни кораци Владе др. Стојадиновића на демократизацији и нормализовању прилика у земљи. У својој декларацији Влада др. Стојадиновића наговештавала је мере попуштања, осуђујући дотадашње стање, створено шестојануарским режимом. Међутим, од тога обећања нема ништа. Влада др. Стојадиновића задржала је све политичке законе који су важили и за време шестојануарског режима, а данас она доноси неке уредбе са законском снагом, како јој је ћеф, а у име вас, господо посланици са деснице, који сте увек гласали за сва та овлашћења, Краљевска влада, мајсторски заклоњена иза вас, усуђује се да

сервира нама и народу овакав закон који запрешује сваки здрав разум. Ја сам унапред уверен да ћете ви са деснице изгласати овај закон. (Један глас са деснице: Сигурно!) Ви сте увек гласали за све оно што вам је понуђено и речено да гласате и немате ни куражи да гласате друкчије. Ја сам унапред уверен да ћете ви са деснице изгласати овај закон, као што рекох, јер код вас постоји онај велики страх који вас је обузео после пада владе Богољуба Јевтића. Ја многе од вас знам који сте после пада Јевтићеве владе пушили на дан по 4 кутије цигарета, шетајући се нервозно и дубоко замишљени. Бојали сте се да не поћете поново на изборе, па да до тога не би дошло, ви сада гласате сваки владин предлог као обичне машине.

Претседник Стеван Ђирић: Молим г. говорника да не импутира већини да гласа као машина. Већина гласа по своме уверењу.

Др. Јордан Аћимовић (наставља): Господо, ми смо имали прилике да чујемо и да видимо да сте и против свог уверења гласали овде. Ја се сећам, господо, када је овде прочитан онај део на крају финансијског закона, када је г. Часлав Никитовић читао ко бајаги нешто што нико није чуо од нас ништа, па сте опет гласали за њега. Због тога се усуђујем да вам кажем да ћете гласати и за овај законски предлог.

Претседник Стеван Ђирић: Господине говорниче, као што већина треба да поштује мањину, тако и мањина треба да поштује већину. Такве се оптужбе са говорнице узајамно не смеју дизати.

Др. Јордан Аћимовић (наставља): Познајем и вас све бивше демократе који сте сада у ЈРЗ. Сви сте ви у Министарству шума и руда на конференцији јако критиковали ЈРЗ, изузев г. Стошовића, г. Спиру Хаџи Ристића и браћу Сокиће, али сте и поред тих тешких критика, пресалдумили и отишли у ЈРЗ. Ако сте, господо, онда били под утиском тешке ситуације у земљи, а ја додајем, а и под утиском ваше тешке личне ситуације, пристали да дате поверење др. Милану Стојадиновићу, ја мислим да је за вас крајње време да се данас питате да ли чините грех или не, када видите да Влада др. Стојадиновића уместо своје декларације спроводи тешку диктатуру, доносећи реакционарне законе, а не демократске.

Ви се свакако врло добро сећате дискусије по овогодишњем финансијском закону, где сте сами могли да констатујете да се финансијски закон био околно највише на општинске самоуправе. Јер их је појединим одредбама потчинио управној власти, како у вршењу њихове службе, тако и у постављању њихових службеника.

Господо, ја ћу вам у вези са овим цитирати један пример који се недавно догодио у Струмици. Наиме, данашња општина у Струмици је општина удружене опозиције.

Извршена је измена Уредбе о општинским службеницима Вардарске бановине у коју је уметнута једна тачка да Одбор може смењивати службенике на главним службеничким местима ако нађе да су они неподесни у општинској служби. Они су били тако неподесни да смо против њих гласали не само нас 23 демократе него и 2 преставника ЈРЗ, који су се заједно са нама солидарисали. Ми читамо непрестано у Службеном листу Вардарске бановине да се пуно деловођа отпушта на тај на-

чин али, господо, нама се то оспорило. Кажу: не можете да их ви отпуштате. И Краљевска банска управа не дозвољава то отпуштање и поред тога што постоји закон за такво отпуштање. Деловођа је ЈРЗ и у својој тужби наглашује да је присталица ЈРЗ, и да је само због тога и смењен од овога општинског одбора. Он тамо вршља још од 1927 године.

Ви данас видите да се овим Законом о иступима сваки грађанин потчињава управној власти без права на жалбу суду. Ја не могу да замислим да сте ви тако наивни, господо са деснице, и да не видите да ли је то демократизација земље или нешто друго што наш народ на југу зове „стегање“. Господо, овакав Финансиски закон и овакав Закон о иступима не наговештавају демократију још за дуго година и поред отвореног обмањивања југословенског народа од стране Владе др. Стојадиновића за ове две године.

Свакако, господо народни посланици, да када се један закон доноси, законодавац мора имати пред очима не само политички циљ тога закона већ и његову практичну страну. И ако је циљ овога закона, у овом случају, у првом реду политички, са оваквим законом Влада неће добити велике политичке користи да санира наше унутрашње тешко стање. Влада ће стећи ваше посланичке симпатије са десне стране, јер се њиме тежи да се ваши мандати осигурају на будућим посланичким изборима, али ако се они и буду осигурали путем јавног гласања, уз припомоћ Закона о иступима, Влада неће стећи симпатије народа који на својим леђима осећа терет поменутих закона. Не заборавите, господо, да се човек може добротом придобити а никада силом, те вас молим да будете обазриви при доношењу овог закона, јер је тежња свију нас овде да радимо на томе да се стање у земљи среди а не да путем реакционарних закона одржавамо на власти Владу др. Стојадиновића, која нам за ове две године није дала доказа да је стање у земљи побољшано. Не заборавите, господо, да ће се једног дана овај иступни закон на вама светити али од те освете земља неће имати никакве користи.

Погледајмо сада практични исход овога закона, који је по моме мишљењу очајан за народ. И без овог цивилизованог иступног закона др. Ко-рошца народу је и сувише било тешко, а од сада нека му Бог буде на помоћ, а то једино благодарећи Вама посланицима из ЈРЗ, који гласате за све оно што вам др. Стојадиновић нареди, а то једино из страха да не би отишли на изборе пре времена. Вама, господо, не вреди ништа доказивати, јер сам вас виђао по сто пута да гласате за законске одредбе које вам нису биле ни прочитане. Ваши су греси и сувише велики од којих се нећете лако опрати, па макар вас попови купали у крштеној води а не само прскали са босиоком.

За Владу др. Стојадиновића практична страна овога закона је врло повољна, јер помоћу ових тешких казни, против којих нема места жалби суду, Влада др. Стојадиновића доћи ће до наплате вишка повећаног свог буџета, избегавајући наплату пореску а установљавајући наплату од стране својих политичких претставника начелника среских, који казне могу праштати или наплаћивати по својој жељи. Дакле, казне ће се наплаћивати од опозиције а присталицама владиним исте

казне могу се и праштати. Ја сматрам, господо, да се на овакав начин не могу нормализовати прилике у земљи. Са оваквим законима ми идемо у пропаст.

Ја ћу сада извршити једну кратку анализу овог фамозног иступног закона чија суровост превазилази методе Књаза Милоша. Многе пак параграфе из овог закона могао би човек да нађе у законима остављеним у музејима, а у којима је заступљен правни принцип „Кадија те тужи, кадија ти суди“. Погледајмо главу III овог закона: Казне и мере безбедности. Сматрам да је максимална казна од 30 дана и сувише велика као што је претерана и сума од 1.500 динара у случају замене казне затвора новчаном казном. Висина ове казне могла би да се прихвати када би сваки грађанин ове земље имао посланичку плату од 9.000 месечно. Из § 169 види се да је за поступак по иступима надлежна такође и општинска власт за дела из §§ 69 до 163. Иступ ће судити она власт која је прва повела поступак. Како су бар до сада све пријаве и од стране општинске страже достављане начелнику среском а према његовом личном наређењу који је општинску стражу присвојио за себе, то ако се и у будуће буде тако радило, онда је јасно да за Срез струмички не може ни овај законски пропис важити т. ј. он би био изигран. (Михаило Каламатијевић упада у реч). Ја сумњам да ћете се Ви, господине Каламатијевићу, уопште појавити приликом идућих избора ако буде тајно гласање. Ако буде јавно гласање можеш бити изабран, али си ми сам у возу једанпут признао, да ако буде тајно гласање да се нећеш кандидовати, а ја ћу се кандидовати ако буде тајно гласање.

Претседник Стеван Ђирић: Молим г. Каламатијевића да не упада, а г. говорника да настави свој говор.

Др. Јордан Аћимовић (наставља): Како пак бан по § 169 иступног закона може пренети својош одлуком поједине врсте иступа у искључиву надлежност опште управне власти првог степена, онда се види јасно да је бан овлашћен да од опозиционих општина својом одлуком може у свако доба одузети право да оне могу доносити одлуке по иступима. Дакле, јасно се види политичко-партијска тенденција овог закона, да је закон прављен за партијске интересе данашње Владе, а не ради народних потреба, како је истицао г. Министар унутрашњих послова у своме експозеу.

Господо, јуче г. Шушић рече: Па, господо, ми морамо да пођемо од заклетве. Господо, ми видимо по овим законским одредбама да казне могу наступити сместа и општина врши ту казнену власт, односно стражар општински, који има право да изрекне казну на лицу места. Ја ћу вам навести један пример да видите како се те казне врше. Ја сам био у Струмици, седео сам пред кафаном и посматрао како је један стражар шамирао једног дечка који је јахао на бициклету. То је било пре месец дана.

Господо, шта се догађа? Ја подносим реферат да је тај орган шамирао дечка, али тај заклетви орган каже да то није истина, и сад, да није било случајно ту сведока, њему би се морало веровати као заклетом органу. Видите ли од колике је важности вредност заклетог органа који се усвђује да лаже као заклет пред сведоцима. Шта би било да није било сведока; испало би да ја лажем.

Ето видите коме дајете право да суди по овоме закону.

Из § 257 и § 258 види се да се жалба може изјавити надлежној вишој власти, другим речима само Господу Богу. Ако је Краљевска влада вољна да заведе ред у земљи, она не треба да бежи од правде коју би сваки грађанин могао да потражи изјављујући жалбу редовном суду. Начелник срески је политички претставник режима, те према томе он је далеко од тога да може бити добар судија и потпуно независан у изрицању пресуда по Закону о иступима. Има начелника среских као што је до скоро био у Струмици Сима Коснић, који је погазио многе законе, али на неке његове одлуке човек је могао наћи сатисфакције код суда, а шта мислите сутра дан шта ће бити када он у рукама има овакав закон о иступима по коме човек нема права жалбе суду него једино Богу милостивом. Ја мислим да ће се он по овом закону моћи светити и судијама и вршити им претрес њиховог стана, као што је и извршио једном ваљаном чиновнику судском у Струмици. Дакле, и данас се врше претреси станова и с тога се немојте, господо, жалити само на 6 јануар.

Боље би било за Владу др. Стојадиновића да је донела закон о корупцији, него ли Закон о иступима. (Бурно плескање на левици). Помоћу закона о корупцији она би судским путем дошла до добрих пара да би уравниотежила буџет и стекла симпатије у народу, а са овим законом о иступима, као што сам већ рекао, стећи ће само симпатије посланика Ј. Р. З. јер би власти путем овога закона настале да им обезбеде мандате на будућим изборима посланичким.

Ми смо чули, господо народни посланици, многе жалбе са свију страна наше Краљевине на тешкоће у народу, о тешким и жалосним догађајима и немирима у унутрашњости, рђавом поступку управне власти и т. д. Али из досадањег ћутања посланика из Вардарске бановине, а нарочито македонског дела Вардарске бановине, може се закључити, да је тамо ствар у реду и да тече мед и млеко у Македонији. Ја вам овде могу рећи да ствар није у реду, већ да је у неред, и ви посланици из Вардарске бановине не треба да ћутите, већ треба отворено да кажете какво је стање. Народ у моме крају живи под утиском да није довољно загрљен братском србијанском руком, јер поступци власти према Македонцима треба да буду онакви бар какви су у Србији. По моме схватању ти поступци би требали да буду много нежнији него ли у осталим деловима наше Краљевине. То захтева наш државни интерес, то вам ја кажем врло озбиљно. Македонци су вредни, мирни и послушни а и доста побожни људи. Из статистике криминалитета даје се закључити да у томе делу наше Краљевине убистава, а нарочито из користољубља такорећи нема.

Употребе оружја противу власти и органа безбедности није било, и када је све тако, ја не знам, зашто се иде на то, да се многим Македонцима натерују сузе на очи и после двадесетогодишњег заједничког братског живота. У моме срезу били су општински избори и народ је тучен кундацима и сабљама по наређењу среских власти. Мени је забрањивано да разговарам са народом на пијаци, а тако исто забрањен ми је и збор на пијаци који сам био пријавио властима. На дан избора такођер су моји Струмичани извукли силне батине пред среском зградом. Пре из-

бора и после избора поднети су многи реферати због нечистоће и других законских прекршаја због чега је народ, и онако економски изнурен, плаћао тешке казне. Многи су грађани и сељаци позивани од стране начелника среског Симе Косића, који им је претио да не смеју да гласају за опозицију као и да повуку своје потписе са кандидатских листа на којима су били предлагачи или одборници. Исто тако забрањено им је било да ме примају по кућама сеоским под претњом да ће сваки од њих бити строго кажњен ако ме прими као госта. (Др. Јанко Баричевић: Није могуће, не верујем ја у то!) И они не верују иако гледају својим очима. Је ли, Косовићу, има ли таквих ствари? (Петар Косовић: Па ти си добио у општини!) Добио сам општину али смо извукли батине!

Претседник Стеван Ђирић: Господине посланиче, изволите наставити свој говор.

Др. Јордан Аћимовић (наставља): Народ ми се често жалио због оваквих поступака среских власти, говорећи: господине посланиче, нека нас оставе на миру. Ми би смо били сретни када не би гласали: нека поставе за претседника кога желе, када нам се силом забрањује да гласамо за кога хоћемо. Иако у Срезу струмичком има свега 6 општина са 40.000 становника једва сам успео да саставим три кандидатске листе удружене опозиције и све три листе су добиле на општинским изборима, али је због тога народ скупо платио а и данас плаћа многобројне казне.

Господине Косовићу, сада ћу ја Вама још нешто да кажем.

Претседник Стеван Ђирић: Господине Аћимовићу, Ви говорите Народној скупштини, а не говорите г. Косовићу.

Др. Јордан Аћимовић (наставља): Он ме стално чарка.

Кад сам састављао листу за Срез струмички ја сам радио ноћу. Дању је било немогуће. Ја сам Вам то, г. Косовићу, причао. (Гласови са леве: Је ли то опет у возу?) Тамо их ја хватам! Они не смеју самном ни да спавају у возу!

Када сам састављао листу знате ли кога сам узео за кандидата? Узео сам за кандидата човека који је једва писмен, али он каже, ја не могу да живим под оваквим околностима, ја тражим једанпут слободу, ја верујем чика Љуби и ја ћу дагинем. И, господо, један од њих био је свињар. Када је тај био у једној радњи господа из Јерезе су му казала: Зар ти свињар да будеш претседник општине! Знате шта је одговорио тај прости човек: Он је рекао: Па и Карађорђе је био свињар па је створио ову државу. И тај човек је добио више него сва три кандидата Јерезе у тој општини. И, господо, кад сам састављао листу ишао сам ноћу од куће до куће, и гдегод су жандарми осетили да сам разговарао са људима дошли су код њихових прозора, лупали и саопштавали да их зове начелник среза. Неки од њих нису имали смелости да потпишу листу али ја сам ипак листу потврдио код суда и они су сви гласали. Ето од прилике како се у Македонији спроводе избори. Иако закон општински предвиђа да се после општинских избора врши и избор старешина села то за Срез струмички не вреди. Нису имали три чисте да иду на изборе. У новоселској општини старешине села постављене су без из-

бора. На жалбу сељана Банској управи одговорено им је, да се благовремено нису жалили, ма да избора није ни било, већ су доставили бановини једну незаконитост, коју ни Бановина неће да исправи. Дакле, Закон изборни за Македонију не постоји.

Крупни су грехови направљени према школској омладини македонској, које грехове треба брзо поправљати. Протести противу социјалних неправди могли су се чути једино од ових људи школованих, јер сељак не протестује. Ова омладина није комунистичка, како је то некимма можда и жеља била да је тако преставе. Она је и позвана да се бави политичким развојем у својој земљи понајвише, али је због тога и клеветана највише. Ми из штампе нисмо читали судске пресуде за македонске комунисте, али смо читали за друге наше крајеве. Али ту скоро апсане су биле препуне са неким омладинцима из Велеса, Штипа, Кавадара, Ђевђелије и других места, Ви то, господо владини посланици знате, а нико ништа о томе не говори, и нико се није усудио од вас да их узме у заштиту кад су били у апсу. Са знао сам да су скоро сви пуштени на слободу као невини, скоро сви. Ја вас питам, господо, ко то крупно интригира и чему служе те интриге. У интересу је нашем државном да Министар унутрашњих дела настане, да се оваквим штетним радњама једанпут стане на пут. Мислим, да ћете ме и ви посланици из Радикалне заједнице потпомоћи у томе, да заједнички захтевамо, да се овакве ствари више не догађају. Да ли се слажете, г. Каламатијевићу, с тим? Треба да се сложите, јер и Ваши интереси у Штипу захтевају да тако поступите.

Ја не познајем Бана Вардарске бановине г. Светислава Пауновића, али ми изгледа по извесним индицијама, да после Бана Ранка Трифуновића, бившег Бана, овај садањи Бан највише конвенира Вардарској бановини. Ипак вас преко 30 посланика из Југословенске радикалне заједнице из Вардарске бановине захтевали сте писмено, да се он смени, свакако зато што не спроводи ваше личне жеље! (Гласови са деснице: То није истина! Апсолутно није истина!) Господо, ја вам дајем часну реч, да ми је г. Тасић у возу казао, да су то тражили и потписали 32 посланика из Вардарске бановине. (Гласови са деснице: Апсолутно није истина! — То је измишљено! Је ли вас примио Чика Љуба?) Мене не треба да прими Чика Љуба, мене примају Струмичани, и не питају ни Чика Љубу, ни др. Стојадиновића, нити икога другога. (Приговори са деснице).

Потпретседник Фрањо Маркић: Молим вас, господо, пустите господина говорника да говори.

Др. Јордан Аћимовић (наставља): Ја се могу опредељивати лако са народом, али са легитимацијом тешко је опредељивати се.

Како ми рече господин Тасић, г. др. Стојадиновић дао вам је чврсту реч, да ће га сменити, али је избор за новог бана врло тежак, јер има много кандидата за тај положај. (Гласови са деснице: То није истина!) Ево имам частан крст да се прекрстим да је то била истина. (Петар Косовић: Није истина! — Да се кладимо!) Шта ћу да се кладим, ја са Вама нисам говорио о тој ствари већ са Тасићем.

Потпретседник Фрањо Маркић: Господо, ове разговоре оставите на другом месту!

Др. Јордан Аћимовић (наставља): Господо, дозволите да вам ја учиним један предлог и да кажем, кога треба да узмете за Бана Вардарске бановине. Ја предлагам г. Јосифа Михајловића. Г. Каламатијевићу, како вам се свиђа та личност? Ја предлагам Јосифа Михајловића бившег претседника скопске општине, кога је г. др. Корошец сменио са положаја претседника општине само из разлога, што није присталица ЈРЗ. (Један глас са деснице: Он је добар!) Признаћете ми, господо народни посланици из Вардарске бановине, да је то најјача звезда са Југа, која ужива неподељене симпатије Вардараца. (Глас са деснице: Ви сте велики реформатор кад постављате банове!) Ја сумњам да би неко од вас имао ма што противу њега да каже, али тврдим, да нико од вас нема три чисте да учини такав предлог Краљевској влади. Ја изјављујем, да државни интерес захтева да Јосиф Михајловић буде Бан Вардарске бановине. И овде ова Влада велики грех чини, када се сагласила, да баци у мрак један јак ауторитет, који има Македонија у личности Јосифа Михајловића.

Грешке треба исправљати што пре јер то захтевају интереси нашега Југа, интереси нашега народа. Аграрно је питање решено и на штету тамошњег народа и на штету самих насељеника. Насељеници су названи беговима пошто су били приморани да своја имања издају на пола мештанима, јер нису могли без алата да обрађују земљу, а мештани су остали незадовољни, јер су њихова имања без довољних доказа по куповини била жртва аграрних органа. Требало је прво удовољити мештанима па онда вршити колонизацију. Зато је остало сада да се судским путем исправљају криве Дрине које се никада не могу исправити. О овоме треба Краљевска влада да поведе озбиљног рачуна и да хитно изврши бар местимично ревизију подела земљишта у срезу струмичком.

Привреда на Југу наше земље занемарена је и остављена Богу на расположење. Благодарехи Уредби о откупу опијума дате су све могуће властице шпекулантима, да опљачкају македонског произвођача опијума. Ти шпекуланти данас купују опијум по 120 динара кгр. уместо да га држава откупи по 200 динара од килограма како је објављено у новинама. Како Министарство трговине није упутило свога повереника да врши откуп опијума, то је опијум постао плен шпекуланата, који једва чекају повереника државног да му продају тај исти опијум за 200 динара. На овакав се начин не сме сузбијати садња опијума због тога што држава није успела да прода ране бербе опијума. Овакав начин бојкотовања домаће привреде од стране државе законским путем није ни најмање један социјалан гест Владе др. Стојадиновића. И о томе није казао ни један посланик из Вардарске бановине ништа како је свима позната та неправда велика, која се чини према произвођачима на Југу наше земље...

Потпретседник Фрањо Маркић: Господине посланиче, не видим какве везе има привреда са законом о иступима. Говорите о предмету.

Др. Јордан Аћимовић (наставља): Ово све има везе са предметом који је на дневном реду, јер је то политика наша на југу.

Просветне прилике у срезу струмичком су испод сваке критике. Тамо где треба просветну наставу удвостручити тамо је она без учитеља и школа. Министар просвете само гледа да расплаче неку учитељску породицу гонећи учитеље по казни, и раздвајајући мужеве од својих жена. Све што дође у срез струмички све дође по казни па тамо наиђе на једнога надзорника школскога, који му одузме и оно ресто воље за рад што му је остало од премештаја по казни. Многе су школе без учитеља, а има читавих села чија деца од ослобођења до данас нису похађала југословенску школу. Министар просвете је за сваку осуду, јер својом политиком просветном ствара велике незгоде држави у томе крају.

Господо народни посланици, сматрао сам као специјалну дужност да упозорим Краљевску владу на овакву ситуацију у Вардарској бановини а нарочито у јужном делу Вардарске бановине, и да јој ставим на знање да ћутање народа у Вардарској бановини и њихових посланика не значи савршено стање у томе крају. Ова ситуација је аналогна оној када је заседавало банско веће Вардарске бановине где је приступ новинарима био забрањен а господин Бан Вардарске бановине изјавио јесвечано да критика по измени Уредбе о општинским службеницима не може бити и она се има примити онаква како је и написана. На ово су сви бански већници Вардарске бановине одговорили амин, па је седница банског већа закључена у тишини, па одмах затим образован је клуб Југословенске радикалне заједнице банских већника из Вардарске бановине опет у тишини.

Како је овај закон о иступима једна нова тешкоћа за народ мога краја, јер се исти закон даје на руковање политичким људима, а не судовима у које народ још по мало верује, то ћу ја мирне душе гласати противу таквога закона.

Господо, овде се мало и политизирало. Пошто ме је г. Потпретседник опоменуо да ово није имало везе са данашњим предметом, дозволите ми да се осврнем на ствар која свакако има везе, јер су и моји предговорници говорили о томе. Овде се говорило о државном уређењу. Излагана су многа мишљења на ту ствар.

По мом схватању ова Скупштина не може да решава о државном уређењу, јер нема квалификације за то. Кандидација посланика није извршена од стране народа, већ од носиоца земаљске листе. Према томе 50% од вредности посланичког мандата отпада сваком посланику. Ако се томе дода проценат од 25% који припада полицији и жандармерији за неке посланике, онда је јасно да многи посланици учествују са 25% народног поверења. (Петар Косовић: То Ви мислите за себе!) Не, ја мислим за многе од вас! (Петар Косовић: Нисте Ви надлежни за то!) Јесам, јер ја у исто време говорим и за себе и за вас (Петар Косовић: Само за себе можете да говорите!) Ја мислим да Вас народ није кандидовао. Ту смо барем начисто. (Петар Косовић: Ви познајете само Струмицу!) Не, шетао сам ја и по осталим крајевима, био сам и тамо код Вас, у Битољу. (Петар Косовић: Па шта је било у Битољу? Да ли је народ кандидовао посланика?) У Македонији да ти народ кандидује посланика! Боже сачувај! (Петар Косовић: То је шеретлук!) Знаш ли ти где живиш? Ја живим тамо већ 15 година и знам шта се тамо дешава. Ја ти кажем да ти у Битољу никада не

би био кандидат ако би се питао народ. (Петар Косовић: То није истина! — Један глас на десници: А како си ти дошао у Скупштину?) Као и ти! Сад имамо тек да видимо ко ће доћи! Е онда можемо бити квалификовани када наново дођемо.

Потпретседник Фрањо Маркић: Господине посланиче, изволите наставити са својим излагањима. Вас, господо посланици, молим да у миру са-слушате господина говорника. (Гласови на десници: Он сам изазива!)

Др. Јордан Аћимовић (наставља): Господо, када ме већ питате зашто сам се кандидовао и под којим условима сам се кандидовао, дозволите да вам кажем и то: кандидовао сам се из истих разлога због којих и сви ви на економско-привредном програму у времену када се о политичким стварима такорећи није смело говорити. Напомињем, да сам на ту кандидацију требао да приста-нем присиљен тешком економском ситуацијом у моме срезу, а да је мој рад одобрен од стране народа може вам служити та констатација што су све моје листе за општинске изборе продрле под отвореном фирмом Удружене опозиције кри-ла г. Давидовића и под највећим терором. Дода-јем и то, да сам члан општинске управе у Стру-мици данас и поред тога што се др. Часлав Ни-китовић јасно изразио у Струмици да ће смени-ти ову општинску управу за месец дана.

Економско-привредни програм прихватили смо сви овде у овом Дому, а тај програм збрисан је не нашом вољом. Онда је за све нас настао мо-менат да узмемо капу у шаке и да идемо кућама. Али шта се дешава: За нови програм др. Стоја-диновића нажалост јавио се приличан број посла-ника који нису били овлашћени од народа да га прихвате, јер на њему нису ни бирани. (Петар Ко-совић: А ти?) Ја нисам. Ја ћу ти сад рећи о себи. Са овако уплашеним народним посланицима др. Стојадиновић оснива Југословенску радикалну за-једницу, скупивши неке потписе у чаршији изну-ђене од стране власти. Нама је пак свима познато да се поверење добија на изборима, и то у времену демократског режима тајним гласањем.

Богољуб Јевтић пак прихватио је програм Ју-гословенске националне странке па је тиме напу-стио економско-привредни програм на коме је биран.

Е сад ћу ти (обраћа се г. Петру Косовићу) рећи о себи. Ја пак лично стојећи на гледишту да је после пада владе г. Јевтића требао да на-стане фајрунт за Скупштину, а будући ослобођен сваке обавезе према програму на коме сам био биран, ја сада користим само посланичко право да могу узети у заштиту интересе мога среза у коме сам биран.

У политичком погледу заузимај држање у до-говору са мојим народом и то онако како захте-вају интереси државе и мога среза уједно. На оп-штинским изборима и поред незапамћеног теро-ра ми смо се у Струмици изјаснили за политику Љубе Давидовића, а на будућим изборима ја ћу се по одобрењу народа и поред ма каквог вашег закључка овде у Скупштини изјаснити, ако буде било слободних избора, за ону политику која кон-венира нама, па макар програм такве политике буде био састављен и ван Скупштине. Ми смо ми-шљења Љубе Давидовића и његовог главног од-бора чули и имамо га у виду за будуће гласање, али исто тако желели би да чујемо мишљење и

свију других странака које имају корена у народу, а да ова Скупштина нема корена у народу, то ми сви знамо. (Др. Српко Вукановић: Читате много у новинама политичку рубрику! — Гласови на де-сници: Дајте оставку!) Да је среће да сте ви дали оставку кад сте ступили у ЈРЗ. И ја бих онда дао. Ја нисам приступио др. Стојадиновићу. Ја сам до-шао да радим у интересу свога среза. Ја сам го-тов да пођем први из Скупштине, али не знам да ли бисте ви пошли замном! Не би сигурно.

Не заборавите, господо, да ви идете све тра-говима Љубе Давидовића. Он је први био за уни-таристичку Југославију са широким самоуправа-ма, а ви сте онда били за велику Србију, па је Да-видовић због тога осуђиван. Сада када је он за сложену државу ви сте за унитаристичку Југосла-вију са широким самоуправама. Ви га данас опет осуђујете.

Будите уверени да ћете и ви прихватити сло-жену државу али касно, али такву сложену држа-ву како је замишља Љуба Давидовић, а не како је ви тумачите. (Гласови на десници: То је рекао Грол, а не Давидовић).

Господо, ви сте чули шта сам вам ја изнео по питању закона о иступима. Ја сам вам већ на-поменуо да за један такав реакционаран закон нећу да гласам. (Гласови на десници: Не морате!) Ја не морам и нећу да гласам, али ви као наслед-ници Радикалне странке, који имате тестамент од госпође Ђурђине Пашић, ја вас исто тако молим да се осврнете мало на традиције радикалне странке, која је проливала крв за народне сло-боде, па немојте да стављате катанац на уста љу-дима, као ни обруч око њихове главе.

Потпретседник Фрањо Маркић: Има реч ра-ди личног објашњења народни посланик г. др. Српко Вукановић. Г. Вукановићу, молим Вас да имате у виду да имате на расположењу свега пет минута, па да се према томе управљате. Ова ствар односи се на јучерашњу седницу.

Др. Српко Вукановић: Господо народни по-сланици, јуче ми је овде одговорио, не знам на-шта, пошто нисам говорио, г. Чапљић и напао ме је у своме говору, и то у једном моменту када сам ја изашао из ове сале. Ја сматрам да је то било врло незгодно да у то време говори. Ја ни-сам имао прилике да чујем шта је рекао г. Чап-љић, али сам прочитао, па сад желим да му од-говорим.

У Босни је било, 1914 године, после атентата на Фрању Фердинанда једно страшно и несносно стање. Маса су биле харангиране на станове на-ших добрих, националних људи, без обзира да ли су то били Срби, Хрвати или Муслимани, по-што је међу Муслиманима било много национал-них људи, чак и бораца на Солунском фронту, који су данас витезови Карађорђевог Звезде. Те масе су биле харангиране на станове наших нај-националнијих људи. Ти станови били су девасти-рани и демолирани.

Исто тако се десило и у Рогатици као и на свима осталим местима где су те масе улазиле у радње наших Срба. Те су радње пљачкали и уни-штавали, и ја сада, када сам био у Рогатици, имам обавештење, да је међу онима, који су носили слику Фрање Фердинанда и предводили руље био и г. Чапљић. Кад се г. Чапљић усудио јуче онако о мени да каже, ја имам и права да кажем о њему истину. Из речи г. Чапљића се види да, чини ми

се, никад није био оптуживан ни тужен за тако нешто. Господо, за време Аустрије није било суда где се могао осудити такав поступак и није било човека који је смео да поднесе тужбу за те поступке. А иза ослобођења ми смо свима опростили и нико никога није тужио, а да нисмо опростили још и до данас би се тужбе решавале јер толики је број тих злочина био да би судови имали само тим пословима да се баве од ослобођења до данас. А ако г. Чапљић за нешто има да ме тужи, ја му стојим на расположењу и нећу се послужити својим имунитетом.

Потпретседник Фрањо Маркић: Реч има народни посланик г. Чапљић ради личног објашњења.

Рагиб Чапљић: Господо народни посланици, ви који сте били јуче на поподневној седници, ја мислим да сте сви чули кад ми је г. Српко Вукановић добацио једну тешку увреду, рекавши ми да сам био шуцкор и да сам вешао Србе. Ја сам, господо, пре него што сам затражио реч од господина Претседника пришао господину Мулалићу и Грђићу и молио их да оду и да зову г. Вукановића. Г. Мулалић је отишао и звао га; ваљда г. Вукановић није хтео доћи, ма да га је један од мојих колега видео на степеницама када је силазио. Ја сам јуче јавно и отворено казао, што и данас понављам, не само од ослобођења и пре рата него од свога рођења ако буде икад и један Србин мене тужио за овакве испаде или слично, или ја кога Србина, ја овде свечано изјављујем као изабрани народни посланик по вољи народној да сместа дајем оставку на свој мандат. Исто тако, господо, ако се нађе код среза или окружног суда ма и једна моја реч да сам кога тужио или денунцирао, ја сам спреман да дам оставку на свој мандат. На говор г. Вукановића, да ја нисам био онакав какав кажем да сам, ја ћу да кажем ово. Ја сам приликом ослобођења изабран као први у Народном Већу, као национално освештани борац. (Један глас: Као Србин?) Не случајно, него као Хрват. Ја се с тим поносим, и ако вас то вређа, и ако су само Срби национални и државотворни у овој држави, онда нас има много милиона који су противу ове државе. А на оне подвале и лажи којима се они служе да побију наш углед у овом високом Дому, ја изјављујем, господо народни посланици, да се изабере парламентарна анкета која ће ствар испитати, и ко буде лагао нека положи свој мандат.

Господо народни посланици, г. Српко Вукановић добро зна да се овде говорило о прогањању политичких противника под данашњим режимом. Ја нисам нашао за сходно да на то одговорам, али кад ме г. Вукановић овде изазива, ја ћу да кажем шта се радило под режимом Веље Поповића за време петوماјских избора, и то шта се радило баш самном лично. Господо, ја сам по одобрењу власти имао да одем у једно муслиманско село да тамо одржим једну конференцију. Молио сам среског начелника те ми је одобрио да тамо и преноћим, јер је то село удаљено читавих 8 сати од мога места Рогатице. Кад сам био у том селу, дошло је к мени увече два до три сељака на село. У томе су дошли 4 жандарма и лишили ме слободе, отерали ме у затвор и тужили ме да сам за један те исти дан учинио тобож нека три кривична дела и ја сам тако за свако дело осуђен по месец дана затвора и по 5.000.— дин. глобе. И шта се даље десило, господо? Мени су

ти жандарми одмах скинули овај мој златни ланац и сат, одузели су ми 136 динара новца и овај бриљантски мој венчани прстен да се све то прода на лицитацији да би се од мене наплатила глоба, јер је истог дана курир однео све те пресуде у Сарајево и оне су одмах потврђене а ја стрпан у затвор. Тако сам ја на 20 дана пре избора допао затвора и као затвореник сам и изабран за народног посланика. К мени је жена пуштена у затвор да се самном састане тек после 12 дана. Ја сам био 2 месеца у затвору и три пута сам за то време одговарао по Закону о заштити државе, али ме је овај београдски суд увек решавао од одговорности. За ово време док сам издржавао затвор, ја сам свега два пута био пуштен у дво-риште.

И шта се још, господо, дешавало? Иако сам ја, господо, још 5 маја био изабран за народног посланика по несумњивој вољи народној, ја сам остао у затвору све до дана док ова Влада није дошла на управу, а што се нигде у културном свету не би могло догодити. И поред свега овога што се овако самном поступало, г. Вукановић се усуђује да овде говори како се људи гоне под овим режимом. (Др. Српко Вукановић: Али кажите ви нама шта је било 1914 године? Ви сте тада вешали Србе!) Г. Српко Вукановић је казао да је 1914 године, приликом погибије Фрање Фердинанда, у Рогатици било неких демолирања. Ја то, господо, најодлучније побијам. То је лаж и подвала, јер у Рогатици никад ни једноме није била радиња демолирана нити се икоме тако што десило. Да је то тако, ја се позивам на г. др. Бранка Калуђерчића, ватреног Србина, нека он каже да ли је истина ово што говорим. Позивам се и на.... (Др. Српко Вукановић: Тужите ви мене суду, а ја изјављујем да се нећу поклонити за свој имунитет!) Ја ћу те и тужити суду али овде пред Народном скупштином тражим анкету и у ту анкету хоћу да изберем можда свога и без разлога противника, г. проту Петковића, мога комшију из суседнога среза, г. Јову Загорца и Милана Курилића, а нећу никога из свога среза. (Пљескање. — Др. Српко Вукановић: Пристајем на анкету без обзира на то ко ће у њој бити!)

Потпретседник Фрањо Маркић: Има реч народни посланик г. Петар Косовић ради личног објашњења.

Петар Косовић: Господо народни посланици, узимам реч поводом говора г. др. Јордана Аћимовића. Он ме је осумњичио да сам ја био кандидат и изабраник полиције Веље Поповића. (Др. Јордан Аћимовић: Нисам казао да сте изабраник полиције, него да нисте кандидовани од народа!) Народ је мене кандидовао. (Др. Јордан Аћимовић: Та кандидација није потекла из народа!) Изабран сам на листи г. Јевтића. Ја сам му и сада благодаран што ме је примио на своју листу, јер сам имао да бирам између листе др. Мачека и листе Богољуба Јевтића. Мени је била ближа листа г. Јевтића него листа г. Мачека и то морам да признам. Али, господо, нисам сам ја један био, а то је најбољи знак да није било утицаја од стране полиције, него су нас била тројица, који смо се борили на живот и смрт и у тој борби ја сам победио. Морам признати, а то ће многи с Југа да потврде, да су ти избори били слободни. Да су били слободни, браћо, најбољи је доказ што је Битољ толико гласова

дао опозицији, а то се никада није десило у Битољу. На листи г. Јевтића била су нас тројица: пређашњи народни посланик г. Никола Марковић, Војислав Протић, адвокат, и трећи сам био ја. Морам одмах рећи да се није испољила воља г. Јевтића кога жели од нас тројице, али мислим да је његова воља била не за мене него за г. Николу Марковића, а то мислим зато што су били премештени извесни моји пријатељи депешом и ја сам се на то жалио г. Јевтићу. Према томе сам могао оценити да постоји извесна симпатија носиоца листе уваженог г. Јевтића за г. Николу Марковића. Ја сам према томе победио пуном вољом народа у слободним изборима. Јер није могла полиција да интервенише између нас тројице, нити је Битољ могао дати онолики број гласача опозицији, да је било интервенције од стране полиције. (Др. Јордан Аћимовић: Молим за реч ради личног објашњења).

Потпретседник Фрањо Маркић: Господо народни посланици, пре него што дам реч следећем говорнику дозволите ми да ставим једну примедбу. Као што видите већ трећи говорник се појављује на говорници ради личног објашњења. Зато се бојим да не претворимо ову салу у салу за објашњавање. Пошто је време поодмакло молим госпoду говорнике да не упадају у реч да не би долазило до ових објашњења.

Господине Аћимовићу, ја не видим да Вам је господин Косовић дао својим говором повода, да Вам дам реч ради личног објашњења.

Има реч народни посланик г. др. Василије Јовановић.

Др. Василије Јовановић: Господо народни посланици, циљ пројекта Закона о иступима који нам је Влада поднела састоји се у томе да се управним и полицијским властима даде могућност да кратко и брзо, како се то у образложењу каже, извиђају и суде, те да се тако осигура ред и сигурност у земљи. Као што видите крупан је задатак који је стављен у дужност управној и полицијској власти. Скоро целокупан свакидашњи живот грађана долази у њихову компетенцију. Управна и полицијска власт треба да чува личну и имовну безбедност, да грађанима осигура мир, да чува морал и да превентивним мерама спречава да се кривична дела не десе, а ако се неко огреши о Закон о иступима, онда управна и полицијска власт има права да казни до 30 дана затвора или 1500 динара новчане казне.

У другим напредним и боље уређеним државама него што је наша, управне и полицијске власти старају се о реду и сигурности, али не суде. За тај посао постоји судска власт и то нарочито организована судска власт. Довољно је да вам споменем Француску са својим *tribunal de police*. Ти судови суде кратко и брзо али и јавно и контрадикторно. Код њих је уведен ради тога и усмени поступак. Тако је, госпoдо, у земљама где се лична слобода грађана цени. То одвајање судске од извршне власти уведено је пре свега из поштовања принципа поделе власти на судску, извршну и законодавну, а потом и због тога што суд треба да је главна заштита грађанима противу злоупотреба — нека ми опросте госпoда која припадају управној и полицијској власти — које могу чинити управне и полицијске власти. Ранији наши Устави су принцип поделе власти изрично истицали. Са-

дашњи Устав то изрично не чини. То није ни потребно, јер је принцип поделе власти толико продро у народно схватање да је народ своју аверзију према мешавини судске и извршне власти истакао у оној познатој изреци: „кадија те тужи, кадија ти суди“. По пројекту Закона о иступима који нам Влада подноси кадија те тужи, кадија и суди. Полицијска и управна власт те тужи, а она ти је и судија. Па да је само то па ни по јада, али тај кадија што те тужи, и што ти суди уједно је и највиша инстанца којој се можеш жалити, а зна се, како рече један предговорник, да врана врани очи не вади. Кадија те тужи, кадија ти суди и кадији се жалиш на пресуду кадијину! Три функције: функција тужиоца, судије и онога коме се жалиш сконцентрисане су у рукама полицијске власти.

Известиоци мањине учили су велику ману па су тражили да се грађанима призна право да пресуде управних и полицијских власти могу подврћи контроли суда. Већина одбора није се сложила с тим. Разлоге за то покушао је да да г. Шушић. Не знам да ли је он успео да убеди кога у оправданост пројекта по коме управне и полицијске власти могу и да туже и да суде, искључујући контролу судова. Што се мене тиче признајем да ме мој поштовани колега г. Шушић, поред све своје реторике, није могао убедити.

Јер какве нам гаранције даје пројекат противу могућих злоупотреба полицијских и управних власти. Све гаранције које је поштовани колега Шушић са натегом и муком изнео, падају под жалосним искуством које смо стекли са управним и полицијским властима. То жалосно искуство свакако је имао и колега Шушић. Све те тобожње гаранције падају пред фактом, што је тај пројекат пропустио да каже, између осталог, који је тај, који је овлашћен да доноси пресуде, који је тај на кога пројекат мисли кад га овлашћује да у име управне и полицијске власти изриче пресуде. Је ли то жандар, архивар, члан кварта или срески начелник, или ко? Требало би да знамо, да ли ће такав човек, који ће у име административних и полицијских власти да изриче пресуду, да има каквих школских квалификација. Који је тај коме се поверава мир грађана и њихова права? Пројекат на то питање ћути као заливен. Међутим за кривична дела, која долазе у надлежност редовног суда, каже се у закону, да суди судија. А кад се каже судија, онда се зна да имамо посла са човеком, који има школску спрему, судијски испит и нарочито васпитање, које се стиче радом у суду, а које недостаје органима полицијских и управних власти.

Слажем се са известиоцем одборске мањине, који тражи контролу суда над одлукама управних и полицијских власти, само је разлика између њега и мене, што ја тражим, да та виша инстанција, којој се жалимо, буде редован суд, јер је судија редовног суда независан, јер је непокретан. Независан и непокретан судија тумачећи закон трудиће се да изнађе законодавчеву намеру. Полицајац и претставник управне власти гледаће, да тумачење закона подеси према намери свога претпостављеног старешине, бана или министра; иначе му не гине премештај тамо негде око Пишкопеје на Албанској граници. (Глас са деснице: Није Пишкопеја наша!) Велим, око Пишкопеје на Албанској граници.

Морам водити рачуна о томе, да се код нас нарочито према полицијским властима уврежило неповерење, оне су профанисане услед злоупотреба, које су окарактерисане нарочитим изразом „паковање”. Није ни чудо. Сећате се из каквих се све редова често пута регрутују претставници полицијских и управних власти, међу којима има истина и врло честитих људи. Говорено вам је о подбану Рајићу, говорено је, да је некада био конфидент мађарске владе. И кад је он могао да заузме тако висок положај у управној власти, може мислити чега све има међу нижим чиновницима полицијских и управних власти.

Па, господо, и у напредним земљама, много културнијим него што је наша, постоји извесно неповерење према навикама претставника управне и полицијске власти. Да вам цитирам баш Француску, где због таквих навика постоји пропис, да онај који је био у служби полиције, за вечита времена је искључен из могућности да буде адвокат. (Један глас: И судија!) На сваки начин, и судија.

Јер каже се да полицајац стиче навике, које су инкопатибилне са адвокатским позивом и његовим достојанством. То треба да чује г. Лукаревић, који је онако подметао адвокатској професији, којој сам имао част припадати, навiku „паковања”. Изношена је читава маса злоупотреба управних и полицијских власти. Да додам скроман прилог из мога доживљаја. Пријавили смо, г. Кумануди и моја маленкост, конференцију пред прилепским властима и очекивали смо да ће нам се дозволити да држимо конференцију у року од 24 сата, како то закон прописује. А знате ли какво је тумачење претставник власти дао том законском пропису? Први дан пријаве се не рачуна, вели он, према томе рок од 24 сата рачуна се од сутра. Дакле, конференцију могли би сте одржати прекосутра, а како је прекосутра празник, то можете да је одржите тек наксутра, — каже претставник полицијске власти. — Рачунао је да ми нећемо сачекати четири дана, већ да ћемо напустити Прилеп без конференције. Господин Кумануди је то заиста морао и да учини, јер је имао друга неодложна посла, али ја сам остао и конференцију одржао, и као револт на овакав поступак власти, по завршетку конференције, певана је песма: Спремте се, spremte четници, силна ће борба да буде. Па онда, господо, они позиви са три штрикле црвено подвучени. Ја сам знао једнога директора предузећа, који је морао од места где је рудник тога предузећа, па до места централе, где се производи електрична снага за рудник, да иде 18 километара, и тек што је стигао до централе, после једног пута од 18 километара, њега је стигао позив подвучен са три црвене штрикле, по коме се он морао одмах јавити претставнику власти. И како је човек имао важнија посла, бар је он тако мислио, он се није јавио власти одмах, јер 18 километара није лако прећи, и јавио се тек сутрадан. Наравно био је кажњен. И бивао је кажњаван све дотле, док се није досетио да испод миндерлука дода нешто томе претставнику власти, и да му стално даје једну скривену плату на крају сваког месеца. Од тога дана је било све добро. Ја сам недавно ишао у Скопље и посетио рођаке по околним селима. Сутрадан су ти рођаци позвани у Среско начелство, узети су на одговор и питани: шта је г. по-

сланик Јовановић радио и разговарао са њима. А за време дебате о верификацији мандата заменика Василија Трбића и осталих другова, који чаме у Сремској Митровици, ја сам вам споменуо случај оног претседника општине који је хтео за време општинских избора да се кандидује као носилац листе ЈНС. Поред свих наговора претставника полицијске власти, он није хтео да одустане од своје намере, али му је тада претставник полицијске власти исповртио анонимну доставу и питао га: шта си ти урадио пре 18 година за време бугарске окупације? Човек је знао шта то треба да значи, и рекао ми је: Нисам хтео да пристанем да се кандидујем као претставник ЈРЗ, вратио сам се у своје село и одустао од сваке кандидације. Тада му је од присутних речено: знамо да си ти честит човек, и да ниси никад ништа учинио за време бугарске окупације. Беф, честит, господине Васо, ама беше честит и Војвода Василије, пак му је скинуто грађанско одело и турено оно робијашко. Ту недавно г. Српско Вукановић, сенатор г. Глушац и ја држали смо конференције по Босанској Крајини. Дошли смо у Сански Мост. Новине су вам споменуле како нам ни један кафеџија није хтео свој локал да стави на расположење. У ствари је овако било: кафеџија коме је пријављена конференција уочи дана у који ћемо је држати, с драге воље је пристао да конференцију одржимо у његовој кафани. Изгледа шта више да је био јако радостан, и да му је то чинило нарочиту част. Сутра дан, међутим, сав се смрзао и плашљиво одговорио: немојте од мене тражити да се излажем прогањањима полицијских власти и да се замерим г. посланику, јер он је јако утицајан и сиљан. За ово време откако је изабран, успео је да премести које учитеља, које других чиновника преко 40. Сутра дан држимо конференцију у Босанској Дубици. Ређају се пријављени говорници и најзад узима реч млади и ватрени наш др. Српко Вукановић. Критиковао је Владу мало оштрије, и претставник власти нашао је за потребно, не да му забрани реч, него да жандармима растури конференцију.

Али, господо моја, док су у Босанској Дубици жандармима растурили конференцију Југословенске националне странке због оштрије критике владиног рада, дотле се преко пута, тамо где влада Мачеков терор, сме говорити што се хоће и како се хоће. (Одобравање на левици.) Тамо се може певати: посветила се рука што је убила српског хајдука... (Говорник цитира и друге напеве). Замислите, господо, да се неко усуди у Шумадији или рецимо у Јужној Србији да тако нешто запева, замислите како би се провео, — ви, господо посланици из Јужне Србије, реците ми, како би се провео онај који би се усудио да каже стоти део од увреда које се свакодневно чују у оним деловима наше земље где влада терор др. Мачека! Тамо, где влада терор др. Мачека, управна власт има да ћути. Овамо, у крајевима Југославије, где влада терор ЈРЗ, управне власти поступе немилосрдно, често и брутално, по закону, па и мимо закона.

17 маја о. г., на збору мачековаца у Шибенику, говори г. Дане Шкарица, па каже како је г. Кошутић упознао велесиле које су стварале ову државу Југославију и како не може бити мира у Југославији док се не добије оно што се тражи, јер „наши захтеви — вели г. Шкарица — почивају

на праву сваког народа". Па, г. Шкарица додаје: „Ако они неће суверену хрватску државу, — ето то је оно што се тражи, — ако они неће суверену хрватску државу, онда лом". Тако гуди г. Шкарица. А г. Кошутих на истом збору овако говори: „Хоћемо суверену Хрватску и борићемо се свим сретствима за сувереност хрватског народа". Па онда даље: „Ако су нам на превару збрисали нашу суверену државу, онда нека знају да на превари не може постојати самосталност ни једног народа."

Ако су нам на превару збрисали нашу суверену државу! Удара се по најсветијим осећајима југословенског народа коме је монарх недавно и убијен. Певају се песме на рачун угледа Круне, клевета се читав један део нашег народа тврдњом да је на превару збрисао суверену хрватску државу и ником ништа.

Питам ја: можете ли таквој управној власти, можете ли таквој политици поверити да чува ред у држави, мир и спокојство грађана; можете ли јој поверити њихову личну безбедност, њихово право збора и договора. Таквој управној власти, таквој полицији не смеју се дати она овлашћења које им даје пројекат закона о иступима.

Господо, казне које пројекат прописује пре-строге су а овлашћења превелика. Управна или полицијска власт може кривца по § 45 да казни само укором без обзира на предвиђену строгу казну а може и да га ослободи сваке казне. Све зависи од воље господина полицајца. Доведите сада то овлашћење у везу са § 255 по коме тај полицајца суди по слободном убеђењу па ћете разумети опасност у коју долазимо, јер орган власти по томе слободном убеђењу, рекох већ, може да вас казни како хоће а може да вас и ослободи ако сте и крив. Одлуке пак донесене по слободном убеђењу тешко падају и код судова а камо ли код управне власти, коју се будете жалили тако да сте по овоме закону предати на милост и немилост по најчешће каквом неквалификованом лицу, као што су она која су вам предговорници описали.

Са оваквим прописима као што су ови садржани у овом пројекту отворено је широко поље злоупотребама и шиканама. Шта ћете? Извршна и полицијска власт пате од такозване професионалне деформације: Владе уосталом од њих и не траже, а нису баш, искрено да говоримо, ни у прошлости тражиле строгу примену закона. Оне су од управне власти и полицијских власти тражиле само да им праве бираче и то бираче по сваку цену. Владе су извршне и полицијске власти, почевши од Бана па до последњег пандура, сводиле на улогу партијског кортеша. Партијски кортеш-лук је њихово главно занимање. Зато им се и даје могућност инквизиторског поступка, за који Вла-да у образложењу признаје да је спроведен у ово-ме пројекту. Господо, сама Влада каже у образ-ложењу како је поступак код иступа по правилу инквизиторски. По њеном правилу, може бити и по њеном полицијском схватању и по склоности да од ове државе не прави правну државу него полицијску државу.

Али, пре сваког даљег излагања, ја бих био слободан да поменем одредбе §§ 60 и 61 које је већ прокритиковао како ваља и предговорник г. Баричевић. Ја сам слободан да запитам господина владиног повереника, зашто § 60 пројекта пред-виђа тако благу казну до 30 дана затвора или до

1.500.— динара новчане казне за онога који уми-шљено без овлашћења — тако гласи текст, — даје странцима ма какве податке од значаја за војну одбрану Краљевине, и зашто се у § 61 овога про-јекта, господине поверениче Краљевске владе, предвиђа исто тако блага казна за онога који уми-шљено без овлашћења даје поузданицима стране државе податке од значаја за сигурност Краље-вине? Очигледно је, господо, да се овде тиче шпи-јуна и шпијунаже за рачун страних држава.

Г. Владин повереник би нас задужио кад би нас обавестио од куда толика предусретљивост према шпијунима кад Закон о заштити државе та дела квалификује као злочине и прописује веома строге казне. Овако благе казне за шпијуне прави је анкуражман за оне који се тим послом баве. Баш читам у јучерашњој „Правди" како данас раде шпијуни и на крају с обзиром на њихову ве-штину и операције каже се у том броју „Правде": „Данас се скоро у свима земљама и у мирно доба и најбезазленија војна шпијунажа кажњава смр-ћу". Пројекат закона Краљевске владе шпијуне милује са 30 дана затвора и 1.500 динара новчане казне. Збиља сиромаш човек може лако доћи у искушење!

А сад нека ми је дозвољено да се позабавим питањем које је, ма како изгледало у први мах, ипак у вези са данашњом дискусијом, јер се дела о којима ћу да говорим врше уз асистенцију и присуство полицијских власти, па се надам да ми г. Претседник неће поменути ону анекдоту о про-фесору и ђаку, када је ђак говорио о лаву, док га је професор питао о камили. Чули сте шта је го-ворио Дане Шкарица, који је претио да ће бити лома ако „они" неће да пристану на хрватску не-зависну државу и да је г. Кошутих о свему томе упознао велесиле које су створиле ову државу. Чули сте како је г. Кошутих на том истом збору рекао, да ће се свим сретствима борити за суве-ренитет хрватског народа и како је рекао: „Ако су на превару збрисали нашу суверену државу, онда нека знају да на превари не може постојати самосталност ниједне државе". Власти присуствују збору и ћуте. Удара се по осетљивости југосло-венског народа, певају се песме против државе и династије, износе се тврдње да је на превару збри-сана хрватска суверена држава, и никоме ништа. Те клевете нису узбудиле претставника власти који је збору присуствовао, њега није узбудила ни претња г. Шкарице да ће бити лома ако се не успостави суверена хрватска држава, али ако се усудите да критикујете Владу, е онда држите се добро! Збор ће бити растурен, а сазивачи биће узети на одговор.

И кад претставник власти није нашао за по-ребно да реагира на онакве речи поменуте го-споде, нека ми буде дозвољено да се њима поза-бавимо ми овде и да се запитам: ко је тај који је створио Југославију? ко је тај који је на пре-вару збрисао суверену хрватску државу? И ја од-говарам и волео бих да чујем некога који би мо-гао да ме демантује, да Југославију нису створиле велесиле. Велесиле само су регистровале једну си-туацију, створену напорима савезника у борби за принцип националитета и права народа на само-опредељење. Уз савезнике који су се борили за те принципе бориле се и Србија. Против тих прин-ципа бориле су се централне силе. Није потребно напомињати ко је све био на страни централних

сила. Србија се борила за принцип националитета и право слободног самоопредељења народа, верна нишкој декларацији и завету датом у тој декларацији. Борила се, јер је била уверена и јер смо уверени да су Срби, Хрвати и Словенци један народ. (Живо одобравање). Борила се уз садејство свих националиста, Хрвата и Словенаца на Добруци и оних својеволјно сакупљених у југословенској дивизији на Солунском фронту. (Живо одобравање). Борила се, јер је такав аманет бискупа Штросмајера и Рачког. Па и велико-Хrvat др. Анте Старчевић, тврдећи да Срби нису ништа друго него Хрвати, исказао је, само у другој форми, ту исту мисао да смо један народ, па нека нас зову како хоће.

И ја сам у праву да запитам ту господу, што се тако радо обраћају велесилама да би спасли суверенитет хрватске државе, који им је, како они веле, на превару збрисан, зашто је Крфска декларација пред целим светом објавила да су Срби, Хрвати и Словенци један народ? Зашто је др. Трумбић потписао ту декларацију и као Претседник Југословенског одбора и у име тога Одбора упутио онај чувени меморандум Европи у коме се каже, да су Срби, Хрвати и Словенци један народ? Истина је да су се у том смислу изјаснили и југословенски посланици у бечком Рајхсрату, и ако су они уједињење распарчаног југословенског народа били предвиђали у оквиру аустријске монархије. То је разлика између једних и других. Зашто, господо, Хрвати нису на Конференцији мира изашли са захтевом суверености Хрватске? Они су, међутим имали на то право на основу принципа националитета и права самоопредељења народа. Зашто то нису урадили? Нису, јер би онда и Србија могла да тражи српску државу. Каква би пак била граница те српске државе не треба нарочито доказивати. Довољно би било да Србија црвеном оловком на географској карти обележи границе, па да има не Србију, већ Велику Србију, Србију која би обухватила све земље где Срби живе, без обзира на мањине, па макар те мањине биле и хрватске мањине. Међутим, Србија није хтела да има ни Србију, ни Велику Србију и сав свој кредит, и сав свој углед положила је да се створи Велика Југославија... (На левици бурно одобравање и плескање). Југославија, у којој ће бити Велика и Србија и Хрватска и Словенија (На левици бурно плескање). За љубав те идеје она се несебично и сва крвава сручила у ту Југославију, она која је једино била суверена, она која је била међународна јединка. Није истина да је збрисан суверенитет хрватске државе, јер тај државни суверенитет хрватске државе у време Конференције мира није ни постојао. Али је, за време конференције мира, кредит Србије требало искористити, и он је искоришћен до крајњих граница, искоришћен је не само ради стварања Југославије већ и ради рушења Лондонског Уговора од 1915 године који је био закључен између Италије, Француске, Русије и Енглеске, и по коме Уговору је Италији, за ступање у рат, обећана Далмација, и мал' не сва Далматинска острва. Пустимо да говори Фрањо Поточњак који је у једној књизи која носи наслов „Рапалски Уговор“ казао: „Србија се у питањима нашега Мора дивно понела и поступила је најкоректније чим је сазнала за преговоре са Италијом, који су се водили без знања Србије у највећој тајности“.

И то је та Србија за коју се казало да је преваром збрисала суверену хрватску државу! А када су Италијани доказивали да су у Далмацији Далматинска острва део Аустро-угарске територије, део државе који је припадао непријатељу, онда се испречила Србија, ова иста о којој говори г. Поточњак, и викнула је: Не! То је део једне нације, то је део југословенског народа, то је део југословенске нације, и на основу принципа националитета за коју смо се ми борили, ми тражимо да се та територија припоји Југославији; она чини саставни део организма југословенског! Том приликом је речено, немојте да распарчавате измучено тело тога народа. Доста је он у прошлости припадао разним културама и разним господарима! Немојте, јер ће из те ране коју ви чините својом вивисекцијом да лопи крв из које ће понова да никне рат, јер нико у Југославији, нарочито у Србији, која је онда још постојала, неће мировати док своју идеју уједињења југословенског народа не спроведе. И ја сам био један од оних који сам са браћом Хрватима др. Хинком Хинковићем и Фрањом Цветићем, који је још жив, држао конференције и потезао принцип националитета али не за Србију него за Југославију. (Плескање на левици). Ја лично, по сугестијама Владе са Крфа, држао сам по Француској 17 конференција, које јавних, које поверљиве природе. Да би сте разумели сав значај тих конференција, довољно је да вам напоменем да је једној од њих у Лиону председавао г. Едуард Ерио бивши претседник Француске владе и садањи претседник француске Народне скупштине. Другој конференцији у Екс ан Провансу председавао је ректор Жил Пајо. Ја цитирам ова имена да би сте видели важност тих конференција на којима сам настојао да пред истакнутим претставницима јавнога мњења савезничких држава браним тезу Југословенску. Како су биле слатке речи које су тада упућиване Србима, како је хваљена несебичност Србије, како су изношена и хваљена дела њена! И ја сам у праву да питам: је ли то та Србија која је преваром збрисала суверену хрватску државу која није ни постојала!? И у праву сам да питам: ко је кога преварио? Нећу рећи да је то учинио хрватски део нашег народа. Никада! То су честити и поштени људи! Али су Србија и Југославија преварени од оних који сада, после 20 година заједничког живота, хоће из индивидуалитета југословенског народа и на његов рачун да дају посебни индивидуалитет хрватском народу као нешто одвојено. Данас, после 20 година од конференције мира, та су господа пронашла да нисмо један народ! Тако каже г. Мачек, тако каже Шол, тако каже Шутеј. (Гласови са левице: И Грол!) Да ставимо, господо, на једну страну бискупе Штросмајера и Рачког, а на другу страну господу Мачека, Шола и Шутеја, ову доскора непознату господу, па да се запитамо: који је од њих говорио истину када је тврдио да смо ми један народ, а ко је од њих говорио неистину кад је тврдио да нисмо један народ! (Плескање на левици!) Напоследку, да се запитамо: лаже ли бискуп Штросмајер и Рачки или ова господа коју сам малочас поменуо и сви они који за њима иду?!

Ако бисмо могли, како рече један од сенатора из Југословенске Радикалне Заједнице, да газимо хрватско блато и да кажемо само оно што овде можемо рећи, онда би и хрватски сељак имао при-

лике да размишља о томе, да ли су у праву Бискуп Штросмајер и Рачки, или су у праву др. Мачек, др. Шутеј, др. Шол и други. Али је хрватски сељак под терором, њему се не можете приближити, њему се не дозвољава ни да вас чује ни да чита новине. Он може да чита само оно, што му та господа декретом дозволе да чита. Њега кљукају неистинама, харангирају га и драже против Срба и Југославије, драже га и заводе.

Да поменем, господо, узгред и Француску. И Француска је састављена од разних раса, које говоре разним језицима, раса које се између себе не разумеју. Али та Француска није хтела да зна ни за федерацију ни за историјске границе. За Италију, која је пре свога политичког уједињења била један географски појам и у којој је било држава и државица као међународних јединки, државица које су се међусобно клале, за ту Италију, после уједињења, рекао је њен државник Кавур: имамо Италију, која је досад била географски појам, сад тек у њој имамо да створимо Талијане. Али за стварање Талијана збрисане су државице, које су до Уједињења имале своје суверености, своје династије и своје границе. А Немачка која је била духовно уједињена пре политичког јединства, под Хитлером збрисала је последњи остатак федералистичког уређења. (Јован Здравковић: Али тек од Хитлера!) Јесте, али духовно уједињење постојало је пре политичког уједињења и Немачка је могла дозволити себи луксуз, да за љубав династија, држи и чува државице, из којих је она била састављена, јер сваки претставник тих државица преко тога што је говорио да је Виртенбержанин, Саксонац, Прус или не знам како, био је свестан, да је Немац и пре свега Немац а после све остало. (Пљескање на левици.) Хитлер, коме је од стране тих династија појединих немачких државица пребачено, како је деструктор, — одговорио је: ја нисам деструктор, напротив, ја сам конструктор! Па и код нас су, господо, конструктори на једној страни а деструктори на другој. Они први хоће јединствену и недељиву Југославију, уз равноправност свих њених граница са широким аутономијама, које имаду да обухвате све Југословене. Ови други хоће федеративно уређење државе са прононсираним индивидуалитетима Срба, Хрвата и Словенаца, ометајући на тај начин последњи стадиум стапања и дефинитивног стварања југословенске националне свести код једног народа, код народа чији су делови живели дуго раздвојени под разним утицајима. Тезу, сличну овој, коју расправљам овде, ја сам, крајем маја, расправљао на конференцији Југословенске националне странке у Дубровнику, расправљао сам је, одговарајући као ово сад на речи овога истога г. Дане Шкарице и г. Кошутића на збору Мачековаца у Шибенику. Загребачке „Новости“ забележиле су један део мојих излагања, подвлачећи искреност, са којом сам говорио. Хрватски листови су поменули искреност са којом сам говорио и, споменули спонтани аплауз у целој сали. Узгред вам напомињем, да је у тој сали био добар део Хрвата који су ми аплаудирали, као што ми и ви овде аплаудирате. „Хрватски дневник“ иронисао је на рачун моје искренности.

Али „Хрватски дневник“, орган др. Мачека, није нашао за потребно да побија моје наводе, само је питао, у чије име је говорио г. др. Јовановић, је ли има овлашћење од српског народа да тако говори.

Одговарам ја тој господи, да ја имам овлашћење. То је оно овлашћење које смо имали, моји другови и ја, кад смо нападали Лондонски уговор од 1915 год., тражећи у име југословенског народа Приморје са острвима која су била обећана Италији. Имам овлашћење свих Илирских препородитеља... (Опште бурно пљескање у дворани) имам овлашћење Штросмајера и Рачког, овлашћење Стјепана Радића из 1904 године, који је у програм хрватске пучке странке унео да су Срби, Хрвати и Словенци један народ; имам овлашћење Нишке резолуције и Крфске декларације. Имам овлашћење Стјепана Радића из 1928 године када је за Претседника Владе предложио г. Петра Живковића, уверен да ће он да спасе Југославију расклиматану, али не овако као што је данас расклиматана. (Пљескање на левици. — Јован Здравковић: Тражио је да се изађе на чистину, а не да се вечито иза кулиса ради).

Говорим затим у име југословенских националиста (Пљескање на левици) и оних ратника Срба, Хрвата и Словенаца, који су за југословенску идеју положили своје животе. Говорим у име тих мртвих. То су моја овлашћења и моја пуномоћја, овлашћења свих националиста, били они у Југословенској националној странци или ван ње. (Бурно пљескање у целој дворани. — Др. Милован Грба: Тако, брате Васо, говориш као стари радикалац! Крв није вода! Кад је нешто добро и тачно онда сви одобравамо!)

Потпретседник Фрањо Маркић: Реч има народни посланик г. Сава Микић.

Сава Микић: Господо народни посланици, буџетска дебата почела је у једној таквој атмосфери, да је права буџетска дебата скренула са правог пута, а исцрпна дискусија водила се о тако званом хрватском питању. Ја сам о томе питању рекао свега једну реченицу, и то да је то питање решено 1 децембра 1918 године за сва времена, за све југословенске родољубе и националисте. (Манфред Паштровић: Па теби је место овамо код нас на левици!) На жалост слична дискусија се продужила у томе правцу, па ево води се и данас кад имамо да решавамо о закону о иступима.

И ова дискусија води се, изгледа ми, у истим смерницама, у истом правцу, не, можебити, о хрватском питању колико о политичкој ситуацији.

Врло мали број говорника је и са левице и са деснице, морам рећи, изузев неколико њих, који су били објективни, који су изнели објективне примедбе, корисне по отачество наше југословенске државе, иначе све остало, морам рећи, иде на политичка питања.

Пре него што пређем на главну ствар свога говора желео бих да овде кажем неколико речи о закону о иступима. Овај закон о иступима није дело само данашње Владе, није дело др. Милана Стојадиновића и др. Антона Корошца. Овај закон је дело десетогодишњег рада искусних ветерана у управној струци, овај је закон рађен дуго времена и обухвата све добре стране модерног закона. Са овим законом престају важити разни стари системи и полицијски патенти тако да после осамнаестогодишњег заједничког живота имамо унифицирано законодавство, у првом реду оно, које је требало да дође још 1920 или 1921 године.

Овакав један предлог, који је нама овде изнет, радио је одбор, морам да поменем, са толико савесности, са толико преданости и са толи-

ко родољубља, да ја, који сам један скроман члан овога одбора, и са овога места морам да одам пуно признање нашим колегама баш са левице, који су нам дали доста лепих сугестија и предлога, које смо све усвојили. Чак шта више на неколико седница све одлуке једногласно су донете. На једној седници изабрали смо за председавајућег, члана опозиције г. др. Шошкиа пошто је председник одбора г. Шушић био важним послом тога дана спречен да присуствује. Наш колега г. др. Шошки је савесно и марљиво помагао да овај законски пројекат добије још неколико измена врло корисних по народ и државу.

У таквој атмосфери овај је пројекат рађен од добрих и стручних људи и добрих патриота. Г. др. Корошец, коме је пала у део срећа да овај законски предлог поднесе Народној скупштини, долазио је неколико пута на седнице и дао пуно доказа свог великог слободоумља и демократије, јер је и сам, у неколико махова, попустио, нећу рећи попустио него рекао: Изволите, решите како наћете за сходно у интересу нашег народа и наше државе.

Све су ово знаци да су сви приговори за време ове дебате пали против др. Корошца. Ситни, јер је г. др. Корошец, приликом доношења овога закона, доказао јасно, чисто и бистро да је остао на оној истој линији на којој је био 1918 године, када је као претседник Народног већа прихватио јединство свих јужних Словена, за њега се залагао још и раније, а у свакој прилици, када је на словенском југу требало иступити за јединство Југославије, др. Корошец никада није попустио. (Живо одобравање на десници и у центруму — Приговори на левици).

Даље, господо, пале су врло тешке оптужбе и критике од наших другова са левице, тако да се добија утисак као да све ово што се налази уз владину већину нема националног осећаја и поноса. Ја бих желео да се само мало о томе питању разговорим са нашим друговима и колегама са левице. Ја бих пре свега хтео да упитам господина Богољуба Јевтића, бившег претседника Краљевске владе, да ли је у ономе моменту када је добио мандат од Круне да иде на изборе, онда објавио да је његова влада националистичка и да ли је онда бирао најбоље националисте. Ако је г. Богољуб Јевтић, као што смо ми сви до једнога веровали, изабрао за кандидате најбоље националисте и честите људе онда чему служи оваква критика и овакви приговори из опозиције да ми нисмо националисти? (Један глас са левице: Издали сте га!) Нисмо га, друже, издали, него старе наше невоље словенског југа, неслога, интриге, затим инат довели су до ове атмосфере у овој данашњој Скупштини, а пад г. Јевтићевог кабинета није зависио од нас. Према томе ја сматрам да сви ми који смо ушли у Народну скупштину са листе г. Богољуба Јевтића припадамо оној националној фаланги која је највише допринела за јединство словенског југа.

Ја сам у јуну 1935 године за време верификације мандата и за време министра унутрашњих послова г. Веље Поповића говорио, а неће ме демантовати стенографске белешке, када сам рекао: Господо народни посланици, није ђаво црн онако како га описују. И на листи г. др. Мачека нису такви људи, као што их претставља г. Министар унутрашњих послова. У томе моменту био сам од

једног посланичког друга повучен за капут, да тако не говорим. Ја сам и тада констатовао да на листи г. др. Мачека има људи националних, има људи великих родољуба, јер су се на његовој листи налазиле и политичка група око г. Љубе Давидовића, земљорадничка група итд., у чије се родољубље и патриотизам не може ни у једном моменту посумњати. Нисам ја од тада па до данас, а категорички тврдим ни један са деснице, одустао од своје националне линије.

Ми не можемо прећи преко овога што наши другови са левице последњих дана критикују нас и бацају се блатом на све нас, а да вам не кажем, да нас то дубоко вређа и боли и ми дубоко жалимо да се наши другови служе оваквим сретствима. (Манфред Паштровић: Ако сте за народно јединство онда немојте бранити Корошца, јер Корошец није за народно јединство! — Жагор и приговори).

Потпретседник Фрањо Маркић: Г. Паштровићу, немојте упадати у реч!

Сава Микић (наставља): Лекције које су нам читане са ове стране — левице — ми одбијамо од себе, идући путевима југословенске идеологије и унитаризма, чувајући високо националну заставу и аманет Великог Краља Мученика.

Ако је и био неки појединачан случај неправилног иступања полицијских власти у каквим ситним и малим сукобима, ту, господо и другови, не можемо ми сви да одговарамо, не може да одговара г. др. Корошец него они чиновници који то изводе. Не можемо, господо, захтевати на овом законском предлогу да одговара Претседник Владе г. др. Стојадиновић или г. др. Корошец зато што је неки полицијски чиновник погрешно своју дужност схватио. Конкретне случајеве на тапет путем интерпелација па ћемо такве чиновнике дотерати у ред да поштују закон и државу. (Душан Иванчевић: Шта је било с тим чиновницима? — Манфред Паштровић: Они су добили налог да тако раде! — Гласови на десници: Није истина!)

До сада, господо, од 1919 године ја нисам знао да је Круна поверила мандат некој влади, која носи анационално обележје. Ви сте, другови са левице, у свакој прилици хтели да докажете да је ова Влада анационална.

То значи да ми сви који је помажемо, с њом смо ту заједно. Ја овде то свечано изјављујем поводом ове инсинуације: на првим слободним изборима, које ћемо сви захтевати заједно, народ ће имати своју реч да каже: да, по моме схватању, није могао да уђе у овај Дом ни један анационалист. Јер, кад су наши пукови са Солунског фронта дошли заједно са нашим савезницима, они су прекрили словенски југ и онда је дошао онај велики моменат нашег народног ослобођења и уједињења и тада је пресечено за сва времена са онима који нису желели југословенско јединство. У томе моменту ти су духови поклекнули док ви кажете да су се они подигли. Ја одлучно тврдим да није тачно. (Милан Петковић упада у реч). Ја нећу улазити у детаље, али када би улазио у детаље ми бисмо дошли у очајно стање и видели би да баш у Југословенској националној страници, баш у Љубљани, пошто ви већ хоћете да кажем имена, седи др. Пиркмајер, са којим сам ја заједнички служио и за кога знам да је Немац и прогонно Словенце, а сада је један од главних вођа Југословенске националне странке у Љубљани. Ви, господине Паштровићу, не можете да правите пригово-

ре када у Вашој средини имате и такве људе. (Манфред Паштровић: Где сте служили заједно са Пиркмајером?) У Министарству унутрашњих послова. Ја нисам желео овде да изјавим ово, али драги и уважени прота Петковић ме је на то изазвао и према томе не улазимо у детаље, него пођимо мало даље да се позабавимо другим стварима. (Манфред Паштровић: Требали сте говорити само о оним стварима које добро познајете!) Ја и говорим само о стварима које добро познајем, да ми ово није било познато, ја то не бих ни изјавио. И не може се ни у ком случају упоредити национализам и државнички рад г. др. Корошца са др. Пиркмајером. Господин др. Корошец је један од вођа у Југословенској радикалној заједници, а г. Пиркмајер је један од претставника Националне странке, па сада процените сами ко су анационалисти: — ми или ви. Ја не кажем ни за једне ни за друге да смо анационалисти, него тврдим да је ова Скупштина изабрана на једној националној линији. (Манфред Паштровић: Ово што се каже, то је увреда за Пиркмајера; донесите доказе да је он велики Немац). Ја се не бих никада усудио да кажем да је неко анационалан ако немам доказа. (Манфред Паштровић: Када са ове говорнице тврдите да је Пиркмајер велики Немац, онда то морате и да докажете, иначе се то у нашем жаргону каже, да је лаж). Ја се, драги друже, нећу тим изразом да служим, али оно што сам казао, потврдићу. Ја ћу доказати да је Пиркмајер водио аустријску политику, а не словеначку и југословенску, а данас је један од главних чланова Југословенске националне странке. Када је био аустријски чиновник Словенцима је забрањивао да говоре нашим језиком.

Ми сви са деснице ни у једном моменту нисмо пошли у овоме Дому тим путем. Ми никад нисмо оспорили националне заслуге наших колега са левице. Ми смо се увек старали да у духу политике коју је ова Влада повела, водимо политику и у овоме Дому. Међутим, нажалост, ми се овде не посвећујемо ономе за шта нас је народ овомо послао, већ се посвећујемо једној борби која може да буде од великих тешкоћа и од врло штетних последица по нашу државу.

Ја вас уверавам, господо, да нисам имао намеру да изађем данас на ову говорницу, да није било јутрос оних тешких речи, оних болних речи које је изговорио г. Јанко Баричевић. Ја мислим, господо, да духови оних бораца који су се борили за Југославију морају данас бити овде изнад нас, да чују оне речи г. др. Баричевића које је он јутрос изговорио. Ја сам, господо, осетио велики бол у души кад сам по оним страшним његовим изјавама осетио у себи да се, како он хоће да претстави, руше темељи ове наше државе, да је све у пламену и да је све у рушевинама! И сваки, господо, југословенски родољуб и националиста, сви ми са деснице и сви ви са левице, морали смо осетити тежак бол у души када смо чули ове јутрошње речи г. Баричевића. Ја жалим, господо, што г. Баричевић није овде, да му одговорим, и изјављујем да не желим више ни једне речи о томе да кажем, надајући се да ће ми се дати прилика да о овим његовим тешким речима, са којима је он јутрос оптужио владину већину, проговорим неколико речи када он буде присутан и да га питам какав је главни смер био његовог јутрошњег говора. А сад, господо, као што рекох, не желим више о овој ствари ни једну реч да кажем.

Даље, господо, ако би се ушло у оне остале многобројне критике које смо чули са левице, ми би морали отићи до у бесконачност. И место свих тих излагања а с обзиром на то да је овај законски предлог о иступима добро израђен, да га је наш посланички друг г. Воја Лазић критички пропратио, као што је то учинио јутрос још један наш посланички друг опет са села, г. Николић, — ми можемо ипак са овим законом изићи светла образа и озакоњити га. Јер, поред многих ситних стварчица о којима ће стручњаци, мало боље упућени у ове ствари, имати прилике да кажу своју реч, ја могу да кажем само то да је у овај закон ушао један принцип који нема готово ни један закон о иступима можда у целоме свету, а то је принцип: да се може изрећи казна само за она дела која је закон изрично предвидео. То је онај чувени латински принцип: nulla poena sine lege.

Дакле ту је у овом закону била највећа борба у Одбору. Владин предлог је био да се то не унесе, али захваљујући разумевању свих чланова Одбора, захваљујући данашњој идеологији коју води Краљевска влада и политици слободоумља и демократије, ми смо ипак успели да то уведемо уз пристанак Краљевске владе у тај закон и ми данас, чланови овога Одбора, можемо да будемо поносни да смо то начело у овај закон унели.

Даље, у овом закону уведен је још читав низ добрих ствари за сељака и народ, нећу да вам све то данас цитирам, али само ћу споменути две три ствари. По досадашњем закону претседници општина били су обични пандури средњег начелника, наиме по оном закону о општинама који су изгласали чланови Југословенске националне странке. Да би спасли ауторитет демократије и права народа да самом себи суди, дали смо права кажњавања ситних сеоских ствари општинским управама. То је једна новина у овом закону и те казне ће ићи у корист општинске касе. Ту као што видите за оне услуге које општина чини држави, враћа се један мали део новаца за све то, а осим тога враћа се власт општинским управама.

И тако има читав један низ добрих одредаба у овом закону и стога треба да се донесе што пре, јер га цела земља и сви крајеви очекују, а то је баш у интересу ове велике политике југословенског јединства, да једанпут све ове законе унифицирамо. (Пљескање код већине).

Потпретседник Фрањо Маркић: Има реч народни посланик г. Стјепан Новаковић.

Стјепан Новаковић: Господо народни посланици, љетна жега и поодмакло време упућује нас да претресамо један од важних закона о коме је и те како вредно да се расправља, јер смо видјели и у одбору са колико се је добронамерности, стручне спреме и родољубља морао параграф по параграф расправљати, ако се је желело да се народу донесе један закон од трајне користи и по његово добро. Међутим не знамо чија је кривица да морамо завршити ту дебату у овој љетној жези. Sine ira et studio ја ћу о овој ствари како о њеним добрима тако и о злим странама објективно неколико ријечи да проговорим.

Господо, закон о иступима сви желимо да се што прије донесе, да се на тај начин удовољи једној великој потреби народа. Сви разноврсни и регионални поступци како у материјалном тако и у процесуалном дијелу требали би да буду уједињени, да се и тиме документира једнакост и ра-

вноправност свих Југословена у уједињеној, унитарној држави Југославији.

Држим да је то интенција све добронамерне господе која су овде, која на овоме закону сарађују и која ће имати дати свој глас и своју одлуку о њему; јер безусловно да овај полицијски закон има много важних чињеница које ће имати великог утицаја не само на живот појединаца него на живот целог народа. И баш та добронамерност руководила је нас у Одбору и с једне и с друге стране да тај закон изнесемо пред Скупштину у што бољем, ефикаснијем и што стручнијем облику. Ну, зато што нису прихваћене многе наше примедбе и жеље без довољног провјеравања, баш зато сам искористио ову згоду да проговорим неколико ријечи и изнесем своје сугестије о овом законском пројекту. Принцип сваког закона а наполе полицијског јесте краткоћа, јасност, стварност и еластичност, а постулат савременост, да не буде закон реакционаран — економски и социјално по грађанство несношљив, да не буде двосмислен и као такав да не служи као инструменат режиму и његовим партиским прохтевима. То су, господо, принципи који су се безусловно морали имати на уму при доношењу овога закона уз уважавање основних постојећих земаљских закона, на којима треба да се оснива и овај закон, а то су у првом реду: Устав, Грађански закон и Кривични закон као и специјални закони, као што је Закон о заштити државе и унеколико специјални закон о сметању посједа.

Изнећу главне основе Устава који су при доношењу овога закона морали бити поштовани у цјелости да се не би промакао понеки вентил у овоме закону који не би био онакав како је у интересу наших грађана.

Члан 4 Устава каже: Држављанство је у читавој Краљевини једнако. Сви су грађани пред законом једнаки; сви становници уживају једнаку заштиту власти, заштиту живота и слободе.

Члан 5: Нико не може бити узет на одговор нити бити затворен, нити иначе ма од кога бити лишен слободе осим у случајевима које је закон предвидео. Незаконито лишење слободе је кажњиво.

Члан 6: Нико не може судити ненадлежан суд.

Члан 7: Нико не може бити суђен док не буде надлежно саслушан или законитим начином позван, да се брани.

Члан 8: Казна се може установити само законом и применити једино на дјела за која је закон унапред рекао да ће се том казном казнити. »Nullum crimen — nulla poena sine lege«.

Члан 9: Ниједан грађанин не може бити изгнан из државе. Он се не може протерати у земљи из једног мјеста у друго нити заточити у једном мјесту осим у случајевима, које је закон изрично предвидео. — Нико се не може ни у ком случају протерати из свог завичајног мјеста без судске правоснажне пресуде.

Члан 10: Стан је неповредан. Власт не може предузимати никакво претресање ни истраживање у стану грађана осим у случајевима које је закон предвидео и начином како је закон прописао. Незаконита повреда стана кажњива је.

Члан 11: Ујемчава се слобода вјере и савјести. Усвојене вјероисповјести равноправне су пред законом и могу свој закон јавно исповједати. Уједно

на крају прописује се у томе члану: Нико не није допуштено да у богомољама или приликом вјерских скупова и манифестација уопште врши ма какву политичку агитацију.

Ја бих, господо, желео да се ова одредба Устава стриктно врши па бих молио нарочито Министра унутрашњих послова г. др. Корошца да се та одредба у цјелости спроведе, јер онда богомоље неће служити ничему другом него само вјерском обреду.

Господо, други је главни принцип: имовинско-правни. Односи грађана у том правцу међусобно, а исто тако односи грађана према држави уређени су законом о грађанском праву те грађанско-правном поступку, па се имаду у принципу такви спорови рјешавати само по редовним судским властима.

А треће, и Кривични закон и Грађански закон потпуно су самостални и никако не спадају у оквир закона о иступима. Нови Кривични закон обухвата само злочинства и преступе, дочим је предвидео, да се за ситнија кривична дјела и преступе т. зв. прекршаје, а сада иступе, изнесе нови специјални закон за иступе. Због тога разлога и због разноврсних постојећих полицијских прописа и процедура важећих по разним крајевима државе, неодгодива је потреба закона о иступима.

Прелазим тако и на саму основу. Сама основа обухвата кривична дјела ситне грешке из грађанског живота, гдје се долази у сукоб са поретком, миром и редом. То су ситни строго полицијски прекршаји. Други део извучен је из грађанских односа, а трећи део из Кривичног закона. Све то заједно супсумирано је као посебан закон о иступима, који би свакако у својој редакцији требао у многој одредби да има други облик и други садржај него што је предложен. Овако, како је предложена, основа је дотјерана стручно и технички и стилистички, њени су састављачи уложили много труда и стручног знања, па жалим да се ипак у многим параграфима провукло толико разноврсних одредаба, које по своме вањском облику и садржају упућују на обележја једне полицијске државе, којој је сврха строго полицијско кажњавање тако, да се добије уверење, да је главни циљ кажњавање, а не поправак нарушеног правног поретка и успостављање нарушеног реда и мира и накнаде евентуалне штете. Закон не смије да послужи као инструменат режима, како то из садањег текста произвире, већ да се из њега принцип пуних грађанских слобода за свакога и свуда мора да јасно види. Осјећај о моралним принципима знатно је ослабљен у народу, а стицајем прилика, наполе мизерном плаћом, погођен чиновнички кадар биће изложен напастима у невољи и бризи за опстанак, па се стога оправдано бојим несавјесне примјене тога закона, тим више, што се казнене и политичке реферат препушта младим правницима, којима старешина на спису већ унапред прописује висину казне за предмет који је тек у поступку. Непокораване млађих тим одредбама је непослушност и оцјена слабости. Баш тога ради устао сам и у Одбору против тешке висине казни предвиђене овим основом, чак до 30 дана затвора, односно 1500 динара новчане казне, док злогласни „Бахов патент“ у бившој полицијској држави није дао полицијској власти већу казну од 14 дана, односно одговарајућу новчану казну. Нижу казну правдају и цијене наших пољоприв-

вредних те сточарских производа, које су у селачкој држави најкомпетентније за такву оцјену.

Најтеже је, господо, овде што се издржавање казне затвора има обављати у досадашњим општинским и среским апсанама, где је понекад и свињац подеснији, него што су те апсане. То је управо атентат на здравље и живот грађана. За моралног грађанина је један дан затвора од једнаког учинка као и 30 дана, док протуви ни казна од 30 дана неће моћи извести на прави пут живота. Издржавање предугих казни биће од штете и по народ и по државу због трошка и губитка радних дана. Сам закон изискиваће већи број управних чиновника, о чему треба водити рачуна у буџетској дебати, а једнако треба уредити захтјев јаче квалifikације општинских чиновника, јер ће то изискивати тежи и већи захтјеви из службе општинских власти по самоуправном и пренесеном дјеловању.

Сам закон дијели се на три дјела: 1) опште одредбе (материјално право); 2) поступак (процесуално право) и 3) прелазна наређења.

Сама ознака иступних дјела није јасна ни прецизна па ни приближно нема ознаке садржане у § 16 Кривичног закона.

Ми смо ову ствар у Одбору дуго претресали и натезали се око тога, што зна врло добро и сам претседник одбора г. Шушић. Висина казне до 30 дана и глоба до 1.500 динара сувише је висока за полицијске власти с погледом на већ изнесене разлоге, а нарочито што нам пракса из Кривичног поступка показује, да се и за веће повреде закона примјењују блаже казне па и условне. То нас упућује на што мање а ипак ефикасне казне. Довољна би била казна затвора до 15 дана, односно новчана казна до 750 динара, јер се морају узети у обзир и трошак и таксе везане с тим поступком.

У § 6 каже се да се за дјело, за које се кажњава по Кривичном закону не може казнити као за иступно дјело, а § 8: да се прописи овог закона неће примјењивати према лицима, која се за учињено кривично дјело имају казнити по нарочитом специјалном закону. Ова установа овде долази у честу контрадикцију са каснијим одредбама законске основе, јер су многа дјела из ове основе садржана у Кривичном закону и специјалном Закону о заштити државе и из Грађанског закона. Ја немам ништа противу тога да се мања кривична дјела издвоје из Кривичног закона и суде по овоме закону и тако за незнатне дневне ситне иступе растерете редовни судови, ну никако односи имовинско-правни.

У даљњој анализи одредаба да вам поменем § 53 који каже овако: Ако кривац у току од три године после издржане, опроштене или застареле казне није кажњен за које дјело, уписаће се у казнену регистар, да је осуда поништена за будућност.

Господо, ми до сада нисмо познавали порочност лица полицијски кажњеног, а овај закон нам уводи ту реакционарну одредбу, и тек после истека овога рока од три године, ви ћете бити брисани из регистра, али пред судом морате да кажете да сте били кажњени. Ја држим да је ово једна реакционарна мера, која не одговара савременом стању ни принципу грађанских слобода и модерног судовања.

Господо, §§ 66 и 61 већ су и друга господа пре мене означила да не смију да уђу у иступе против државне безбедности и државног јединства. То су

тешко кажњива дјела. Ту се каже: „ко умишљено без овлашћења даје странцима ма какве податке од значаја за војну одбрану Краљевине” итд. То спада под кривични суд и под Закон о заштити државе. Дакле, није правилно да се таква дјела увлаче у Закон о иступима, када се овако може неко довести у прилику да буде само полицијски кажњен и да измакне прогону по судским властима. На тај начин може да се заиста отвори вентил и да се ту пресуђује према самодопадности или према самовољи појединаца. Ја сматрам да се тај параграф безусловно мора да брише, тим више што у другом случају може наступити двојак кажњавање против начела: „*non bis in idem*” па да неко буде кажњен и полицијски и код суда.

Параграф 66: ко измишља и распростире лажне гласове, којима се подрива државно или народно јединство или слога међу племенима и народностима у Краљевини, или ко изазива верску нетрпеливост или ко испољава непријатељско расположење према држави, казниће се затвором до 30 дана или новчано до 1500 динара. То је предвиђено у Казненом закону у §§ 100 и 101 па се на та као теже кажњива дела може и применити судска казна једнако према свима грађанима ако се докаже да су се огрешили о закон.

§ 69 у тач. 2 и 3 садржаје: лице које државна или општинска власт по закону одреди у потеру или стражу, у патролу или хајку... исто тако: које је одређено на какав државни или самоуправни законом прописани посао, па без оправданог узрока не дође или замену не пошаље... биће кажњен итд. Држим да ће бити врло много могућности да се може свако повући на било какав општински посао и да га се вексира казном. Као што је познато, у модерним државама постоји тежња да се постепено одгаја народ у том правцу равноправности и једнакости тако да он из љубави према држави, из љубави према закону да се он сам стави у службу на расположење дотичној власти.

У § 71 се каже, да ће се затвором до 30 дана или новчано до 1500 динара казнити лице уколико за поједине случајеве није прописана тежа казна: ко власт државну или самоуправну обмане у погледу њеног службеног рада, а истиниту изјаву, потребну власти је био дужан дати; ко законите наредбе или поступке власти државне или самоуправне или њених органа усмено или писмено или на који други начин јавно исмева или омаловажава. Ова дела садржана су већ у прописима Кривичног закона. Потребно је безусловно да се ове одредбе бришу из Закона о иступима и да се пренесу на кривичну власт односно на суд, јер ће наступити она народна: „кадија тужи — кадија суди”.

Даље у § 73 се каже: да ће се онај ко преступи наредбу којом власт забрањује долазак на какво место, или бављење на њему, или којом одређује време бављења на њему, казнити затвором од 15 дана или новчано до 750 дин. Господо, то је такође диференцирано толико да не знате скоро сами када ће сваки појединац доћи у такву казнену прилику. Дакле, то је један врло незгодан Дамоклов мач, који може посјећи у сваком часу и у свакој згоди појединца а да не знају зашто одговарају и о шта су се огријешили.

И § 81, који је додуше брисан, ја ћу упркос тога изнети. Свакако, господо, да сам начелно против тога да се одобри изношење држав-

них застава само на државне празнике, а по том забрани на дане које сматра поједини грађанин својом славом или својом части у кући, те он осјећа у себи порив да ода знак вањске лојалности и свог дубоког осјећаја за државу и државни амблем. Ну безусловно је потребно да се ипак доскочи извјешавању застава, било то државних или племенских, на дане када се праве циркуске забаве, када се врше којекакве пијанке и тако понизује значај часних амблема.

У тачци 3 истог §-а се каже: „Ко истакне или носи без одобрења заставе које нису државне заставе Краљевине, или их не уклони по наредби власти и мимо раније издатог одобрења казниће се затвором до 30 дана или новчано до 1.500.— динара.” Овде се ваљда хтјело прибјећи, да би се извјесне и друге заставе осим државне могле извјешавати али само онда ако то полицијска власт одобри. Господо, то би значило одобравати мучке племенске и ине заставе. Жели ли то власт? Ако мисли да је то потребно, онда се безусловно тај параграф има што прије допунити Законом о заставама и у томе параграфу јасно изрећи, да се племенске заставе према ранијим законима уопште не смеју истицати или јасно и недвоумно дозволити, да се извјешавају тако, да се полицијској власти не ставља на вољу да већ према томе, како случајно ветар дува или како ће то моментано бити по вољи режиму или не, поступа. Овако неријешено ово питање нарочито у Савској бановини биће узрок даљњих невоља и прогона, а то није потребно и може да се отклони ако се изнесе хитно један закон и ако се има одлучности да се тај закон изнесе.

Има, господо, још параграф 101, 102, 103, 104 у којима су обухваћена дјела, која су у Кривичном закону садржана. Могу да се издвоје потпуно из Кривичног закона и унесу у Закон о иступима.

Морам нарочито потсјетити на § 108, по коме „Претставник општинске власти који, сазнавши да је неко лице душевно болесно, тако да од њега прети опасност за људе и имовину, а о томе одмах не извести своју претпостављену власт и не предузме потребне мере заштите од опасности од таквог лица, као и лекар, који у вршењу свога позива дође до убеђења да такво обољење постоји, а о томе не извести полицијску или општинску власт да ће се казнити затвором до 20 дана или новчано до 1.000.— динара”.

Господо, претсједник општине и тај општински лекар врше то своје звање у пренесеном дјелокругу власти из самог закона и повјерењем своје претпостављене власти. Ерго, он није обичан грађанин, он пропушта извјесно дјело из свога положаја. Па не може бити он субјекат казне по вишој полицијској власти, него може бити субјекат дисциплинске казне по редовном дисциплинском поступку. Иначе би одговарао и срески начелник, који сазна такву ствар, а није поднео пријаву. И он би морао бити једнако третиран као општински чиновник и доћи исто тако до тога да буде кажњен. Сматрам да за дјела и пропусти из дужности извјесног службеног положаја може службеник само дисциплински одговарати; у колико не предлежи још и тежи чин који се кажњава по Кривичном закону као злочин или као преступ.

У § 137 морам, господо, нагласити да стоји ово: „Лица која на јавну саблазан живе невенчано па се на опомену полицијске или општинске вла-

сти не раздвоје, казниће се затвором до 10 дана или новчано до 500.— динара”.

Ја, господо, признајем да морални принципи изискују да се безусловно у томе правцу норма полицијска изнесе, али ће с њом бити тешко погођени у многим крајевима људи који, како сами знате, познају дивљи брак и то у великој мјери. Настаће питање; кад наступа тај злослутни час јавне саблазни? Такво дефинисање потпуно је препуштено оном младом чиновнику, који ће узети ствар онако како му виши наложи. С једне стране има норма да се изнесе а с друге стране питање је кад наступа критериј јавне саблазни. Бојим се да ће разнo схватање прилика довести да се неко у једнаком случају не казни или да се казни за инат, или за вексацију од стране власти.

Господо, §§ 140 и 141 садрже потпуно прописе из грађанског права. „Ко напусти своју породицу и умишљено се не стара о свом брачном другу, деци или храњенику, тако да они услед тога остану без сретстава за живот, казниће се затвором до 30 дана или новчано до 1.500.— динара”. Или: „Ко умишљено не даје издржавање својим родитељима који нису у стању сами прибавити сретстава за живот, иако он то издржавање може давати.” „Ко умишљено не испуњава своју уговорну или судском одлуком стављену дужност да у одређено време плаћа некоме издржавање у маком облику, иако то може чинити” итд.

Господо, ја признајем добронамјерност ради које је ваљда и изнесен тај захтјев, ну држим да нема сврхе, јер ако је дотично лице тако морално пропало и не познаје своје људске дужности, ако оно имовине нема, ви га нећете моћи присилити, јер ћете га, ако га ухапсите, још морати и хранити а с друге стране оно ће дангубити и опет ће рећи: Немам новаца, не могу да дам! А ако он има моралних осјећаја, он ће своје људске дужности испуњавати. Има ли имовине то ће редовни суд наћи санкције по Грађанском закону за извршење својих одлука и није потребно да те односе увлачимо у Закон о иступима. Исто тако и § 142 који је г. Баричевић означио љушком без увреде. И ја сам, господо, истога мишљења. Нико, коме је ударена љушка, неће рећи да му се није хтјела задати увреда, јер човек свјестан одговорности за своја дјела зна зашто је то учинио и зато сматрам да и ово спада под кривични поступак а у закон о иступима само у колико је тиме настало нарушење јавног мира и поретка.

У § 144 се каже: „Ко нехатно другога полно зарази или га нехатно на који други начин изложи опасности те заразе, казниће се затвором до 30 дана или новчано до 1.500 динара”. И то је предвиђено по Кривичном закону, § 256, и дотично лице мора да одговара по самом том закону. Ја мислим да то треба казнити код суда јачом казном него код полиције. Тим више, што настрадало лице може трајно настрадати здрављем.

У § 147 су тачно назначена дјела и казне које се издвајају из Кривичног закона и уносе у надлежност полицијске власти. Ту су мања дјела крађе утаје и преваре до вредности ствари од 100 дин. која се дневно у сваком мјесту дешавају. Ја предлагам да се редовни судови за та ситна кривична дјела одтерете.

Господо, тако бих прешао на §§ 157 и 158. Ту се дошло на једну мртву тачку, односно препуштено је Скупштини да о њима расправља

и одлучи. Ми смо доиста у одбору, чини ми се два дана изгубили тражећи пута како бисмо удовољили и захтеву господe који су тај параграф тражили у модификованој форми као постулат односа појединих крајева, а с друге стране је превладало увјерење да ти односи спадају строго у надлежност редовних грађанских судова и не могу се увући у закон о иступима.

§ 158 гласи овако: „Ко бесправно захвати какву државну, бановинску или општинску земљу, казниће се затвором до 30 дана или новчано до 1.500 динара.

Ко бесправно захвати приватну земљу, казниће се затвором до 15 дана или новчано до 750 динара. У случају спора о бесправности захватања земљишта одлучује редовни суд.

У случају предвиђеном у ставу 2 овог § гоњење се предузима по приватној тужби.”

Сличан је и § 159, кога ћу одмах и прочитати. Он гласи „Ко умишљено на туђем земљишту нешто без овлашћења гради или уопште нешто неовлашћено учини казниће се новчано до 1000 динара”.

Господо, у већем дјелу наше државе важе грађански закони који се базирају на принципима римског права о имовинским односима: о својини и посједу. Овде се ради, господо, искључиво о имовинско-грађанским односима, јер ко бесправно захвати какву државну, бановинску или општинску земљу или захвати туђе добро, тај, који заузме туђе добро, он неће да призна да је то учинио без правног наслова. Он ће то своје право и да доказује јачим правом и онда ће наступити случај из тачке 3 § 158 да у случају спора о бесправности захватања земљишта одлучује редовни суд. Ја сам у вези тих позитивних закона предложио у Одбору а господин Владин повереник прихватио је са стране Краљевске владе да се тај параграф брише. Ја остајем сада код тога, да се овај параграф брише, пошто заштиту пружа Закон о сметању посједа и исту ће редовни суд дати у скраћеном поступку. Тај закон биће скоро протегнут на целу државу, и онда престаће приговори које су изнели поједини чланови одбора, да се због прилика које постоје у Црној Гори и Србији, гдје нема још уређеног катастра, морају настали спорови хитно рјешавати по полицијској власти. Ту би се могло у прелазним наређењима донијети једна тачка по којој ће бити казано, да до важења закона о сметању посједа могу заштиту од тих бесправних захватина пружати полицијске власти, али то никако не треба регулисати у једној крајњој форми, као што се је то хтјело овим предлогом закона о иступима.

То мислим господо, и за § 159 који такође залази у имовинско-правне односе, а то, господо, тим више, јер ви сами знате да кад дође до суђења код општинских судова да су општински судови односно њихови органи у том правцу мало спремни, јер општински чиновник, како га сад имате, нема ни оне спреме коју предвиђа садашњи општински закон, и док га одгојите ни онда неће бити академски правник, већ само човек који суди „ex bono et aequo”. Зато би, господо, ја предложио да се тај параграф брише, као што је то и Краљевска влада предложила. Ако неко фактички бесправно силом захвата какво земљиште, онда постоји, господо још и § 383 Кривичног закона, који предвиђа казнени поступак.

Параграфи 163 и 164 такође расправљају вишемање питања приватне својине — сервитуте, на пример, кад неко противправно и на штету другог одвраћа воду с туђег имања итд. Тај случај, господо, уређен је Грађанским законом и Законом о водном стању те му није место овде.

Мислим да то не смијемо прихватити, јер ће настати збрка спорова индицираних код судских и полицијских власти и тиме ће се проузроковати двоструки трошкови лицима која траже своје задовољење у имовинским односима.

Тако би дошао на други део, процесуални, то је сам поступак. Поступак, морам признати, хтео се држати модерних принципа, али се на томе није задржао и ту је остао растегнут принцип не акузаторан већ инквизиторски. Услед тога краткоћа и јасноћа није зајемчена, па према томе у крајевима гдје има много неписмених сигурно ће наићи на велике запреке и тешкоће у брзом спровођењу. Нешто што је главно код овога заборављено је да се иследни полицијски део одјели од судовања. Ну свакако је требало, кад се већ одлучило судовање по полицијској власти, која врши и ислеђивање и судовање, да се надлежност жалбе по иступима који су спадали у надлежност кривичних редовних судова уступи окружним судовима, а само да строго полицијске иступе у жалбеном поступку рјешава управна власт. Али и у том случају треба да се осигура право повређеном лицу да се жали против решења те другостепене власти на управни суд, јер ће тако бити увећана сигурност објективне правде и примјене закона.

Нарочито је важан § 213 који гласи: „Претресање стана и других просторија односно лица као и лица или покретне ствари може се предузети само онда, кад има довољно основа да ће се окривљени претресањем ухватити или да ће се у просторијама, стварима или код лица наћи предмети или трагови који би могли бити од важности за поступак”.

Господо, у самом иступном поступку су садржана најситнија грађанска дјела или пропусти и кад се за та може дозволити претрес стана да се нађу предмети који сумњиче, онда се може од стране полицијске власти и за саму сумњу наћи повода сваког часа за претрес стана. (Један глас са деснице: У случају крађе мора се извршити претрес!) Онда изволите то истакнути, али ако се одреди претрес по вољи полиције у једном незнатном иступу, онда је двојба, хоће ли по темелном закону остати стан неповређан. Претрес стана се врши само за чине и дјела злочина или за дјела из користољубља. (Милан Блажић: За сваки иступ не може се вршити претрес стана!) Може се десити да се приликом претреса хоће примјерице наћи каква депеша политичка или лист и поводом тога ће власт бити овлаштена на претрес и понижење било којег грађанина. Држим да је много упутније предусрести него пустити вентил у одредби па да се злораби власт, и по том би изгледало да смо створили закон за пуну полицијску државу.

У § 217 каже се: „Лични претрес женског лица обавиће се насамо преко два лица као сведока”. Мислим да је овде упутно да се настави: „Лични претрес може се вршити или само по жени лекару или барем по бабици уз два женска сведока”, а не да је могуће да полицијски писар врши преглед уз два сведока. Наша је дужност, да унапред

доскочимо свима злоупотребама које би се могле том приликом вршити.

Параграф 220 каже: „Кад сведок буде добављен и упозорен на последице, па без законског узрока неће да сведочи или да се закуне, власт ће наредити да остане у затвору док се његово саслушање покаже непотребним, а најдуже 10 дана”. Господо, држим да је ова казна драконска. Има више пута разлога, како су господа означила, да нико неће да свједочи и сада када га казни власт са 10 дана затвора ради иступа, што управо излази полицијски на оно: мораш па макар и цркао. То је казна драконска, да се неко казни ради једноставног исказа сведочанства од полицијске власти и то ради обичних иступа. Исто тако погибелно је сретство ради саме заклетве у овоме поступку како је законодавац предвидео. Држим да би требало заклетву стегнути као изнимно доказно сретство, да се не би дало прилике да многи одговарају за криво сведочанство пред судом или криву заклетву гдје у нормалним приликама не би то требало. Исто су тако искупили драконске казне по § 244 за вјештаке. Неко на пример не жели да се замери лијево и десно и неће да да вјештачко мишљење. Чим неко неће да вјештачи добија казну затвора од 10 дана. По § 255: „Пресуде се доносе по слободном убеђењу”. Знамо, господо, и данас, и ја то мало са болом у души, спомињем, да у самом редовном судовању често наилазимо на многе знакове, који нису потпуно на оној висини објективне јудикатуре, која је раније постојала. То је у судовима а шта ли ће бити у полицији, где ви знате какво је слободно увјерење: како му старешина наложи тако ће вршити, да се не замјери и да добије бољу оцјену и аванзман, као што се често дешава особито код млађих људи. Зато држим да би слободно увјерење имало да буде сведено само онолико уколико је доказни материјал садржан.

Истичем да се у § 259 оспорава приватном учеснику, да он може да се жали. Господо, приватни учесник често оснива своје право на томе, да ли ће бити утврђена кривица туженог. И када он своје право ислеђује на том услову треба му признати право жалбе у случају ослобођења туженога.

Параграф 260, то сам већ назначио, свакако је повреда модерног права и правног називања и неправилно је да се по Закону о иступима неко не би могао жалити управном суду нити државном суду за повреду, која му је учињена по полицијској власти. Свакако би требало да се барем по оним одлукама, које изричу другостепене полицијске власти, имају дозволити жалбе на управне судове.

Параграф 278 говори о кажњавању с мјеста и гласи овако: „Власт може овластити органе јавног надзора, да због иступа свих или појединих, за које је предвиђена само новчана казна, кажњавају с места оне иступнике, које органи у вршењу своје редовне службе затекну на делу, или који пред тим органима признају дело, које је непосредно пре тога утврђено”.

Овај Закон о иступима предвиђа случајеве, у којима се кривац има одмах затворити. Постоји додуше у модерним државама поступак да полицијски органи доносе кратке изводе из својих регистара и да одмах извршују своје пресуде на улици, али је то само према оним лицима, која

пролазе (странци), који продужују пут, а нипошто према оним лицима која су у дотичном мјесту позната и за која се зна да неће и да не могу никауда отићи. Према § 280 кад власт нађе да се млађи малолетник има да преда старатељском судији ради упућивања на принудно васпитање или ради предаје подесној породици, донеће о томе одлуку сходно § 256. Ја бих ту имао да учиним једну напомену и додаток, па молим господина владиног повереника да то прими. Поред старатељског суда, који се у томе параграфу помиње, требало би додати и старатељска повереништва, која у градовима постоје, што је свакако господину владином поверенику познато. Овај § 280 треба допунити тиме, да кад власт нађе да се млађи малолетник има предати старатељском судији, суди старатељски судија односно старатељска повереништва, гдје су уведена.

Прелазим на трећи и последњи део који говори о прелазним наређењима. Мислим на § 290, у коме се каже: „Ради примене прописа из дела 2 овог закона о поступку о иступима Претседник Министарског савета у року од 5 година, по ступању на снагу овога закона, а по предлогу ресорног Министра, може путем Уредбе укидати поједине одредбе поступка за иступна дела из појединих специјалних закона и уредаба.”

Зашто не би нарочито ова Влада, која је сама рекла да жели да уведе парламентарни режим, овај пропис донела у складу са народним слободама и парламентарним принципима, зашто не би оставила да се наређења из овога § 290 изврше законом, путем измјене закона кога ће донијети Парламенат. Само тако би ми народни посланици остали доследни својој дужности и одговорности коју сносимо у својој обавези да као народни посланици сва своја елементарна права чувамо, и да не дозволимо да их никада и нико не крши без превелике нужде, која не би могла бити предвиђена. Налазим да у овоме случају таква превелика нужда не постоји, па је због тога и овај пропис о року од 5 година и права која се дају Претседнику Министарског савета неумјесан.

О самом року у § 292 казао сам да је прекратак, и да би требало у њему оставити ранији рок од 6 мјесеци, јер је грађански парнични поступак као што вам је познато даван суцима на проучавање кроз године. Они су добијали рокове да се са њим упознају и да га проуче, па чак и онда када је закон био изашао, они су имали посебне своје састанке на којима су проучавали тај закон. Ја држим да је и те колико потребно, да наши општински органи, да наши државни органи буду упућени како ће примјењивати закон и како ће схватити оне интенције наше које смо у закону унијели.

Изneo сам ово у најбољој вјери да допринесем, да овај закон буде што бољи и што савршенији. И колико би тај закон свим овим захтјевима одговорио ја би био срећан да могу за њега да гласам, али како је овај закон доста реакционаран, и носи реакционарна обележја те по њему и има драконске одредбе, то се не могу опредјелити да гласам за овај закон у начелу.

Сматрам да нам је свима дужност да сви радимо све што је потребно за јачање наше народне и државне заједнице, и да чувамо Југославију сви и са ове и са оне стране у пуном поштовању, и поштењу и признању свих великих жртава, које

су за стварање ове Краљевине поднијете. Југославија се без југословенске политике не смије и не може водити. Народно и државно јединство Југославије нам је политички аксиом и на њему „Чувајмо Југославију“! (Одобравање на левици).

Потпретседник Фрањо Маркић: Реч има народни посланик г. др. Милован Грба.

Др. Милован Грба: Господо народни посланици, приликом доношења овог законског пројекта ја нисам имао намену да говорим, али сам понукан са изводама неколико предговорника, обзиром на њихове изјаве, које су дали у овоме Дому. (*Милан Петковић:* Овде нема Душана Иванчевића!) То је сасвим свеједно, да ли је он овде или не, читаће он стенографске белешке. Овај законски пројекат има једно своје значајно обележје обзиром на изједначење закона у нашој земљи. Код овог законског пројекта имамо да разликујемо три ствари: прво, кодификацију иступне материје која ће се извршити овим законом, друго, имамо да мислимо на оне органе који ће проводити овај законски предлог и треће, имамо да мислимо на оне несрећнике, који ће се огрешити о овај обнародовани закон у нашој Југославији. (*Манфред Паштровић:* Што гледате баш на нас?) Ја не гледам на вас ни што сте лепи, ни што сте опозиција, него мислим када ћете ме почети прекидати. (Веселост).

Господо, овде је г. Косић говорио, са којим се ја уопште никада не слажем, о овом законском предлогу и овом приликом и о г. Рајићу са доста документованости, али на рачун Министра унутрашњих дела. Он је говорио тако, да је напоменуо да је један народни посланик био код Министра унутрашњих дела и да је г. Министар унутрашњих послова, када је од њега тражио себи једног среског начелника, рекао: Па, кога да вам пошаљем, када вам срески начелници уопште не ваљају.

Господо, да то каже један други посланик, а не професор Универзитета, ја се на то не бих ни осврнуо, али држим да један професор Универзитета, кад говори, мора говорити на основу искуства, на основу емпиријски утврђених чињеница, а не на основу анегдота, које је чуо у кулоарима, или, као што је један други посланик говорио, да је чуо у возу, или у авиону. (Смех. — *Др. Српко Вукановић:* Али опет је чуо од народног посланика!) Ја, господо, могу једно да вам кажем: Да се код нас врло лако бацају разни приговори на људе који врше своју тешку дужност, и да се са те стране не води довољно рачуна о тим људима, а нарочито морам подвући о среским начелницима.

Господо, ја ћу вам, као и сваки од вас посланика, рећи: И у мом срезу постоји срески начелник, па ћу вам рећи да је тога господина среског начелника Министар унутрашњих дела из Словеније послао у срез Војнић. (Један глас са левице: Ту је хтео Летица да га пошаље!) Ја вам могу рећи да сам ја врло задовољан, да се могу похвалити са тим среским начелником, да је то човек на своме месту и да врши посао по закону.

Али, господо народни посланици, овде у овоме Дому нећете да гледате мало истину у очи, да видите да ми сами баш као народни посланици грешимо кад од среских начелника тражимо једну извесну акцију и једно извесно деловање за своје мандате, кад хоћемо да они људи, који треба да

држе ред и поредак, у исти мах мало и кортешују. То је, господо, једна фатална чињеница. (*Манфред Паштровић:* Говорите министарским клупама!) Ја кад говорим овде ја држим да говорим министарским клупама! То је једна фатална чињеница, али господо колеге, не траже то само министри, него то траже најразноврснији кандидати, и то обично они кандидати који са својим радом на терену немају познанства са бирачима. (*Манфред Паштровић:* приговора).

Господине Паштровићу, дозволите да ја врло добро познајем лица из опозиције и да ја та лица знам још из ере Видовданског устава и да ја и те како познајем те људе: Сви су метнули тачку на то да их срески начелници подупиру на изборима (Приговори на левици). Молим само стрпљења! Хоћу да вам кажем да ја не волим појединачно и лично да разговарам, да изазивам сукобе. (*Милан Петковић:* Ви ћете признати да Ваше гледиште није исто као и гледиште Вашег Министра унутрашњих дела!) Дозволите, господине, да Вам нешто кажем. Ја кад говорим као народни посланик, говорим у име своје, говорим у име програма странке, а ако ви што имате против г. Министра, — интерпелације су сваког четвртка! (*Милан Петковић:* Ви кажете да сте врло задовољни са Вашим среским начелником). Јесте. (*Милан Петковић:* Значи да се Ви не слажете са г. Корошцем?!). Слушајте, господине, Ваша препирка доводи ме да Вам морам одржати предавање, а — то на другом месту изволите (Смех). Пустите ме да вам даље кажем ово. Господо, тражи се од среских начелника ангажман, а то баш сама опозиција, која толико пребацује, изгледа да би она хтела тај ангажман среских начелника за своје циљеве. (Један глас са левице: То није тачно!)

Господо, једна политика, коју ми проводимо у нашој земљи, иде затим да појединци приговарају увек са једном контрадикцијом.

Када се тиче закона о иступима морам да вам кажем да смо ми у Савској бановини имали Бахов патент још из доба апсолутизма. Викало се против њега, говорило се против њега. И збиља, г. Министар унутрашњих дела др. Корошец докинуо је тај Бахов патент. И нико га за то није похвалио. Али он има ту судбину да кад уради једно нападају га, кад покуша против, опет га нападају.

Последица тога Баховог докинутог патента је код нас немоћ среских начелника на терену. Та немоћ среских начелника на терену огледа се у томе, да прекршитељи или сеоске силеције, или људи који врше иступе, не могу бити друкчије кажњени него једном одлуком о глоби, коју изриче срески начелник, с тим да се та одлука воза на Банску управу и управно судиште и да има да прође по годину дана док уопште стигне осуђујућа казна.

Господо, ми имамо један случај, где један срески начелник није могао да казни људе, који су напали један конзулат. Ја држим да може бити велики патриотизам код људи, али, господо, међународни обичаји морају да се поштују, и конзулат, ма којој држави припадао, не знам како непријатељски према нама расположеној, мора у нашој земљи да буде заштићен. Један срески начелник затворио је те људе који су напали на зграду конзулата. Шта се догађа томе среском начелнику? (Један глас: Који су то људи?) Притвореници су узели себи адвоката из познате адвокатске

канцеларије у Загребу, срески начелник добио је од суда 20 дана затвора што је лишио ове људе слободе. (Манфред Паштровић: Под којом владом је то било?) Драги господине, ту се не ради о влади, него о могућности кажњавања на терену, без обзира каква је влада. (Манфред Паштровић: Из које је то канцеларије?) Ви то боље знате, Ви и ја смо из две бановине и не морамо један друге све да кажемо. Ја хоћу овде да истакнем да код нас у Савској бановини срески начелници, — а ти су срески начелници многобројни, међу њима има и добровољаца и патриота, — у своме раду стоје везани а да за извесна дела, која ми данас подводимо под иступе, немају могућности за кажњавање. То чини да се код нас многе ствари дешавају које ова господа приказују као да се подкопавају и тресу темељи државног и народног јединства. А г. Паштровић је говорио овде, па је казао, да се грбови и да се натписи и даље све оно са „да се“ ...Али, господо, ја вам кажем: глобе саме по себи немају то дејство које може бити вреди за неке друге људе. Ако питате наше сељаке, оне сељаке који осећају патриотски и које интересује оно што се догађа у нашој земљи изван њихових потреба, кад ја консултирам те сељаке, ти сељаци мени приговарају па кажу: Турска је набијала на колац кад је требало да брани своје државне принципе; Аустрија је вешала, а ми уопште немамо ни закона, јер господин др. Корошец је укинуо Пригел патент. Сада видите, господо, разлика је између слободе и између дозвољености. Дозвољеност извесних људи, то је увек претеча оног сталног немирног стања. Да то стање, господо, код нас у Савској бановини постоји, то је нешто што нико не пориче. (Манфред Паштровић: Пориче Влада!) Читали сте извештај буџетске дебате шта је све Министар изнео. Дозволите, господо, у последњих десет година комунистичка организација у Француској преко извршних телохранитеља своје партије погубила је око 1700 грађана других странака. (Манфред Паштровић: Колико је погубила Јереца?) Она није још никога погубила. Једна странка има своје значење по свом политичком програму, она има и своје значење по својим политичким пристамама, она има још и једно друго значење, а то су извршни телохранитељи партије. Који су то? (Гласови: То су жандарми!) То ви можда боље знате. Може бити ви у вашој партији имате више извршних органа, него ли што их имају друге партије. (Манфред Паштровић: Ја сам сам за себе извршни орган!) Онда сте Ви Муса Кесџија. Код нас, господо, ово је питање осетљиво.

Ви сте, господо, непрестано наглашавали народно и државно јединство, Југославију и југословенски народ. Господо, ово је на нашем терену изван сваке дискусије. То је једна аксиома, а ви у математици треба да имате других формула, а не да дирате у аксиоме. Али, господо, код нас има и нешто друго: код нас на терену постоји мандатска политика, код нас постоји на терену портфељистичка политика, па постоји шефократска политика. Али ја ћу вам, господо, рећи једну истину: увек се је та мандатска, та портфељистичка и та шефократска политика теже осећала на терену од оних који се надају да ће то украсти и постићи, него ли од оних, који то већ имају. (Један глас: Зато ви осећате Летицу на терену врло тешко!) Летица је један добар човек и ово што го-

ворим нема с њиме никакве везе. Ја уопште нисам ту да се интересујем за то.

Да пређем сад на господина Миту Димитријевића. Он је казао да је он политички барометар, и, господо, ви сте га данас у истини видели да је он један политички барометар. Јер, господо, ја сам њега слушао када је он нада све постављао Краља и Круну као првог уставног фактора, а данас смо међутим чули да је народ први уставни фактор. Дакле, то је један политички барометар. Али и ви, господо, и ви који сте интегрални Југословени, казали сте да никад Срби и Хрвати нису били тако далеко један од другог као што су данас. Јесте ли казали то? (Манфред Паштровић: Јесмо!) Ето, видите опет један барометар. Ја, господо, хоћу да нагласим то, да у историји постоји једна константност у односима Срба према Хрватима, ако хоћете да узмете још од онога дана заједничке борбе под Томиславом, када су се заједно борили против Бугара; увек је између њих било осећање да су један народ, који се борио за ослобођење и један заједнички живот. Није у питању народно јединство, није у питању јединство југословенског народа, него је барометар у питању те мандатске, портфељистичке и те шефократске политике.

Ја ћу да вам наведем у прилог томе једну чињеницу. Једном када сам био у емиграцији чуо сам за Милана Грола из „Књижевног гласника“ да је то један луцидан човек. Господо, тај Грол то је један фаталан човек. Господо, дозволите да вам кажем искрено, ми када смо били у највећем одушевљењу за наше народно уједињење, ја знам да је неки жупник Пахер након побједе Бугара и Срба код Куманова рекао, да сада сви морамо да пређемо на православље. Такво је онда било расположење. (Др. Српко Вукановић: Имамо таквих жупника и данас, али то нису Ваши!).

Милан Грол је преузео једну групу Хрвата, то је исто један барометар, и рекао овако: Срба се пречани ништа не тичу, ми знамо куда ћемо! Они ће у Пашићеву странку, Давидовић треба да створи странку мајоритета помоћу Хрвата, Словенаца и народних мањина, тако да су уопште Срби пречани по тадањем схватању били прескочени још од уједињења за шефократију г. Давидовића. Господо, тада је настао један барометар па је речено: Не могу се Хрвати и Словенци ујединити, ако постоји индивидуалитет Краљевине Србије, има да се брише Краљевина Србија у међународним односима, има да се брише Устав од 1888, и уведе конституанта. Господо, Гебелсу Давидовићеву, г. Гролу, нико није био довољно Југословен, обзиром на шефократију и суфлера шефократе Давидовића г. Грола. Дошли смо и до тврдога града Давидовићевог када је Стјепан Радић приступио гувернеталној политици са пок. Пашићем. Кад је Грол постао Министар просвете, на којем положају остаје и после 20 јуна, тај исти Грол је тада, господо народни посланици, тврдио да не може бити Југославије ако се не растури радикална партија. (Један глас са левице: Има право!) Господине, ако му дајете за право, онда има ли Грол право да каже да нема више интегралног југословенског народа? Има ли право да каже, да нема смисла унитарна држава? Има ли право када каже, да треба сложена држава која ће дати Хрватима државно-правне гаранције?

Ето, господо моја, ту у Чика Љуби и његовом Гебелсу леже темељи рушења оних грбова.

Ја сам човек који живи међу Хрватима и са Хрватима, рођен сам тамо, са њима делим зло и добро, али знам и њине политичке искључне цене. Давидовић и његови другови врше не споразум него лицитацију испод искључне цене. Дакле, драга браћо, погледајте све оне догађаје који се тамо одигравају и уверићете се, да су они у једном кореспонденцу од 17 година. Ја сам и са пок. Радићем разговарао и једном приликом казао сам му, да оно што је казао у Врпољу није било умесно, али он је то могао казати само онда када је претседник владе био Љуба Давидовић и као што видите, господо, ми носимо те терете због оних политичара који претстављају не сталност уверења него барометар овде у Београду.

Има, господо народни посланици, један правац политички који претставља Краљевска влада др. Милана Стојадиновића. Ви морате знати за једну велику осетљивост Хрвата. Та је осетљивост тако велика да она прелази у једну психозу и нарочито се опажа у односима према власти. Ја знам случајеве у Загребу да су два полицајца ухватила једног опасног цепароша и када је он казао: ја сам Хрват — маса је навалила на полицајце са свију страна. Тек доцније када се је догодило да је тако исто ухваћен један цепарош из Београда па казао и он: Ја сам Хрват, од тога доба масе не ударају више на полицију.

Настаје, господо, сада једно питање, да ли Влада може предузети законске мере како се овде помиње по Пригласењу. Свакако да не може без једног закона. (Гласови са левеце: Према Хрватима!) Никада њима није тако добро било као данас. Јер, господо, морамо признати да смо ми сви у тој психози да се не замеримо Хрватима, да Хрватима не буде неправдо. (Гласови са левеце: И Влада?) Јесте и Влада. Зашто? Зато што ми, господо, не би желели да репресивним мерама тангирамо оно високо начело које су Хрвати створили, идеологију југословенску, из које је изникла Југославија и југословенски народ.

И то је историјски тачно, то је 1848 почело, кад су Хрвати бранили Загреб... (Манфред Паштровић: И ишли на Будимпешту!) ...и ишли на Будимпешту и то је био сигнал као и онај кад је требало од Доброг Поља доћи до Триглава. Ми смо то прихватили, ми смо увек ону идеју, коју би Хрвати изнели, прихватили. (Манфред Паштровић: Ви сте били барометар у Хрватском сабору!) Ја никад нисам био у Хрватском сабору. То је било за оне велике, то је било за Прибићевића, за вашег вођу Јову Бањанина, а ја сам скроман теренски радник, као и данас. (Манфред Паштровић: Па они су били барометар у Хрватском сабору!) Нису били. Кад хоћете да кажете то, онда проучите историју па ћете видети ово, да су Срби у Савској бановини ишли у одбрану народа и интереса Хрвата увек онолико колико су хтели Хрвати сами, а никада нису ишли назад. (Манфред Паштровић: Ја нисам то рекао!) Код нас није било тога одалечивања.

Не стоји, господо, да хрватски део нашег народа не осећа исто што и српски део овога народа у југословенској целини. Овде је г. Васа Јовановић навалио на некога Шкарицу. (Манфред Паштровић: Шкарица је био југословенски добровољац!) Шта ћу ја кад се равна по барометру.

Господо, у овом погледу високих наших идеала Југославије и југословенског народа, у томе

погледу требало би ми, који смо овде, сви да будемо једнодушни и да у томе погледу не буде никаквог пребацавања. Ја сам г. др. Јанка Барићевића слушао, који се страшно плаши. (Никола Кабалин: А ви сте плашљиви људи!) Хвала Богу, ја нисам плашљив, ви то добро знате. Тај др. Барићевић је данас говорио, како је Претседник Краљевске владе г. др. Милан Стојадиновић у Високом говорио о југословенском народу, и соколима рекао: Здравом! И он се томе чуди. Па, господо, г. др. Стојадиновић рекао је у својој првој декларацији, да „Чувајмо Југославију“ не може бити палациј једне групе него аманет целог југословенског народа. (Др. Српко Вукановић: Влада руши Југославију!) Господине Вукановићу, ствар стоји овако: Ви се, можебити, не слажете са Владом у тим репресивним мерама према онима који руше Југославију, можда би Ви у тој Влади вешали, а други су задовољни са осам дана затвора. (Др. Српко Вукановић: Што се данас дешава, није се дешавало ни под једном другом владом!) Ко Вам то каже? (Др. Српко Вукановић: Влада је дозволила да се у земљи организује сепаратизам и по селима!) Питајте вашег Кабалина какве је телохранитеље имао Прибићевић, све од злог оца а од горе мајке. Оставите, шта Ви ту говорите?! (Никола Кабалин: Ја сам агитирао за Вас!)

Дозволите ми једно, господо, да вас запитам: ко ће бити тај несретник, који ће доћи под удар Закона о иступима. Доћи ће млади, јаросни људи. (Један глас са левеце: Ми Југословени!) Није тако, човече божији! Ви доказујете да г. Министар унутрашњих дела није за народно јединство, а тај исти Министар унутрашњих дела доноси параграф који говори о томе да ће се казнити онај ко буде говорио итд. (Др. Српко Вукановић: Па то важи за нас!) Не може један закон да важи за овога, а за другога да не важи. Он важи за све подједнако. (Др. Српко Вукановић: Словенац је цензуришао телеграм г. Стојадиновића!) То су извесни детаљи. У моме срезу пристаху су држале да им је дозвољено, кад сам ја народни посланик, да могу да буду весели и да пуцају. Ја сам се оградио од тога и тражио од среског начелника да се ти људи казне. Ви у партији и не можете завести највећу дисциплину. То није могао да уради ни Никола Пашић. Кад ми је Никола Пашић за П. П. Владе рекао, да се покорим, ја сам му одговорио, да то не могу да урадим. Тада ми је он рекао, да ће ме отерати из странке, нашто сам ја опет одвратио, да он може да ради шта хоће, ја ћу му опет клицати: Живео! (Жагор). Зато, господо, немојте бити толико лични, него гледајмо да ствар мало заокружимо, јер је време већ протекло.

Ја хоћу да вам кажем укратко само ово. Овај законски предлог има једно специјално значење за наше крајеве, за крајеве тамо где ви упирете прстом, а ја вам могу рећи, да сам био у срезовима са претставницима власти, среским начелницима, који су слегали раменима у појединим случајевима и рекли да немају никакве законске подлоге (Жагор — Један глас са левеце: Наредино је од Министра унутрашњих послова да не смеју посредовати!) Ви не познајете људе, који раде на терену. На терену има свакојакх агената, који ће, ако им платите 50 динара, извршити разна дела, која компромитују престиж власти.

Ви узмите то на ум. Има чак професионалних хулигана на нашем терену. Има ли, господо? (По-

вици: Има!) Обзиром на то да на нашем терену се налазе људи који себи узимају за професију да врше иступе, да показују прстом на немоћ власти према њима на целој линији, господо, али са једним стрпљењем Министра унутрашњих дела дошло је до момента када са законом у руци жели да даде органима власти могућност да се с тим једном прекине на терену. (Један глас: Све што се је пустило сада треба да се стисне и да се вратимо Баховом систему!) Не ви, него они који то заслужују. Мора се вратити могућност кажњавања за иступна дјела. Ви лако из опозиције можете да правите једну ствар неозбиљном, али треба да знате једну ситуацију, да ће после обнародовања овај закон по читавој Југославији бити назван лекс Корошец. (Др. Српко Вукановић упада). Ја држим ипак да би ви требали према мени да будете мало обазривији, јер живите у Београду под другом заштитом а ја на другом месту. (Један глас: Ви сте Фогелфрај!) Јесте, ја сам „Фогелфрај!”. Извините, господине Вукановићу, али ја сам заштићен далеко више са мојим личним пријатељима и телохранитељима него ли органима власти који немају упоришта за превентивно кажњавање. И зато дозволите да будем индискретан: ја сам један од оних који сам потписао да дође до овога закона о иступима, да нам се да закон против хулигана, прекршитеља, силеџија и којекаквих типова који су у разне фразе и у разне идеологије обавили своја јасна дела да праве неред у овој земљи. (Одобравање.) И, господо моја, дозволите да господин Корошец са својим — лекс Корошец узме на себе одговорност, и узме на себе име да је он носилац тога Закона о иступима за читаву Југославију па ће већ њега сви иступници својим језиком и жаргоном благосиљати. (Др. Српко Вукановић: Југословенство је у 6-јануарском режиму!) Са таквом физиономијом мржње ја нисам кадар да разговарам, а чак ни да Вам држим предавања. (Милан Петковић: Зар ни мени?) Вама хоћу, јер Ви сте стари радикал и можете увек доћи памети. (Др. Српко Вукановић: Коју смо ми прошли!) Нисте прошли школу коју смо ми прошли!

Господо, ја хоћу да вам то подвучем: ми прелазимо на специјалну дебату, онда када ви као опозиција треба да будете на једној висини, па

ако има каквог разлога, Влада увек излази на сустрет. Ја бих био за ово, да се докине регистратура за онога ко је кажњен полицијски, да то не вреди као спомен-Варум за његово морално владање. То је, господо, значај закона о иступима. Господо, ја ћу да закључим па да вам кажем, да поштедите г. Министра унутрашњих дела са таквом опозицијом, јер он кажњава онога ко буде радио против државе и народног јединства. То, господо, има један свој значај, дубок значај поред свих оних других. Ни један закон није савршен. Главно је да је закон ту, да се може примењивати према онима који су иступници. Господо, ја сам и код Министра правде говорио, да наш народ осећа превелику, како да кажем, либералност Казненог закона. Нема строгости. Господо, ако постоји икаква строгост за људе који праве немире на нашем терену и на целом терену Југославије, који се огреше о наредбе, онда може да се повуче на одговорност једино са овим законом о иступима! Као последњи говорник захваљујем на стрпљењу. (Одобравање и плескање код већине).

Потпретседник Фрањо Маркић: Господо, време је много поодмакло и ја мислим да ћете се и ви једногласно сложити са мном, да треба ову седницу закључити. Дозволите да вам предложим дневни ред идуће седнице. Предлажем следећи дневни ред:

1 — Претрес интерпелације народног посланика г. Димитријевића Мите на г. Министра правде о доношењу решења о аутентичном тумачењу чл. 1 и 3 Уредбе о ликвидацији земљорадничких дугова од 25 септембра 1936 године тако да се и адвокатски трошкови и тражбине за парнице настале око наплате тих дугова пре 20 априла 1932 год. смање са 50%; и

2 — Претрес интерпелације народних посланика г. г. Лукачића Августина и другова на г. Министра саобраћаја о хитном уређењу питања железничара и њихове службе на подручју Дирекције државних железница у Љубљани. (Прима се).

Са вашим допуштењем данашњу седницу закључујем, а следећу одређујем за сутра, у четвртак, 8 јула у 8.30 часова.

Седница је закључена у 16.30 часова.

ПРИЛОЗИ

ИНТЕРПЕЛАЦИЈА

Милоша Рашовића, народног посланика, на Претседника Министарског савета и Министра иностраних послова о забрани удруживања црногорским студентима у удружења за међусобно материјално потпомагање и културно усавршавање.

ГОСПОДИНЕ ПРЕТСЕДНИЧЕ,

Познато Вам је са каквим се мукама и патњама боре студенти из Црне Горе да заврше своје студије. Многи од њих нису у могућности ни да дођу у Београд да полажу своје испите а камо ли да у Београду живе и похађају предавања.

Да би и таквим својим друговима омогућили да заврше студије, студенти из Црне Горе, благодарни развијеном осећању другарства, солидарности и љубави, решили су да образују своја удружења за међусобно материјално помагање и кул-

турно усавршавање. У том циљу преко 120 студената на Цетињу поднели су Банској управи, саобразно Закону о удруживању, правила свога удружења, у којима су тачно прецизирали циљеве удружења: међусобно материјално потпомагање и културно усавршавање. Али тако исто тачно су означена и средства којима би удружење остварило своје циљеве: приређивањем разних забава и држањем јавних предавања, све са одобрењем и под контролом надлежних власти. Установљењем једне библиотеке коју би снабдели свим уџбеницима и

осталим потребним средствима за студирање, тако да би се тим учбеницима и тим средствима могли служити и они који нису у стању да та средства набаве. У читаоници би старији ученици помагали своје млађе другове поучавањем и предавањем. Тако исто у читаоници студенти би поучавали и сиромашне ученике средњих школа, како оне имућнијих родитеља, чиме би се користили, тако и оне сиромашних, којима би они користили.

Ову хуману и веома корисну замисао студената на Цетињу прихватили су и сви остали студенти из Црне Горе и покушали да створе таква удружења.

На велико изненађење свих студената и целог грађанства Црне Горе, које је потпуно схватило добру замисао својих синова и хтело да их свесрдно помогне, Краљевска банска управа на Цетињу забрањује свако удруживање студентима у Црној Гори са мотивацијом: „Да се забрани оснивање студентског удружења на Цетињу са разлога што чланови не дају довољно гаранције да ће радити у одређеном циљу.”

Господине Претседниче, мислим да није потребно истицати колико овако мотивисано решење Банске управе, поред тога што је незаконито и ставља Црну Гору у један изузетан положај од осталих делова Југославије, врећа најсветија осећања свих студената Црне Горе и целу Црну Гору.

Осудити а приори без чињеница све студенте Црне Горе: „Да не дају довољно гаранције да ће радити у одређеном циљу”, значи одрећи студентима Црне Горе сваку моралну вредност. То је, Господине Претседниче, и грех и злочин. Морална вредност студентима Црне Горе како у прошлости тако и у садашњости не може бити никад доведена у питање. Студенти Црне Горе у тешким данима искушења показали су необоривим чињеницама своју моралну вредност и своје родољубиво осећање. Данашњи студенти Црне Горе ничим не изо-

стају иза својих ранијих генерација. И они су пуни родољубља и увек готови да себе принесу на жртву кад су у питању народна права и права државе. Стога не смеју бити овако оквалификовани без икаквих разлога од стране Банске управе. Чињеница да међу студентима Црне Горе има студентата са погледима на социјално и државно уређење који се не слажу са погледима на социјално и државно уређење садашњих управљача и њиховим начином управљања не само да не може бити разлог да им се оспори морална вредност, већ може бити још један доказ више о њиховој моралној вредности, јер сва њихова начела базирају се на чисто идеолошкој и несебичној замисли. Ма како било њихово гледиште на садашње социјално уређење, сви они без разлике биће увек готови да себе принесу на жртву у одбрани своје земље и свога народа, уверен сам, пре него они који их овако смело квалификују.

Према горе изложеном, част ми је замолити Вас, Господине Претседниче, да ми на једној од идућих седница Народне скупштине изволите одговорити:

Зашто се студентима Црне Горе, изузетно од свих осталих, забрањује удруживање у удружења за међусобно материјално потпомагање и културно усавршавање пре него што би они својим радом оправдали такву забрану.

С обзиром на важност овога питања, не само за студенте него и за целу Црну Гору, која је оваквим третирањем њених синова увређена и понижена, молим да ову интерпелацију примите као хитну.

Изволите, Господине Претседниче, примити уверење мог особитог поштовања.

3 јула 1937 године
Београд

Милош Рашовић, с. р.
народни посланик

ИНТЕРПЕЛАЦИЈА

Мите Димитријевића, народног посланика, на Претседника Министарског савета и Министра иностраних послова о накнади штете нашим држављанима који су раније живели у Турској за имања која су им секвестрирале турске власти.

ГОСПОДИНЕ ПРЕТСЕДНИЧЕ,

Споразум о ликвидацији обостраних потраживања између Републике Турске и Краљевине Југославије, закључен на дан 28 новембра 1933 године између наших двеју држава, предвиђа начин праведнога изравнања спорних питања у интересу обеју држава потписница.

Овим споразумом обухваћења су сва потраживања турских поданика чија су имања одузета у Југославији у вези са спровођењем Закона о аграрној реформи, Закона о конолизацији као и потраживања по предмету напуштених пољских посела у Југославији, чији су власници турски поданици.

Овим споразумом предвиђена су и потраживања наших поданика у Турској, чија су имања од турских власти секвестрирана била.

Пошто су испитана потраживања Југославије и њених поданика према турској држави, и потраживања Турске и њених поданика према југословенској држави, констатовано је, да су турска потраживања већа од југословенских, за 17 милиона

динара. Ради изравнања ове разлике Југославија ће положити Турској суму од 17 милиона на следећи начин: 7 милиона динара у роби, 10 милиона динара у боновима.

По извршеном споразуму остали су наши поданици, чија су имања од турских власти секвестрирана била, без икакве накнаде, мада су њихова имања узета била у рачун и међусобна потраживања између двеју држава била изравната дуг за дуг.

Према томе част ми је поднети по том питању ову интерпелацију, за коју молим првенство, с молбом за одговор на следеће:

Сматра ли господин Претседник Владе и Министар иностраних послова да треба дати материјално и тачно процењене накнаде нашим поданицима чија су имања у Турској послужила за изравнање дуга између наше државе и Турске.

5 јула 1937 године
Београд

Мита Димитријевић, с. р.
народни посланик

